

BRINJEVA GORA 1953

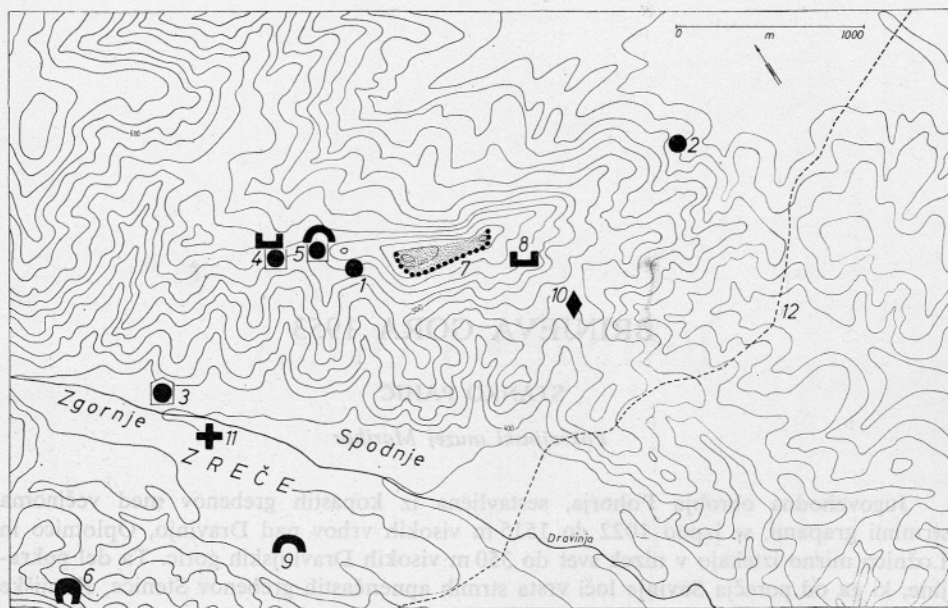
STANKO PAHIČ

Pokrajinski muzej Maribor

Jugovzhodna obrobja Pohorja, sestavljena iz kopastih grebenov med večinoma strmimi grapami, se izpod 1022 do 1515 m visokih vrhov nad Dravinjo, Oplotnico in Ložnico mirno iztekajo v nizek svet do 350 m visokih Dravinjskih gor. Ta del pokrajine, ki ga od porečja Savinje loči vrsta strmih apnenčastih grebenov Stenice, Konjiške gore in Boča, na vzhodu pa omejuje Dravsko polje, ima precej sledov prazgodovinske in zlasti antične naselitve. Na pohorskih obronkih in pod njimi so našli kamnite sekire, ki skupno s seliščnimi ostanki pri Zrečah pričajo o najzgodnejših, večinoma eneolitskih prebivalcih teh krajev. Sledove naselitve iz raznih obdobij od bronaste dobe do konca antike je najti na Brinjevi gori. V rimski dobi je prek tega območja vodila ena glavnih rimskih cest med Italijo in vzhodnonoriško-zapadnopanonskim ozemljem (sl. 1). Iz obcestnih postaj in bližnjih naselij pri Stranicah, Čadramu, Slovenskih Konjicah in Spodnjem Grušovju se je vpliv antične civilizacije širil precej visoko na Pohorje kot kažejo ostanki mitreja pod Modričem ter imena noriških domačinov na nagrobnikih iz Skomarij, Kovaškega vrha, Koritnega in drugod. O novih prebivalcih v zgodnesrednjeveškem obdobju nam govore doslej le grobovi v Brezju nad Zrečami.¹

Najpomembnejše arheološko najdišče te pokrajine, Brinjeva gora (sl. 2), geološko pripada vitanjsko-konjiškemu grebenu triadnih apnencev, od katerega pa jo loči dolina Dravinje. Zato je to osamel, proti vzhodu na pohorsko pogorje naslonjen vzporedni hrbet, ki kmalu potone pod terciarnim gričevjem Dravinjskih gor. Celoten 3,5 km dolg greben, ki ga — v Brezju — prekinja s terciarnim gradivom prekrito sedlo, dosega na Brinjevi gori s 630 m najvišjo točko. Ta ima strmo severno steno in med dvema vrhoma proti jugu obrnjeno precej položno 4 ha obsegajoče vrhnje pobočje. Pod njim je nato strmina spet izrazitejša, dokler v višini 500 m ne preide v prečne odrastke nekdanjega ravnika drugačnega geološkega sestava. Iz triadnih apnencev sestavljen greben je danes večji del pokrit z gozdom in nekoliko izkrcen le pri vrhu, kjer so dve baročni cerkvi s tremi stanovanjskimi poslopji ter manjša kmetija edina poselitev današnjega časa.

Danes je skalna površina vrhnjega dela Brinjeve gore deloma že ogolela in prekrita s tanko plastjo humozne zemlje, na položnejših mestih pa še z rumenkasto rjavo in rdečo glino. Ta se je v debelejši plasti nabrala v nekaterih kotanjah na spodnjem robu

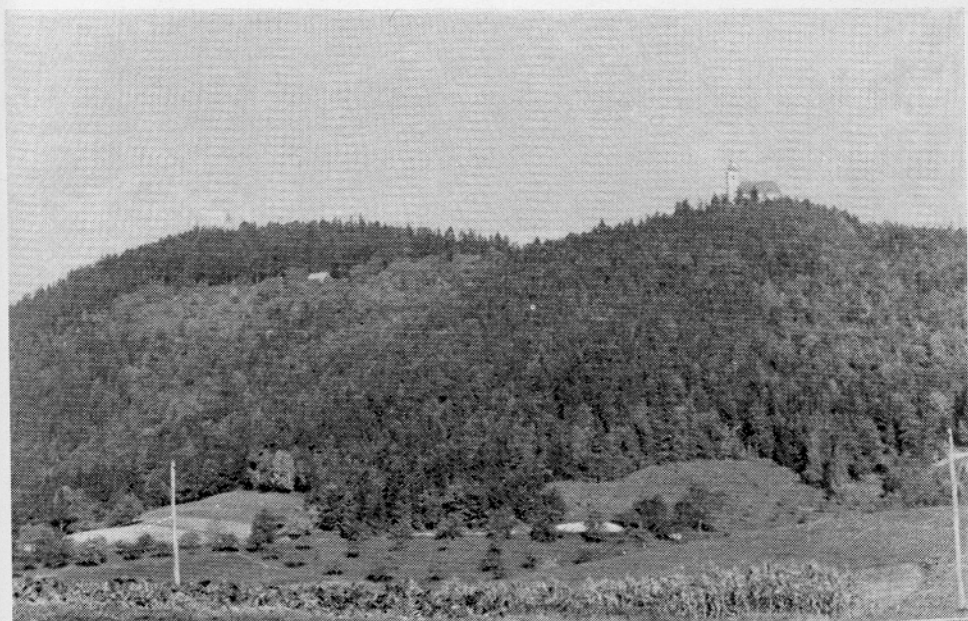

1 Arheološka najdišča v okolišu Zreč. — Archäologische Fundorte in der Gegend von Zreče

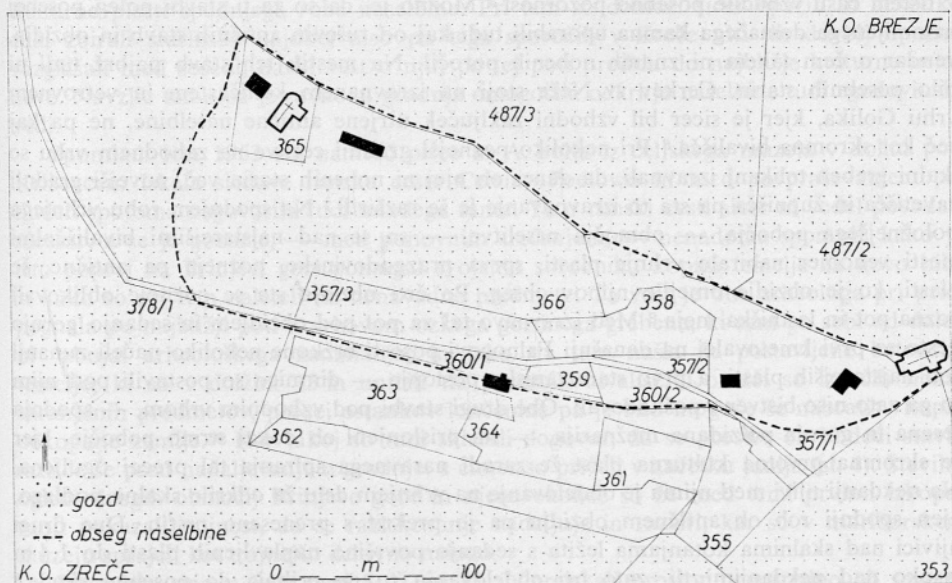
Posamične najdbe kamnitih sekir iz okoliša Zreč, pod Brinjevo goro (1) in pri Malahorni (2); eneolitika bivališča v Zgornjih Zrečah (3) in v Brezju pri Gorenjaku (4) in Sadeku (5); bronzastodobno bivališče v Pavlakovi jami v Novi Dobravi (6); bronzastodobna gomila v Brezju (5); bronzastodobna — žarnogrobiščna — zgodnježeleznodobna — poznokeltska in poznoantična naselbina na Brinjevi gori (7); žarno grobišče pod Brinjevo goro (8); zgodnjeantične gomile pri Zgornjih Zrečah (9); poznoantični grobovi v Brezju (4); zakladna najdba antičnih novcev na Gračiču (10); antični nagrobnik AIJ 120 in posvetilni oltar ILJug 1189 iz Zgornjih Zreč (11); domnevni potek zgodnjeantične ceste Celeia—Poetovio po Knablu in Pahiču (12); zgodnje-srednjeveški grobovi v Brezju (4).

vrhnjega pobočja, koder so jo že v prazgodovini in antiki kopali in uporabljali za izdelavo posodja ter pri gradnjah. Tod so se pozneje nakopičile debelejšje plasti z višjih leg spranih glin nekdanjih kulturnih tal, ki jih danes uporabljajo za njvice. Prvi izviri vode se pojavljajo šele nižje na pobočjih, zato je bilo na vrhu vselej možno uporabljati le deževnico. Borne obdelane površine morejo danes za silo preživeti dve družini, ki sedaj živita na Brinjevi gori, a si pomagata z dodatnimi zasluzki. Zaselek pripada dolinskemu naselju Spodnje Zreče in meji na severozahodni strani na Brezje, na jugozahodni pa na Gračič. Po severnem robu grebena poteka meja med katastrskima občinama Zreče in Brezje, ki je hkrati tudi meja med občinama Slovenske Konjice in Slovenska Bistrica (sl. 3).

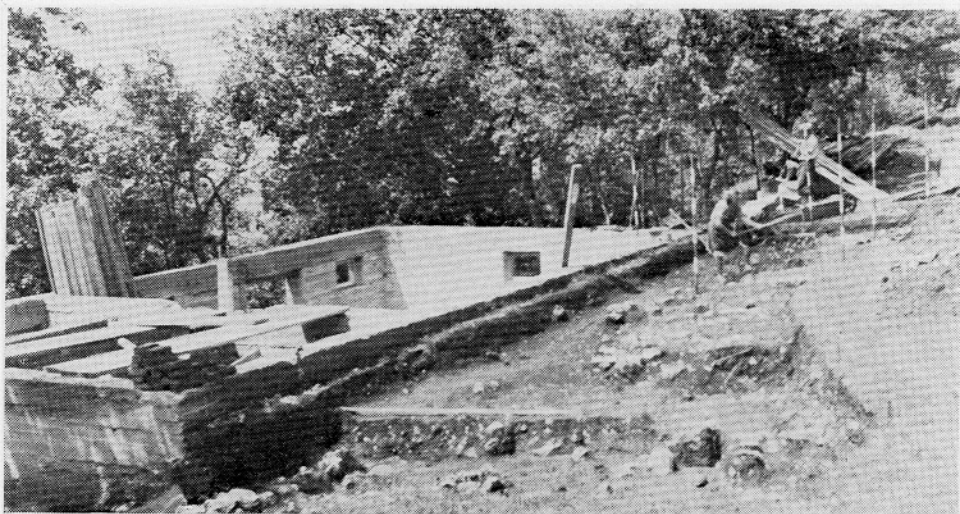
Kot marsikdaj v arheološkem delu je tudi odkritju davne naselbine na Brinjevi gori botrovalo srečno naključje. Čeprav je namreč prve starine pobiral in najbrž celo brskal za njimi zreški župnik M. Karba že od leta 1892 dalje, ni vest o tem nikoli prodrla do zgodovinopisja izven zreškega kraja pa tudi njegove najdbe se niso ohranile.² Od tujih je o Brinjevi gori poizvedoval le F. Ferk, ki pa je slišal pripovedovati le o skeletnih grobovih.³ Celó A. Stegenšek, ki je podrobneje opisoval cerkvene in grajske stavbe v

2 Brinjeva gora z južne strani. — Brinjeva gora vom Süden

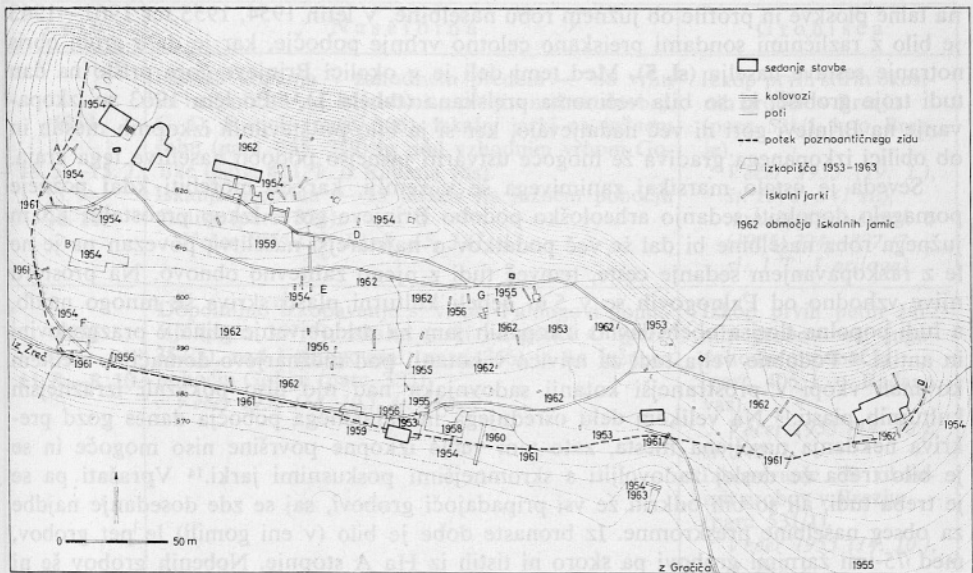

3 Parcelna razdelitev Brinjeve gore (skica po načrtu 1:2880). — Parzellenverteilung auf der Brinjeva gora (Skizze nach Plan 1:2880)

4 Izkopni prostor 1953 od vzhoda. — *Grabungsplatz 1953 vom Osten*

zgornji Dravinjski dolini, ni vedel ničesar o davnini Brinjeve gore, čeprav je skušal kaj poizvedeti tudi iz ljudskega izročila.⁴ To ni o Brinjevi gori ničesar ohranilo že zato, ker je bil tu do začetka 18. stoletja komaj obljuden gozdni greben, pa tudi pri gradnji obeh zidanih cerkvá med leti 1717 in 1830 najbrž niso naleteli na take najdbe, ki bi v tistem času vzbudile posebno pozornost.⁵ Možno je, da so za ti stavbi poleg posebej nalomljenega domačega kamna uporabili tudi kaj od ruševin antičnih stavb in obzidja, vendar o čem takem ni znanih nobenih poročil. Na mestih teh stavb najbrž tudi ni bilo posebnih starin. Cerkev sv. Neže stoji na izravnanim koničastem in vetrovnem vrhu Golika, kjer je sicer bil vzhodni zaključek utrjene antične naselbine, ne pa kaj več kot skromna bivališča.⁶ Pri nekoliko poznejši gradnji cerkve na zahodnem vrhu so skalni greben tolikanj izravnali, da danes ob njej ni nobenih starin več, novejši gradnji zavetišča in župnišča pa sta to izravnavanje le še razširili.⁷ Na spodnjem robu vrhnjega položnejšega pobočja, — območja naselitve, — so se nad najstarejšimi bivališčnimi mesti venomer nabirale vrhnje plasti, sprva prazgodovinske, pozneje pa antične, še zlasti, ko je obzidje omejilo njihov obseg. Po črti obzidja sta se pozneje oblikovali vozna pot in lastniška meja.⁸ Med izravnavo tal za pot pod obzidjem in sedanjo gornjo cesto so prvi kmetovalci na današnji Falnogovi posesti bržkone nekoliko načeli zunanji rob najstarejših plasti, a prvo stanovanjsko poslopje — dimnico so postavili pod njim in ga zato niso bistveno poškodovali. Obe drugi stavbi pod vzhodnim vrhom, — spodnja lesena in gornja polzidana mežnarija, — sta prislonjeni ob dokaj strmo pobočje, kjer je skromna prvotna kulturna plast že zaradi naravnega spiranja tal precej oguljena. Na nekdanji njivi med njima je obdelovanje na vrhnjem delu že odkrilo skalno podlago, njen spodnji rob ob antičnem obzidju pa je prekrit s preneseno prstjo. Dve drugi njivici nad skalnima kotanjama ležita s sedanjo površino naplavljenih plasti do 1,4 m visoko nad nekdanjimi tli, zato pri obdelovanju tu ne prihaja do posebne škode.⁹ Druge predele je zvečine varoval sklenjen gozd, v katerega so sicer posegali s sečnjo in urejanjem nekaterih poti, bistveno pa s tem kulturnih plasti niso poškodovali. Tako

5 Izkopišča in nekateri poskusni jarki 1953—1963. — Grabungsplätze und einige Versuchgraben 1953—1963

je šele gradnja nove Falnogove domačije leta 1952 ponovno krepkeje posegla v bogate kulturne plasti spodnjega roba naselbine. Pri tem so domači sicer opazili in nekoliko tudi zbirali starinske najdbe, niso pa tega sporočili v Zreče niti jih dovolj opazno razglašali med sosedi, da bi vest o njih po tej poti prodrla do najbližje kulturne ustanove. Navzlic temu pa je ravno ta gradnja omogočila odkritje naselbine tudi zgodovinski vedi.

Spomladi leta 1953 sta namreč pisec in A. Bolta iz celjskega muzeja v dolini pod Križevcem iskala sledove rimske ceste Celeia—Poetovio in med povpraševanjem pri ljudeh spotoma nagovorila tudi mladega fanta. Ta o rimski cesti sicer ni vedel povedati ničesar, a se je pozneje, — med ponovnim srečanjem, — nenadoma spomnil, kako je leto poprej na Brinjevi gori pomagal svojemu sorodniku kopati temelje za novo hišo in kako so pri tem naleteli na nenavadne predmete. Ta vest je oba arheologa pri pričji pognala po najbližji poti k vrhovom ozkega gozdnega grebena, ki sam po sebi od daleč ni vzbujal arheološkega zanimanja, in tako sta tam našla že postavljene betonske temelje, ki so v dolžini 13 m uničili tla prvotnih bivališč. Domači so izročili nekaj shranjenih predmetov, precej ostankov lončenine pa je bilo mogoče še nabrati v kupih odkopane zemlje.¹⁰ Kar takoj so tudi sklenili dogovor, da se prostor ob bodoči stavbi razišče še pred nadaljevanjem gradnje, s čimer so pričeli v začetku junija (sl. 4). Številni ogledi drugih območij Brinjeve gore in njene okolice so že med temi prvimi izkopavanji pokazali nujnost, da se raziskovanje nadaljuje in razširi, kar so v mariborskem muzeju sprejeli kot trajnejšo delovno nalogo.

Prvo leto smo v času med 8. 6. in 25. 7. preiskali prostor neposredno ob severni in vzhodni steni stavbe. V letih 1955, 1956 ter 1958—1960 je bila opravljena še vrsta izkopov zahodno in vzhodno od Falnogove domačije, da smo dobili nazornejši vpogled

na talne ploskve in profile ob južnem robu naselbine. V letih 1954, 1955 ter 1961—1963 je bilo z različnimi sondami preiskano celotno vrhnje pobočje, kar je dalo grobi obris notranje sestave naselja (sl. 5). Med temi deli je v okolici Brinjeve gore prišlo na dan tudi troje grobišč, ki so bila večinoma preiskana (tabela 1).¹¹ Po letu 1963 se izkopavanje na Brinjevi gori ni več nadaljevalo, ker si je bilo po številnih izkopnih mestih in ob obilici izkopenega gradiva že mogoče ustvariti jasnejšo podobo naselitve tega kraja.

Seveda je ostalo marsikaj zanimivega še v zemlji, kar bo morebiti kdaj pozneje pomagalo dopolniti sedanjo arheološko podobo Brinjeve gore. Izkop preostalih 120 m južnega roba naselbine bi dal še več podatkov o najstarejši naselitvi, povezan pa je ne le z razkopavanjem sedanje ceste, temveč tudi z njeno zahtevno obnovo. Na prostoru njive vzdolžno od Falnogovih se v 5 m debeli kulturni plasti skriva še mnogo najdb, a tudi popolna florisa obeh davno izkopanih jam za pridobivanje gline v prazgodovini in antiki.¹² Podobno velja tudi za njivico v kotanji pod mežnarjevo domačijo, medtem ko mali vkop v prostranejši kotanji sadovnjaka nad njo niso pokazali izrazitejših kulturnih plasti.¹³ Na velikem delu osrednjega in zahodnega pobočja danes gozd prekriva nekdanja naseljena mesta, zato tam večje izkopne površine niso mogoče in se je bilo treba že doslej zadovoljiti s skromnejšimi poskusnimi jarki.¹⁴ Vprašati pa se je treba tudi, ali so bili odkriti že vsi pripadajoči grobovi, saj se zde dosedanje najdbe za obseg naselbine preskromne. Iz bronaste dobe je bilo (v eni gomili) le pet grobov, med 75-imi žarnimi grobovi pa skoro ni tistih iz Ha A stopnje. Nobenih grobov še ni iz Ha C stopnje naselbine, prav tako pa ne takih iz poznokeltskega obdobja. Premajhno število antičnih grobov iz 3. in 4. stoletja se morebiti da razložiti z uničenim delom grobišča v Brezju, kjer bi bilo upravičeno pričakovati še kak poznejši grob. Za zgodnje-srednjeveške grobove prav tam pa na Brinjevi gori kljub nekaterim ostankom pozne lončenine še niso bile podane zadovoljive povezave.¹⁵

Kljub takim odprtim vprašanjem je v tem obdobju najvažnejše, da se že pridobljeno gradivo v muzeju dokončno uredi in preuči. Ker je bilo pri tem v zadnjih 15 letih že mnogo zamujenega, zaradi gmotnih razmer pa nagla in obsežna obdelava najdb ni mogoča, se moramo pripravljaju drage celovite objave odreči oziroma jo omejiti le na predvideni kataloški prikaz predmetov. Ob zaporednem preučevanju najdišča in najdb po letih izkopavanj je zato smotrnejše, da tudi ugotovitve in ocene objavljamo sproti po enakem časovnem zaporedju oziroma po zaključenih območjih izkopov. Poleg tega naj bi te sprotne obravnave zajele tudi maloštevilne kovinske in druge predmete, za lončenino pa bi bile podane le pregledne ocene. Tole poročilo o izkopavanjih leta 1953 je zato prvo od vrste prikazov dosedanjega raziskovalnega dela na Brinjevi gori, spremlja pa ga tipološki prikaz in ocena prazgodovinske lončenine v obravnavi D. Omana.

Leto	Naselbina	Grobišča
1953 8. 6.—25. 7.	Zaščitno izkopavanje ob temeljih nove Falnogove hiše (parc. 360/1, k. o. Zreče). Izkop 22-ih iskalnih jamic na raznih mestih osrednjega dela naselbine (parc. 357/1—3, 358, 360/2). : <i>Večer</i> 1953 (3. 8.), št. 180, 2; <i>Ljudska pravica</i> 1953 (6. 8.), št. 198, 9 (1 sl.); <i>Arheološki vestnik</i> 32 (1981) 71—143 (30 sl., 5 T., 3 tab., 3 priloge).	

Leto	Naselbina	Grobišča
1954 18. 5.—15. 7. 13. 9— 16. 11.	Iskalna kopanja v zahodnem predelu — na vrhu in na policah A, B (zidani temelji antične stavbe), C, D, E in F (parc. 366). Iskalni jarki na južnem robu (parc. 355, 359) in pod vzhodnim vrhom Golike (parc. 411, k. o. Radana vas). Iskanje grobišča — 15 jarkov na južnem pobočju Golike (parc. 353). : <i>Večer 1955 (19. 1.), št. 15, 3 (1 sl.)</i> .	Izkop prvih štirih okostnih grobov v Brezju (parc. 531/1, k. o. Brezje). : <i>Večer 1955 (19. 1.), št. 15, 3, 5 (1 sl.); Arheološki vestnik 6 (1955) 324—337 (7 sl., 1 T., 1 priloga)</i> .
1955 11. 8.—8. 10.	Dopolnilno izkopavanje s. v. pri Falnogovi domačiji (parc. 357/3); iskalni jarki na polici G (parc. 357/1), nad Falnogovimi (parc. 366) in na južnem pobočju Golike (parc. 353). : <i>Večer 1955 (14. 10.), št. 242, 2</i> .	Izkop prvih petih žarnih grobov na jugovzhodnem pobočju (parc. 406, k. o. Radana vas). : <i>Večer 1955 (14. 10.), št. 242, 2</i> . Izkopavanje 39 okostnih grobov v Brezju (parc. 531/1). : <i>Večer 1955 (14. 10.), št. 242, 2</i> . <i>Slovenski poročevalec 1955 (13. 11.), št. 265, 7</i> . <i>Razprave 1. razreda SAZU 6 (1969), 217 do 297 (19 sl., 11 T.)</i> .
1956 5. 8.—6. 9.	Zaščitni izkop jarka ob zahodni steni Falnogove hiše (parc. 360/1); iskalni jarek severno od Falnogovih (parc. 357/3, 366). : <i>Varstvo spomenikov 7 (1960) 278</i> .	Izkop petih okostnih grobov v gomili v Brezju (parc. 516, k. o. Brezje). : <i>Večer 1956 (16. 8.), št. 191, 2</i> ; <i>Ljudska pravica 1956 (25. 8.), št. 199, 5</i> ; <i>Varstvo spomenikov 7 (1960) 278 (1 sl.)</i> ; <i>Arheološki vestnik 13—14 (1963) 349—373 (3 sl., 10 T., 2 pril.)</i> . Izkop 5 žarnih grobov (parc. 406).
1957 6. 8.—14. 8.		Izkop 30 žarnih grobov (parc. 406). : <i>Večer 1957 (21. 8.), št. 194, 2</i> ; <i>Slovenski poročevalec 1957 (25. 8.), št. 199, 7</i> ; <i>Varstvo spomenikov 7 (1960) 289</i> .

Leto	Naselbina	Grobišča
1958 30. 6.—5. 8.	Načrtno izkopavanje njive pri Falnogovih (parc. 359). : <i>Varstvo spomenikov 7 (1960) 296—297, 299.</i>	
1959 1. 7.—6. 8.	Načrtno izkopavanje cestišča zahodno od Falnogovih (parc. 360/1); iskalni jarki med obema kolovozoma na zahodnem vrhu: zidani temelji antične stavbe (parc. 366). : <i>Varstvo spomenikov 7 (1960) 317—319, 392 (2 sl.);</i> <i>Arheološki pregled 1 (1960) 145—146.</i>	Izkop 6 žarnih grobov (parc. 406).
1960 15. 8.—23. 9.	Načrtno izkopavanje na njivi vzhodno od Falnogovih (parc. 359). : <i>Varstvo spomenikov 8 (1962) 190—191 (1 sl.);</i> <i>Arheološki pregled 2 (1961) 68—69.</i>	
1961 1. 8.—13. 9.	Kopanje 43 iskalnih jarkov po zahodnem, južnem in vzhodnem obrobju: zasledovanje antičnega obzidja (parc. 357/1, 3, 360/1—2, 364, 366). : <i>Varstvo spomenikov 8 (1962) 227, 237—238 (1 sl.);</i> <i>Arheološki pregled 3 (1962) 49—50.</i>	
1962 16. 7.—14. 8.	Načrtno izkopavanje ob cerkvi na Goliki (parc. 357/1); izkop 37 iskalnih jarkov v gozdu pod zahodnim vrhom (parc. 357/1, 3, 358, 366). : <i>Varstvo spomenikov 9 (1965) 134, 141;</i> <i>Arheološki pregled 4 (1963) 85—86.</i>	Izkop 19 žarnih grobov (parc. 406). : <i>Varstvo spomenikov 9 (1965) 134;</i> <i>Arheološki pregled 4 (1963) 87.</i>
1963 1. 7.—31. 7.	Načrtno izkopavanje na njivi pod Hrenovimi (parc. 355). : <i>Varstvo spomenikov 9 (1965) 169, 175—177 (1 sl.);</i> <i>Arheološki pregled 5 (1964) 108—109.</i>	Izkop 10 žarnih grobov (parc. 406). : <i>Varstvo spomenikov 9 (1965) 169;</i> <i>Arheološki pregled 5 (1964) 109.</i>

Tabela 1 Pregled izkopavanj na Brinjevi gori v letih 1953—1963. — *Übersicht der Grabungen auf der Brinjeva gora in den Jahren 1953—1963*

Izkopavanja na Brinjevi gori so potekala vsa leta v skromnih razmerah, ki niso dovoljevala obsežnejših posegov pa tudi ne številnejše skupine sodelavcev. Zato je vsa leta vodil dela in izdeloval dokumentacijo (dnevnik, tlorise, profile, slikanje idr.) pisec sam,¹⁶ pri sprotne urejanju najdb je ves čas pomagala žena Zlatka, pri nadzoru izkopov in zahtevnejšem odkrivanju najdb pa večino let učitelj V. Lorber. Drugi strokovnjaki so priskočili na pomoč le pri občasnih potrebah. Tako je M. Brodar leta 1954 izmeril območje naselbine in izdelal načrt 1:500, podatki te izmere in zakoličene poligonske točke pa so rabili piscu za lastne pomožne meritve še v naslednjih letih.¹⁷ Nekaj pedoloških vzorcev je leta 1960 zbral in analiziral D. Šrok iz Kmetijskega inštituta v Mariboru. Večji del pobranih živalskih kosti iz leta 1953 je pregledal in razvrstil I. Rakovec v Geološko-palcontološkem inštitutu univerze v Ljubljani.

Naglo in uspešno je pomagal tudi A. Jeločnik iz Narodnega muzeja v Ljubljani, ko je leta 1963 odkupil zakladno najdbo rimskih novcev iz Gračiča pod Brinjevo goro. Zal

pa pri odkopavanju skeletnih grobov v Brezju ni mogel sodelovati antropolog in zato ta gradivo, z izjemo zobovja, še doslej ni pregledano.¹⁸ Za izkopanine sta sproti in v poznejših letih skrbela preparatorja M. Leskovčeva, ki je uredila in zrisala lončene črepinje, in I. Meznarič, ki je na takrat možen način zaščitil železne in bronaste predmete.

Od prvega leta dalje so izkopavanja obiskovali, nekoliko pomagali in svetovali številni arheološki tovariši, ki jim zato gre iskrena zahvala: A. Bolta, E. Boltinova, S. Gabrovec, J. Kastelic, T. Knez, V. Kolškova, F. Leben, I. Miklova, B. Perčeva, P. Petru, J. Šašel, V. Šribar, M. Urlebova in S. Vuković. Izmenjavji delovnih izkušenj so se ob takih prilikah pridružila še posvetovanja o naselbinskih izkopavanjih na Brinjevi gori kot drugod (v Ormožu, na Rifniku).¹⁹

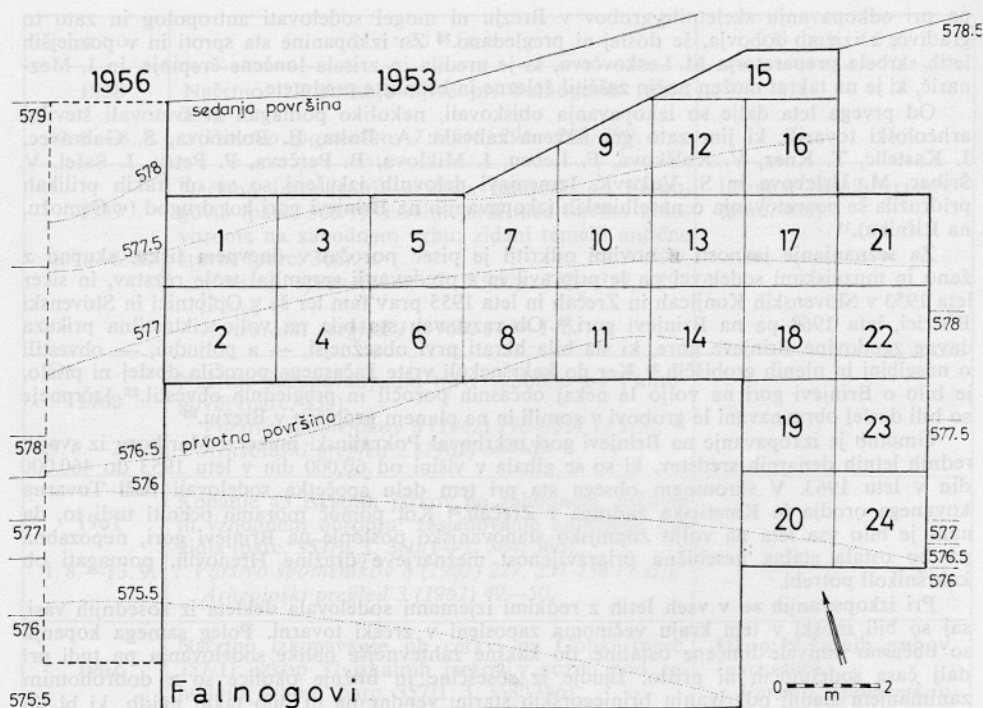
Za seznanjanje javnosti z novimi odkritji je pisec poročal v dnevnem tisku, skupno z ženo in muzejskimi sodelavci pa je pripravil in s predavanji spremljal troje razstav, in sicer leta 1953 v Slovenskih Konjicah in Zrečah in leta 1955 prav tam ter še v Oplotnici in Slovenski Bistrici, leta 1960 pa na Brinjevi gori.²⁰ Ob razstavah sta bila na voljo ciklostilna prikaza davne zgodovine Brinjeve gore, ki sta bila hkrati prvi obsežnejši, — a poljudni, — obvestili o naselbini in njenih grobiščih.²¹ Ker do kakršnekoli vrste začasnega poročila doslej ni prišlo, je bilo o Brinjevi gori na voljo le nekaj občasnih poročil in preglednih obvestil.²² Izčrpnje so bili doslej obravnavani le grobovi v gomili in na planem grobišču v Brezju.²³

Gmotno je izkopavanje na Brinjevi gori oskrboval Pokrajinski muzej v Mariboru iz svojih rednih letnih denarnih sredstev, ki so se gibala v višini od 60.000 din v letu 1953 do 460.000 din v letu 1963. V skromnem obsegu sta pri tem delu spčetka sodelovali tudi Tovarna kovanega orodja in Kmetijska zadruga v Zrečah.²⁴ Kot pomoč moramo oceniti tudi to, da nam je bilo vsa leta na voljo župnijsko stanovanjsko poslopje na Brinjevi gori, nepozabna pa bo ostala stalna nesebična pripravljenost mežnarjeve družine Hrenovih, pomagati ob kakršnikoli potrebi.

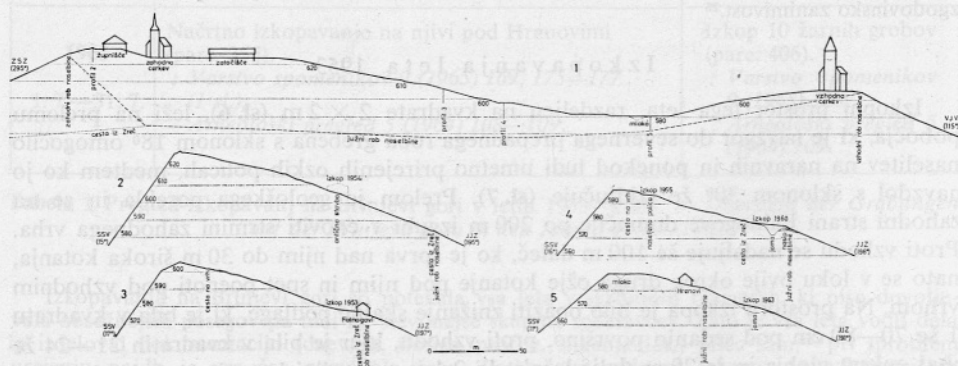
Pri izkopavanjih so v vseh letih z redkimi izjemami sodelovala dekleta iz sosednjih vasi, saj so bili moški v tem kraju večinoma zaposleni v zreški tovarni. Poleg samega kopanja so občasno umivale lončene ostaline, do kakšne zahtevnejše oblike sodelovanja pa tudi pri dalj časa sodelujočih ni prišlo. Ljudje iz sosesčine in bližnje okolice so z dobrohotnim zanimanjem sledili odkrivanju brinjegorskih starin, vendar pa ni bilo takih najdb, ki bi jih tolikanj pritegnile, da bi na Brinjevo goro gledali s posebnim ponosom. V Brinjevi gori moramo zato gledati strokovno ne do kraja izkoriščeno najdišče, spomeniškovarstveno ne dovolj razglašen spomenik prve stopnje ter v zavesti domačih ljudi premalo zasidrano zgodovinsko zanimivost.²⁵

Izkopavanja leta 1953

Izkopni prostor tega leta, razdeljen na kvadrate 2×2 m (sl. 6), leži na prelomu pobočja, ki je navzgor do severnega prepadnega roba grebena s sklonom 18° omogočilo naselitev na naravnih in ponekod tudi umetno prirejenih ozkih policah, medtem ko jo navzdol s sklonom 30° že izključuje (sl. 7). Prelom je geološkega porekla in se na zahodni strani Falnogove domačije po 200 m izgubi v enoviti strmini zahodnega vrha. Proti vzhodu se nadaljuje še 100 m daleč, ko je sprva nad njim do 30 m široka kotanja, nato se v loku ovije okrog druge ožje kotanje pod njim in spet poenoti pod vzhodnim vrhom. Na prostoru izkopa je bilo opaziti znižanje skalne podlage, ki je bila v kvadratu 1 še 70—80 cm pod sedanjo površino, proti vzhodu, kjer je bila v kvadratih 21—24 že vsaj enkrat globlja in je 20 m dalje ležala do 2,4 m, v sredini kotanje pa celo do 6,5 m globoko. Rdečo talno glino je na prostoru kvadratov 15—24 pokrivala do 60 cm debela plast sivkasto rumene gline kot nekdanja povrhnjica. Pobočje je na tem mestu imelo 14° enakomernega sklona, v vrhnjih legah gline pa so ležale najgloblje črepinje. Na tem pobočju, ki je bilo na južnem robu v kvadratih 20 in 24 nekoliko odkopano, smo našli ostanke najnižjega in najstarejšega bivališča A (pril. 1: 5). Tla nekdanje površine je tod pokrivala tanka plast oglenine, deloma strnjena v obliki brun, po večini pa raztresena na površini $1,7 \times 2,8$ m (sl. 8). Na vzhodni strani se je nadaljevala pod oreh izven

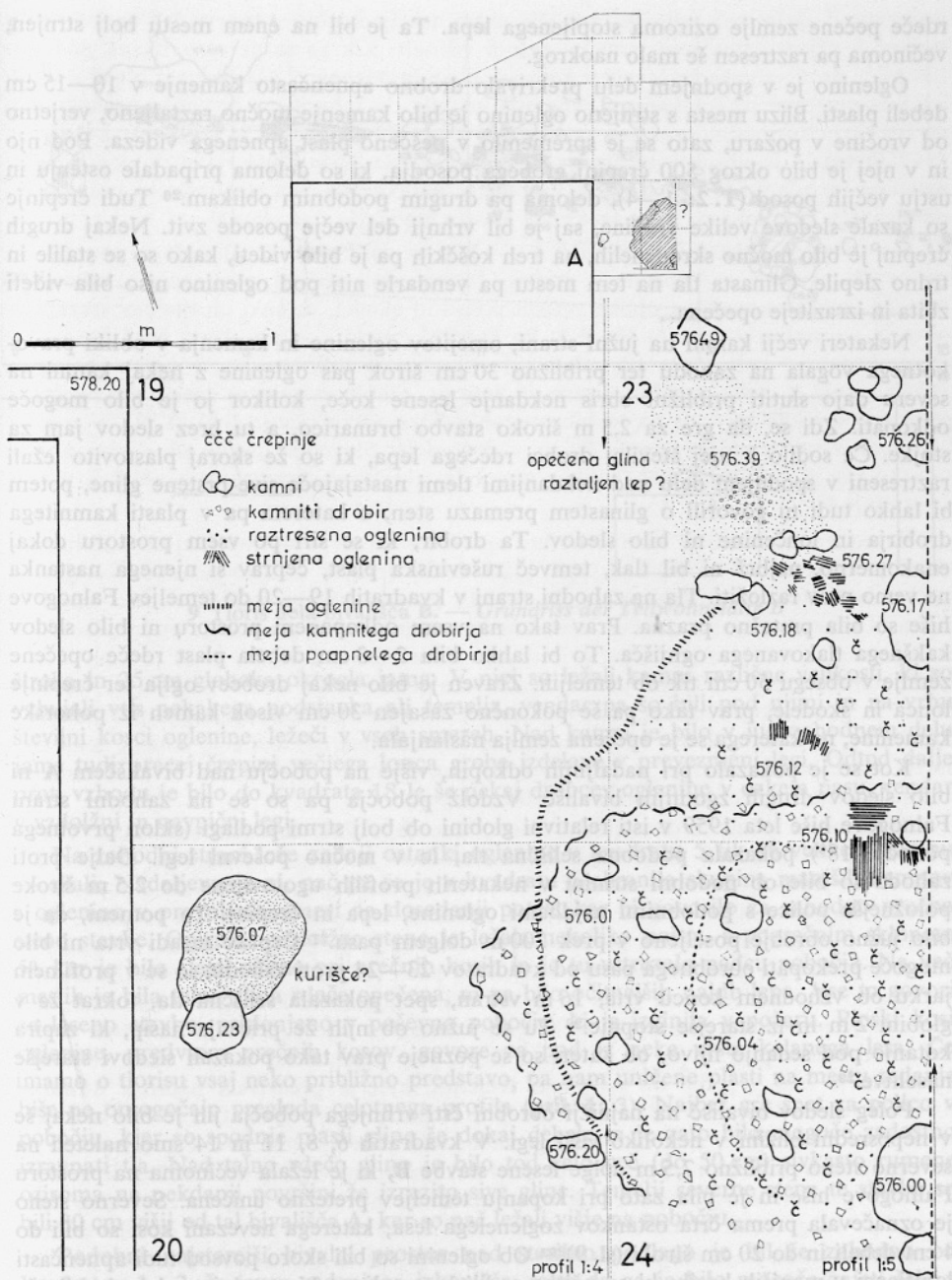

6 Kvadratna mreža izkopišča 1953. — *Quadratennetz des Grabungsplatzes 1953*

7 Profili Brinjeve gore. — *Profilschnitte der Brinjeve gore*

izkopnega prostora, na jugu pa je bila odkopana že poprej. V tlorisu je bilo v zahodnem delu videti pravokotni vogal, a brez posebne podlage. Na severnem koncu je bilo ob raztreseni oglehini v približno isti globini tudi nekaj kamnov, po katerih bi se dalo sklepati, da je bil tudi tam vogal ali vsaj del temeljev. Možno je, da je k tlem tega bivališča sodil še večji kamen nekoliko višje na pobočju, ker je do njega segala plast

8 Tloris bivališča A. — Grundriss der Wohnstätte A

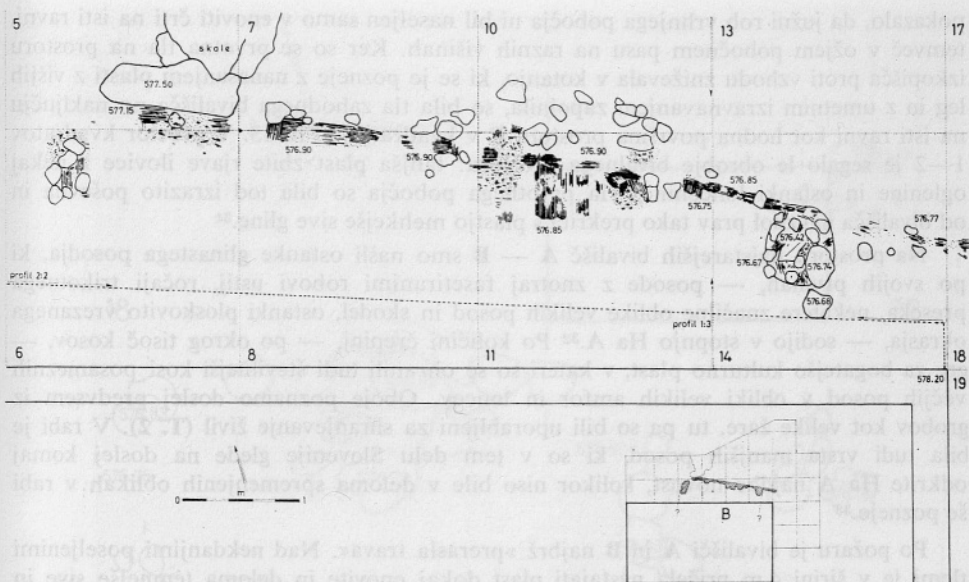
rdeče pečene zemlje oziroma stopljenega lepa. Ta je bil na enem mestu bolj strnjen, večinoma pa raztresen še malo naokrog.

Oglenino je v spodnjem delu prekrivalo drobno apnenčasto kamenje v 10—15 cm debeli plasti. Blizu mesta s strnjeno oglenino je bilo kamenje močno raztaljeno, verjetno od vročine v požaru, zato se je spremenilo v pečeno plast apnenega videza. Pod njo in v njej je bilo okrog 500 črepinj grobega posodja, ki so deloma pripadale ostenju in ustju večjih posod (**T. 2:** 1—4), deloma pa drugim podobnim oblikam.²⁶ Tudi črepinje so kazale sledove velike vročine, saj je bil vrhnji del večje posode zvit. Nekaj drugih črepinj je bilo močno skrepenelih, na treh koščkih pa je bilo videti, kako so se stalile in trdno zlepile. Glinasta tla na tem mestu pa vendarle niti pod oglenino niso bila videti zbita in izraziteje opečena.

Nekateri večji kamni na južni strani, omejitve oglenine in kamenja v obliki pravokotnega vogala na zahodu ter približno 30 cm širok pas oglenine z nekaj kamni na severu dajo slutiti približni obris nekdanje lesene kočice, kolikor jo je bilo mogoče odkopati. Zdi se, da gre za 2,5 m široko stavbo brunarico, a tu brez sledov jam za stojke. Če sodijo k njej številni drobci rdečega lepa, ki so že skoraj plastovito ležali raztreseni v spodnjem delu nad nekdanjimi tlemi nastajajoče sive prstene gline, potem bi lahko tudi tu govorili o glinastem premazu sten, o katerem pa v plasti kamnitega drobirja in lončenine ni bilo sledov. Ta drobir, ki se širi po vsem prostoru dokaj enakomerno, najbrž ni bil tlak, temveč ruševinska plast, čeprav si njenega nastanka ne vemo prav razložiti. Tla na zahodni strani v kvadratih 19—20 do temeljev Falnogove hiše so bila pretežno prazna. Prav tako na vsem odkopanem prostoru ni bilo sledov kakšnega tlakovanega ognjišča. To bi lahko bila 2—3 cm debela plast rdeče opečene zemlje v obsegu 50 cm tik ob temeljih. Zraven je bilo nekaj drobcev oglja ter črepinje lonca in skodele, prav tako pa še pokončno zasajen 30 cm visok kamen iz pohorske kamenine, na katerega se je opečena zemlja naslanjala.

Kot se je pokazalo pri nadaljnjih odkopih, višje na pobočju nad bivališčem **A** ni bilo sledov drugih zgodnjih bivališč. Vz dolž pobočja pa so se na zahodni strani Falnogove hiše leta 1959 v isti relativni globini ob bolj strmi podlagi (sklon prvotnega pobočja 18°) pokazala podobna seliščna tla, le v močno poševni legi. Dalje proti zahodu so bile ob podobni strmini v nekaterih profilih ugotovljene do 2,5 m široke položnejše police s podobnimi najdbami oglenine, lepa in črepinj. To pomeni, da je bilo južno obrobje poseljeno v prek 200 m dolgem pasu.²⁷ Čeprav zaradi vrta ni bilo mogoče prekopati obrobnega pasu od kvadratov 23—24 proti vzhodu, so se v profilnem jarku ob vzhodnem koncu vrta, 16 m vstran, spet pokazala seliščna tla, tokrat že v globini 2 m in iz starejše stopnje.²⁸ Tu se južno ob njih že pričinja nasip, ki zapira kotanjo pod sedanjo njivo, ob kateri so se pozneje prav tako pokazali sledovi starejše naselitve.²⁹

Poleg sledov bivališč na najnižji obrobni črti vrhnjega pobočja jih je bilo nekaj še v neposredni bližini v nekoliko višji legi. V kvadratih 6, 8, 11 in 14 smo naleteli na severno steno približno 7,5 m dolge lesene stavbe **B**, ki je ležala večinoma na prostoru Falnogove hiše in je bila zato pri kopanju temeljev pretežno uničena. Severno steno je označevala prema črta ostankov zoglenega lesa, katerega nevezani kosi so bili do 4 cm debeli in do 20 cm široki (**sl. 9**)^{29a} Ob oglenini so bili skoro povsod tudi apnenčasti lomljenci v manjših kosih, ki so očitno sodili k temeljem. V osrednjem delu je bilo še dobro vidno, kako se zogleneli les pravokotno stika eden nad drugim, podobno pa je bilo še na dveh drugih mestih. Na vzhodni strani je bila v kvadratu 14 odkrita 60 cm

9 Tloris dela bivališča B. — Grundriss der Teilwohnstätte B

široka in 25 cm globoka okrogla jama. V njej so ležali kamni različne velikosti, ki so vzbujali vtis nekakega podstavka ali temelja, vendar pa so bili pod njimi in na vrhu številni kosci ogljenine, ležeči v vseh smereh. Nad kamni je bilo v jugozahodnem delu jame tudi precej črepinj večjega lonca grobe izdelave v preveznjeni legi. Odtod dalje proti vzhodu je bilo do kvadrata 18 le še nekaj drobcov ogljenine v ozkem pasu, vendar v vzdolžni in navpični legi.

Na zahodni strani leže zadnji ostanki ogljenine v kvadratu 5 tik ob velikem kamnu — skali. Nadaljevanja ni, pač pa se je v kvadratu 6 ohranila skupina manjših kamnov z ogljenino v pravokotni smeri na dosedanji potek, kar bi govorilo za zahodno prečno steno stavbe. Ogljenina vzdolžne stene je ležala nekoliko pošev, s poprečnim sklonom 5° , kar je bilo zlasti očitno pri prečnih kosih in je tu ustrezalo padcu pobočja. Na več mestih je bila talna glina rdeče opečena, ni pa bilo očitnejših najdb lepa. Vse to govori za leseno stavbo, prislono rjeno v poševno pobočje, ki je izginila v požaru. Ploski kosi ogljenine, predvsem prečnih kosov, govore za pod iz neke vrste kalanega lesa. Če imamo o tlorisu vsaj neko približno predstavo, pa nam uničene plasti na mestu sedanje hiše ne omogočajo pregleda celotnega profila (pril. 1: 3). Najbrž gre spet za polico v pobočju, kjer so spodnje plasti gline še dokaj debele in je zato bilo mogoče zadostno izravnati tla. Nad talno rdečo glino je bilo tod celo več (do 50 cm) sivkasto rumene oziroma na nekdanji površini že izrazito sive gline. Temelji severne stene te stavbe so bili 80 cm višji od tal bivališča A, ker so pač ležali višje na pobočju.

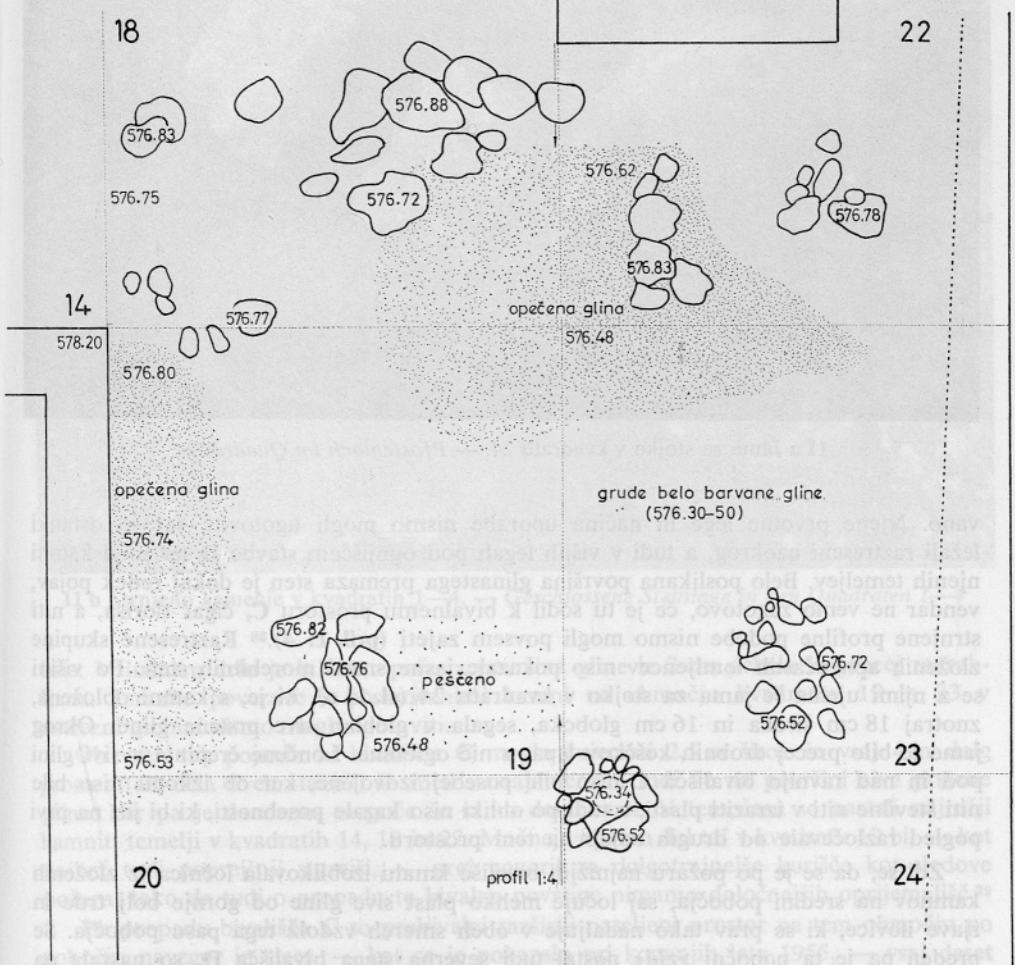
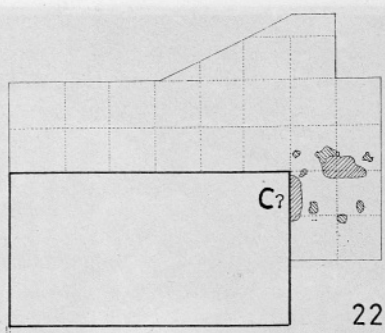
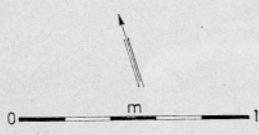
Podobni najstarejši bivalni prostor nad sterilno podlago je bil še zahodno od kvadratov 1—2, že izven sedanjega izkopišča, tako da ga je bilo mogoče zajeti šele v poznejši izkopni jami leta 1956 (pril. 1: 1).³⁰ Zaradi višje skalne podlage na tem predelu so bila tudi tla tega bivališča za 1,4 m višja od tistih v bivališču A. S tem se je

pokazalo, da južni rob vrhnjega pobočja ni bil naseljen samo v enoviti črti na isti ravni, temveč v ožjem pobočnem pasu na raznih višinah. Ker so se prvotna tla na prostoru izkopišča proti vzhodu zniževala v kotanjo, ki se je pozneje z nanašanjem plasti z višjih leg in z umetnim izravnavanjem zapolnila, so bila tla zahodnega bivališča po naključju na isti ravni kot hodna površina prostora **E** v kvadratih 10 in 13. V prostor kvadratov 1—2 je segalo le obrobje bivalnega prostora: tanjša plast zbite rjave ilovice z nekaj oglenine in ostanki lončenine. Tla prvotnega pobočja so bila tod izrazito poševna in od bivališča navzdol prav tako prekrita s plastjo mehkeše sive glinice.³¹

Na prostoru najstarejših bivališč **A** — **B** smo našli ostanke glinastega posodja, ki po svojih prvinah, — posode z znotraj fasetiranimi robovi ustij, ročaji trikotnega preseka, nekatere značilne oblike velikih posod in skodel, ostanki ploskovito vrezanega okrasja, — sodijo v stopnjo Ha A.³² Po količini črepinj, — po okrog tisoč kosov, — gre za bogatejšo kulturno plast, v kateri so se ohranili tudi številnejši kosi posameznih večjih posod v obliki velikih amfor in loncev. Oboje poznamo doslej predvsem iz grobov kot velike žare, tu pa so bili uporabljeni za shranjevanje živil (**T. 2**). V rabi je bila tudi vrsta manjših posod, ki so v tem delu Slovenije glede na doslej komaj odkrite Ha A najdbe novost, kolikor niso bile v deloma spremenjenih oblikah v rabi še pozneje.³³

Po požaru je bivališči **A** in **B** najbrž »prerasla trava«. Nad nekdanjimi poseljenimi tlemi je v širini 4 m pričela nastajati plast dokaj enovite in deloma temnejše sive in tudi zelenkasto sive prstene glinice, ki je bila povsod mehka, ponekod celo mokasto sipka in je močno spominjala na nekoč obdelano prst.³⁴ Ta plast se je pričlenjala nekje vzhodno od bivališča **A**, še pred pričetkom velike skalne kotanje, in se je nato v različnih oblikah pojavljala do zahodnega konca naseljenega roba. Na gornji, severni strani jo je na izkopišču leta 1953 omejeval pas zloženega kamenja, ki je potekal prek kvadratov 2, 4, 6, 8, 11, 14, 18 in 22, kjer so bili ti kamni deloma celo temelji nekaterih stavb. Na zahodni strani je ta ločnica prenehala, pa tudi plasti so bile bolj poševne ter so imele drugačno obliko v vsakem profilu posebej.

Debelina te plasti je dosegla do 60 cm, zato je najbrž nastajala dalj časa. V njej ni bilo opaziti izrazitih prog naplavinskih nanosov z višjega pobočja in tako se zdi čudno, da je ob njeni rahli sestavi deževje ni sproti odplavljalo navzdol po strmini. Zaradi zasebne poti po vsej dolžini roba pobočja odkopan spodnji del te plasti sicer dopušča možnost, da je bila na spodnjem robu kaka kamnita pregrada, a opazili je nismo nikjer. Na zahodnem koncu poseljenega pasu je bilo v tej plasti le malo črepinj, pač pa povsod drobni kosci oglja in lepa.³⁵ Tik zahodno od Falnogove domačije, kjer je ta plast prav tako prekrivala najbližja bivališča, je bilo črepinj že občutno več, v najvzhodnejšem profilu pa je bil viden šibek pas ožganih tal tudi v njeni sredini.³⁶ Podobno je bilo v jarku ob zahodnih temeljih, kjer je prekrivala najnižja kulturna tla s trdo rjavo ilovico, v kateri sta bila lep in kamniti drobir (**pril. 1: 1**).³⁷ Na območju kvadratov 19—20 in 23—24 v tej plasti ni bilo posebno mnogo črepinj, pač pa so se v njej skrivali slabo razpoznavni ostanki nekega poznejšega bivališča. Da bi najnižji kamni v globini okrog 1 m sodili k temeljem kake stavbe, ni mogoče zanesljivo reči. Zanj pa bi govorila še do 5 cm debela plast rdeče pečene glinice, ki je bila deloma strnjena, deloma pa nekako krhko drobljiva in grudasta (**sl. 10**). Ta plast se je širila predvsem proti jugu dober meter daleč, nekoliko pa je segala tudi v kvadrat 18. Južneje od nje, v kvadratu 23, je bila v globini 0.9 do 1 m še druga, dokaj strnjena, 8 cm debela plast rdeče opečene glinice, ki je imela eno stran izglajeno in belo prebar-

10 Tloris domnevnega bivališča C. — Grundriss der vermuteten Wohnstätte C

11 a Jama za stojko v kvadratu 24. — Pfostenloch im Quadrat 24

vano. Njene prvotne lege in načina uporabe nismo mogli ugotoviti, saj so ostanki ležali raztreseni naokrog, a tudi v višjih legah pod ognjiščem stavbe **D** ter med kamni njenih temeljev. Belo poslikana površina glinastega premaza sten je dokaj redek pojav, vendar ne vemo zagotovo, če je tu sodil k bivalnemu prostoru **C**, čigar tlorisa, a niti strnjene profilne podobe nismo mogli povsem zajeti (pril. 1: 4).³⁸ Raztresene skupine zloženih apnenčastih lomljencev niso pokazale jasne smeri morebitnih sten. Po višini se z njimi ujema še jama za stojko v kvadratu 24 (sl. 11 a), ki je, s kamni obložena, znotraj 18 cm široka in 16 cm globoka, segala v globino sive prstene gline. Okrog jame je bilo precej drobnih koščkov lepa, a nič ogleanine. Lončene črepinje v sivi glini pod in nad ravnijo bivališča **C** niso bile posebej izdvojene, ker ob izkopu niso bile niti številne niti v izraziti plasti, a tudi po obliki niso kazale posebnosti, ki bi jih na prvi pogled razločevale od drugih najdb na tem prostoru.

Zdi se, da se je po požaru najnižjih bivališč kmalu izoblikovala ločnica iz zloženih kamnov na sredini pobočja, saj ločuje mehko plast sive gline od gornje bolj trde in rjave ilovice, ki se prav tako nadaljuje v obeh smereh vzdolž tega pasu pobočja. Še preden pa je ta pobočni »zid« postal tudi severna stena bivališča **D**, so nastala na južni strani na vrhu sive prstene gline do 6 cm debela tla rdeče opečene gline. Njihovi ostanki so se ohranili na zahodnem robu kvadrata 19, kjer so ležala nekoliko pošev (sklon 15°). Široka so bila do 2 m, njihov še 0,5 m širok vzhodni rob pa je imel nekoliko izbočeno obliko, medtem ko je bil pretežni del uničen z gradnjo Falnogove

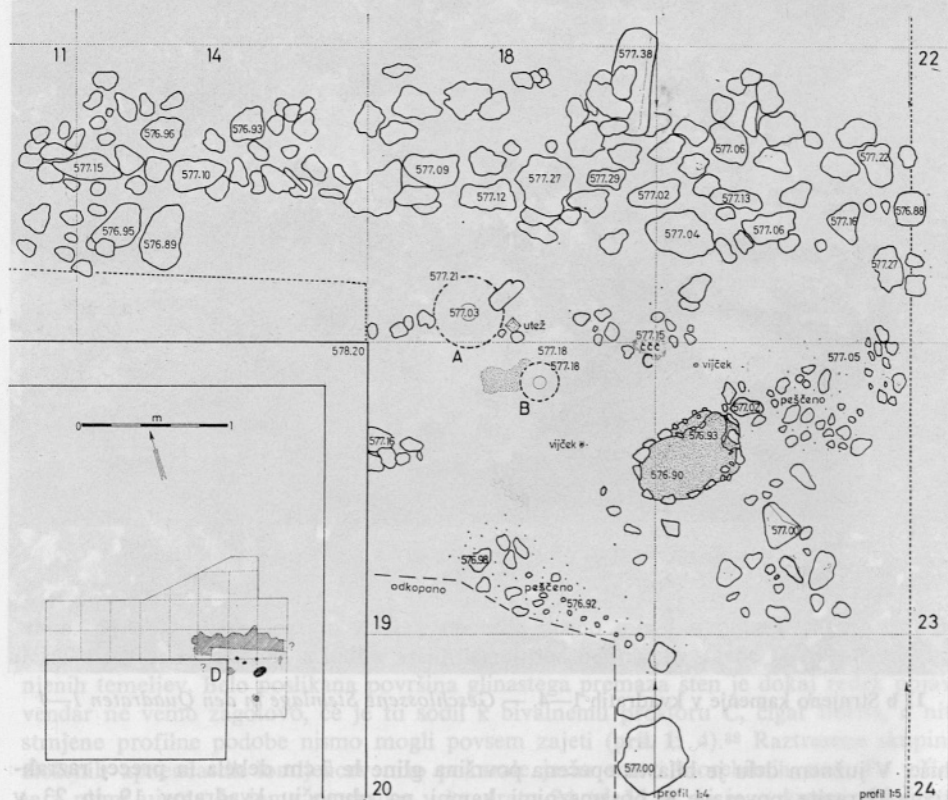
11 b Strnjeno kamenje v kvadratih 1—4. — *Geschlossene Steinlage in den Quadraten 1—4*

hiše. V južnem delu je bila ta opečena površina gline le 2 cm debela in precej razrahljana. Izrazite povezave s posameznimi kamni na območju kvadratov 19 in 23 v ustrezni globini nismo mogli ugotoviti.

Ob vseh teh pojavih bi bivališče C moglo zajemati 2,5 m širok in vsaj 4 m dolg prostor (ali dela dveh stavb?) še med nastajanjem, a tudi že na površini sive prstene gline, kar pa je dandanes mogoče še samo domnevati. V tem času so nastali najnižji kamniti temelji v kvadratih 14, 18 in 22. Močnejše opečen del tal v kvadratu 19 bi, — kot najbrž tudi poprejšnji starejši, — prej govoril za dolgotrajnejše kurišče kot sledove požara, tako da tudi o propadu te bivalne površine nimamo določnejših oprijemališč.³⁹

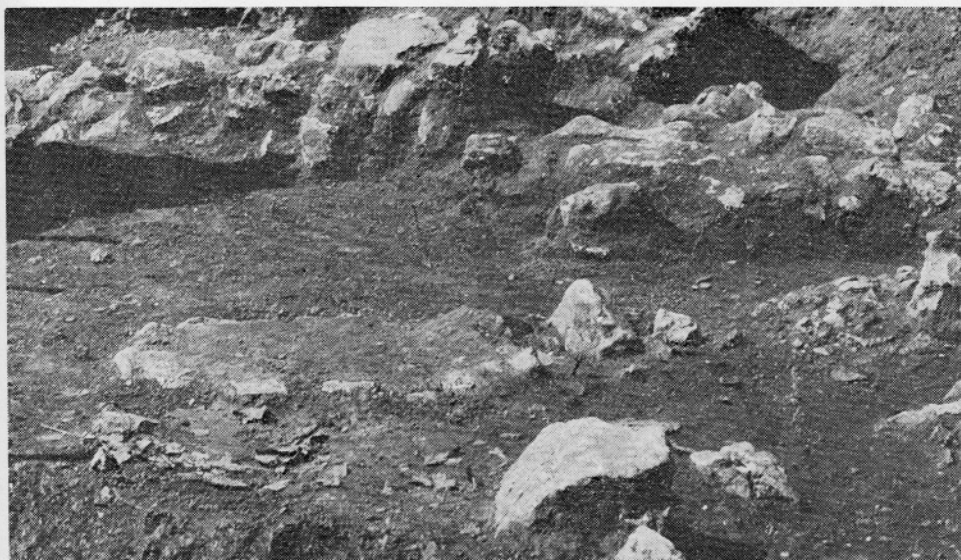
Po propadu bivališča C so prebivalci razširili naseljeni prostor na tem območju po pobočju navzgor in sicer, — kot se je pokazalo pri kopanjih leta 1955, — vsaj deset metrov daleč (pril. 2: 3).⁴⁰ V kolikšni širini se je raztezal ta izkrceni prostor, v sedanjem gozdu ni moglo biti zanesljivo ugotovljeno, vendar je moral biti tolikšen, da je deževje moglo pričeti spirati prsteno povrhnjico in kamniti drobir. Ta se je ustalil v plitvi kotanji na območju kvadratov 18—23 in tako ustvaril podlago za novo bivališče

D (sl. 12). Tla zanj so najbrž tudi nekoliko izravnali in utrdili, kot je bilo moč soditi po tanjši plasti gruščnatega drobirja in črepinj pod ognjiščem in na nekaj drugih mestih (pril. 1: 4). V vsej tej talni plasti so ležale črepinje, drobcji ogljenine in kosci lepa, a v skromnem številu, kar govori za krajši čas nastajanja te talne plasti in morebiti tudi za skromne seliščne ostaline višje na pobočju.

12 Tloris bivališča D. — Grundriss der Wohnstätte D

Bivališče D je imelo severno steno postavljeno na kamnite temelje, katerih začetki izvirajo iz poprejšnjega časa in so bili dotlej tudi razmejitvena črta dveh seliščnih ravni na tem delu pobočja. Videti je bilo, da so jih za to priliko nadvignili vsaj 0.5 m visoko. Skrbnega zlaganja kamnov pri tem ni bilo opaziti, čeprav smo pri odkopavanju ruševin naleteli na 5 m dolg pas razmeroma ravne notranje stene (sl. 13). K ruševinskemu gradivu so najbrž sodili še nekateri po prostoru raztreseni večji in manjši kamni. Na zahodni strani je bilo videti, kot da temeljni kamni zavijajo pravokotno proti jugu, kar bi lahko pomenilo stransko steno. Na vzhodu česa takega ni bilo videti tako izrazito, zato je možno, da so morebitni ostanki temeljev vzhodne stene ostali v neodkopanih tleh. Tudi na južni strani ni bilo strnjenih skupin kamnov, ki bi jih lahko tolmačili v tem smislu. Tod so bila ilovnata tla kot hodna površina na južnem robu

13 Kamniti temelji in ognjišče v bivališču **D** (po odkopu plasti s posodami ABC). — *Steingrundmauer und Herd in der Wohnstätte D (nach Abtragung der Schichte mit den Gefäßen ABC)*

kvadratov 19 in 23 že poprej odkopana, zato ni zanesljivo, če nekateri kamni v ustrezni globini res tudi sodijo semkaj.

Po teh opazovanjih sklepamo, da smo na tem mestu odkrili nepopolno ohranjen in ne povsem odkopan bivalni prostor lesene stavbe z notranjo velikostjo približno $5 \times 3,5$ m. Sodeč po kamnih in ker ni bilo jam za stojke, bi bila to brunarica, vendar je morebiti južna stena bila drugačne izdelave. Na tem prostoru nismo opazili izrazito steptane hodne površine, zato jo moramo samo domnevati na ravni, kot jo nakazujejo na tlak spominjajoči do 7 cm debeli kamni v severovzhodnem ter ostanek podobnega navideznega tlaka iz drobnega kamenja v jugozahodnem delu. Za ugotavljanje tal je bila odločilna tudi lega 50×80 cm velikega ognjišča, ki je bilo v vzhodni polovici bivališča (sl. 14). Ognjišče je bilo zgrajeno iz zloženih ploskih apnenčastih lomljencev, velikih večinoma okrog 10 cm, ki so bili prekriti s 3—7 cm debelo plastjo sedaj trdo pečene gline. Glinena površina ni bila več povsem izravnana in je zlasti v severovzhodnem delu bila izbočeno odebeljena. Na obrobju so bili kamni tlakovane podlage večinoma razkriti in so sestavljali ovalen venec. Na severovzhodni strani je ognjišče bilo videti poškodovano, tam pa je precej globoko zasajen tičal nekoliko višji kamen, podobno kot že poprej pri kurišču na ravni bivališča **A**. Površina ognjišča je ležala nekoliko pošev proti jugozahodu, na njej in v najbližji okolici pa ni bilo skoro nič oglenine ali pepela, prav tako pa ne strnjenih skupin črepinj ali česa drugega. Raztreseni koščki oglenine so ležali v tleh le na severovzhodni strani in nato še dalje proti severni steni.

Na severozahodni strani je bilo v prostoru bivališča **D** troje posod v prvotni legi (sl. 15). Najbližje, 0,5 m od ognjišča, so ležale strnjene črepinje že poprej razbite skledе **C** (T. 30: 2), okrog njih pa podolgovata skupina do 15 cm velikih kamnov. Pol

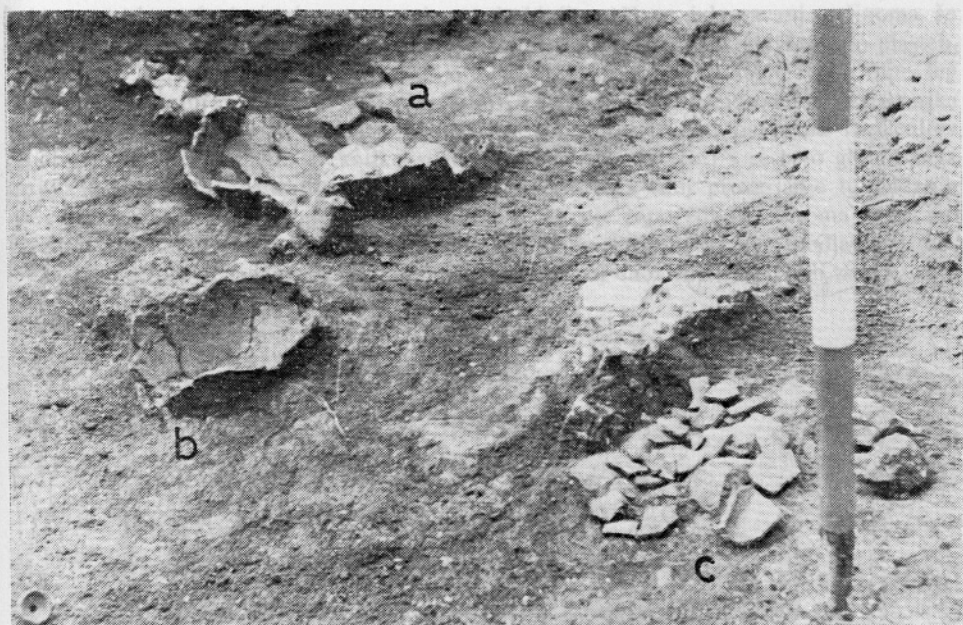

14 Ognjišče v bivališču D. — *Herd in der Wohnstätte D*

metra proti zahodu je, 10 cm globlje, tičal v zemlji 13 cm visok spodnji del lonca **B** (T. 30: 16) grobe izdelave in iz slabo pečene gline. Pretežni del ostenja je bil po vsej širini enakomerno odlomljen in je manjkal. Na zahodni strani se je lonca dotikala 20×24 cm velika plast rdečkasto pečene, rahle in lepu podobne gline. V posodi je bila rjavkasta zemlja z nekaj črepinjami in drobci ogljenine, kakršni so se našli tudi izven nje proti vzhodu. Le 30 cm stran proti severozahodu je tičal v zemlji približno enako globoko spodnji del do 50 cm široke shrambene posode **A** grobe izdelave. Ohranjena je bila še 18 cm visoko, nato so bile stene kot pri prejšnji enakomerno odlomljene. Na dnu posode je bila tanka plast gline, višje pa rjavkasta zemlja s črepinjami. Ob posodi, v njej in ob njej je ležalo nekaj do 15 cm velikih kamnov ter glinasta utež.

Vse tri posode so imele dno okrog 10 cm višje od ravnih ognjišč, odrezani vrhnji rob obeh večjih posod pa je bil že okrog četrta metra višje. Ker sta bili nameščeni v jami v nekdanjih tleh in očitno razbiti le v tistem delu, ki je štrlel iz tal, se nam kaže nekak pridvignjen prostor med ognjiščem in severno steno. Če je segal do nje, je moral biti do poldrug meter širok, vendar nismo, — morda zaradi neizkušenosti?, — opazili niti njegove površine niti morebitnega obrobja. V obeh posodah so najbrž hranili živila ali vodo, pripravljeno za kuho na ognjišču.

Od drugih najdb je v tleh bivališča **D** in nad njimi, kar pa pri odkopu po plasteh ni bilo posebej ločeno, bilo pobranih prek 2000 kosov črepinj zvečine grobega kuhinjskega posodja z debelejšimi stenami in nazobčanimi rebri. Kovinskih predmetov se ni našlo nobenih, pač pa nekaj glinastih vijčkov in kosov uteži. Med približno 200 kosi živalskih kosti jih je dobra polovica ležala v severnem delu bivališča.

15 Lega posod ABC v bivališču **D**. — Lage der Gefäße ABC in der Wohnstätte **D**

Na območju bivališča **D** ni bilo številnejših najdb lepa niti ostankov oglenine ali opečenih tal kot pri poprejšnjih najdbah. Iz tega bi lahko skleпали, da stavba **D** ni zgorela, temveč je bila opuščena ali podrta. O lesenih stenah ni nobenih ostankov, ker so jih morebiti odstranili ali pa so strohnele na površju. Kamniti temelji, ki so bili na severni strani morebiti visoki do enega metra, so se razvalili, kot kažejo ruševine, ali pa so jih deloma uporabili (v antiki?) drugje. Najdbe v notranjosti kažejo, da je ognjišče bilo opuščeno, posod v tleh pa ni nihče do kraja razbil in razmetal.

Po propadu stavbe **D** so njena tla in ruševine temeljev polagoma prekrile naplavinske plasti z višjih leg pobočja. Dvoje prog drobnega grušča v profilu vzhodne stene izkopišča (pril. 1: 5) bi govorilo tudi za hudourniške nanose, čeprav je vrhnja morebiti že odraz izravnave tal v antiki. Ti nanosi prekrivajo na območju kvadratov 21—22 tudi plast rjave gline severno nad kamnitimi temelji do 30 cm na debelo, česar drugod ni bilo videti. Za stavbo **D** pa se je polagoma nadvignila do 0.5 m debela plast temnejše sive ilovice, ki je izven kvadrantov 16—17 nismo našli. Pri vrhu je bila bolj rjavkasta in kot taka je segala v kvadrate 13, 10 in deloma še 7. V teh kvadratih je bila dokaj zbita in je imela izrazito izravnano površino, ki se je na južni strani naslanjala na kamnito brežino. V tej plasti, ki je bila morebiti hodna površina nad stavbo **D** ali pa celo nov bivalni prostor **E**, ter tik nad njo je bilo izredno veliko, — prek 4000 kosov, — črepin grobe kuhinjske lončenine, prek 3000 črepin pa je ležalo v spodnji legi vrhnje gruščnate črnicice nižje na pobočju v kvadratih 11 in 14. Ta izredna nakopičenost razbitega posodja v premešanem stanju je očiten znak obilnejše rabe lončenine na tem mestu, čeprav tod nismo našli niti kuhinjskih ostalin niti sledov lončarske dejavnosti.

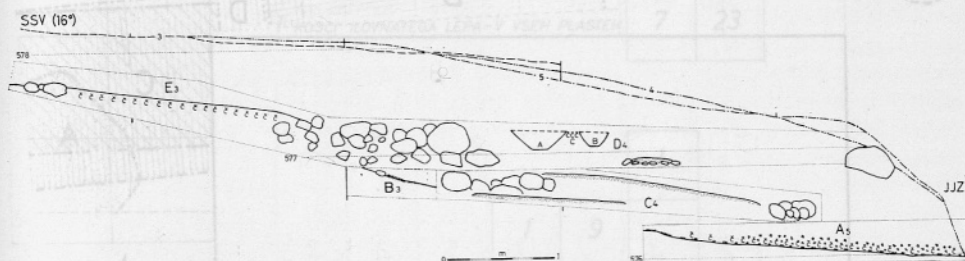

16 Tloris domnevnega bivališča E. — Grundriss der vermuteten Wohnstätte E

Hodna površina E je bila na severni strani v kvadratih 9 in 12, kjer zbita ilovica preneha, omejena s kamenjem, zloženim v obliki 0,5 m širokih in do 20 cm visokih temeljev. Na zahodu je zadevala na skalno gmoto, ki prodira navzgor na meji kvadratov 5 in 7, medtem ko na vzhodni strani prehaja v že omenjeno plast temno sive ilovice na isti ravni (sl. 16). Ta približno $5 \times 2,5$ m velik prostor leži 0,5 m višje od tal stavbe D in se najbrž veže z jamama više na pobočju, odkopanima leta 1955 (pril. 2: 3), ter z bivalno površino v odseku C iz leta 1958.⁴¹ Najdbe lončenine v njegovih tleh niso tako izrazito mlajše, da bi jih lahko prisodili v najmlajšo stopnjo, zato je možno, da so prišle v zemljo že v času obstoja stavbe D.⁴² Trakast obroček (T. 3: 2) je bil res najden nekoliko globlje ob spodnjem znožju kamnite brežine in tako opozarja na zgodnje obdobje žarnogrobiščne naselitve. Lega tega predmeta pa je taka, da bi morali istemu obdobju pripisati tudi stavbo D, saj gre za iste kamnite temelje, ki pa tu omejujejo bivalni prostor z južne strani (pril. 1: 3).

Po taki razlagi najdiščnih okoliščin vidimo, da je bilo na prostoru izkopišča v letu 1953 odkritih več bivalnih površin, od katerih se nobena ni ohranila v celoti oziroma ni mogla biti v celoti odkopana. Z delnim prekrivanjem je novo tudi uničevalo staro,

zato nam ob razlagi ostaja vrsta nejasnosti, ki jih v času izkopavanj večinoma še nismo niti zaslutili. Kljub obširnejšim dnevniškim zapiskom in odkopavanju po plasteh, kakor so se nam kazale po sestavi zemlje in nekaterih izrazitih pojavih starin (npr. leg kamenja, opečenih površin, navideznih tlakov, ravní ognjišča in posod ipd.) še manjka nadrobnejših podatkov o tu nakazanih bivališčih in predvsem natančna razčlenitev najdb po seliščnih ravneh. Nekoliko si je bilo mogoče pomagati s sestavo globinskega profila v ustreznih kvadratih (sl. 17), ki hkrati omogoča tudi preverjanje tu podanih navedb. Prav tako zastavljen tloris izkopišča prikazuje zaporednost oziroma soseščino bivališč (sl. 18), pri čemer ima razvrščanje najdb po plasteh trdnejšo podlago za določanje oblik posod, kot pa je to videti samo po dokaj enovitih oblikovnih značilnostih brinjegorske lončenine.⁴³

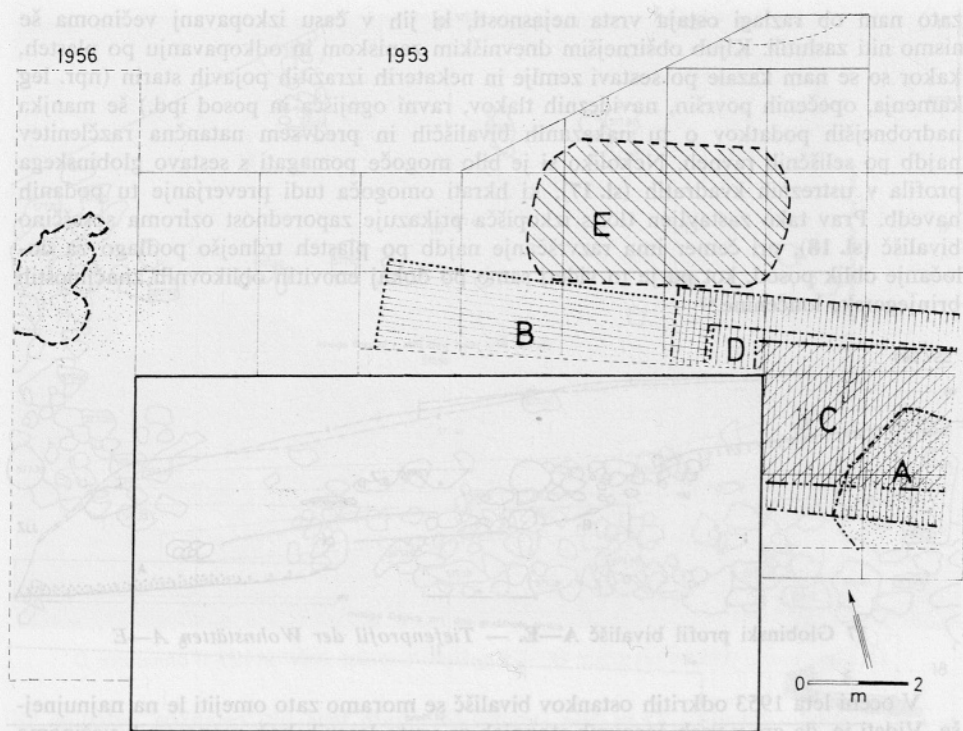
17 Globinski profil bivališč A—E. — Tiefenprofil der Wohnstätten A—E

V oceni leta 1953 odkritih ostankov bivališč se moramo zato omejiti le na najnujnejše. Videti je, da gre v vseh časovnih stopnjah za vrsto lesenih koč, zasnovanih večinoma na kamnitih temeljih z vodoravnimi bruni in le redko na navpičnih stojkah. Jamo za stojko smo našli le eno, a tudi v bližnji soseščini jih pozneje ni bilo dosti, kar bi pomenilo, da so imele v načinu gradnje podrejeno vlogo.⁴⁴

O velikostih stavb nimamo zanesljivih podatkov, vendar se zdi, da so bile to večinoma manjše, lahko bi rekli družinske kočice z enim prostorom, kar pa ne velja nujno za vso Brinjevo goro. Posamezne mere, — **A** = 2,5 × 3,0; **B** = 6,5 × 7,5; **C** = 4,0 × 2,5; **D** = 5,0 × 3,5; **E** = 5,0 × 2,5, poprečno 5,5 × 2,7 m — čeprav nepopolne, se najbrž gibljejo v mejah kot so nam znane z drugih podobnih najdišč.⁴⁵ Gre za kočice, prislone ob pobočje, na večinoma prirejani talni površini, medtem ko obe v bližini odkriti jami (nad izkopiščem 1953) najbrž ležita izven bivališč.

Podatke o načinu gradnje nudijo tudi ostanki lepa, ki pa na prostoru, raziskanem v letu 1953, niso bili posebno številni in jih tudi nismo zbirali po posamičnih kvadratih in plasteh. Zato lahko nekaj opazovanj navedemo le za štiri poglavitne skupine: najglobljo iz kvadratov 19—24 (25 kosov), vrhno iz kvadratov 15—23 (50 kosov), tisto iz kvadratov 8—22 (100 kosov) ter ono iz celotnega območja kvadratov 1—8 (35 kosov) oziroma 1—14 (80 kosov), prikazane količinsko po kvadratih (sl. 19: 1).

Največji del ostankov lepa je rdečkasto rjave barve, medtem ko so sivi ali svetlo sivi kosi zelo redki. Glina ni bila izrazito prečiščena, a posebnih primesi ni videti. Manjši del lepa je iz močno peščene gline, v kateri je tudi precej sljude. Zdi se, da sodi ta vrsta lepa v antično obdobje, saj ga je bilo največ v zahodnih kvadratih izkopišča, kjer so ob tanjših kulturnih plasteh prevladovala antična najdba.

18 Skupni tloris bivališč A—E. — *Gemeinsamer Grundriss der Wohnstätten A—E*

Večinoma imajo kosi lepo grudasto obliko s premerom 4—6 cm. Poleg drobcev s pr. 3 cm so vmes tudi večji kosi, veliki 10×10 cm in različne debeline. Le v najnižji plasti kvadratov 19—20 ter 23—24 so bili tudi 13×14 cm veliki in do 5 cm debeli kosi. Po obliki je mogoče razločiti nekaj različic, ki se pogosteje pojavljajo — od brezobličnih grud do takih z odtisi tesanega in okroglega lesa ter tanjših kolov in vej. Del ostankov lepa izvira od vmesne zapolnitve med brun in vejami, drugi pa so ostanki povrhnjice z bolj ali manj zglajeno zunanjo površino. Tako velikih kosov, da bi po njih lahko ugotavljali debelino brun, ni bilo (T. 5: 1—4).⁴⁶ Po odtisih okroglih brun se da soditi, da so bila debela od 10 do 20 cm (T. 5: 5—6). Iz samih ostankov lepa se ne da določiti, ali gre za brunarice ali za stavbe s pokončnimi gredami, a druge okolnosti govore prej za prvo možnost.⁴⁷ Odtisi tanjših kolov s pr. okrog 5 cm (T. 5: 7—8) kažejo na uporabo različnih vrst lesa in na različne vrste sten ali njihovih delov. To velja tudi za odtise vej s pr. 1—2 cm, ki so bile same ali v povezavi z debelejšim lesom premazane od vseh strani (T. 5: 9—11) ali samo od zunaj (T. 5: 12—13), včasih pa so verjetno rabile za povezavo (T. 5: 14—15).⁴⁸ Kako je bilo s tistimi kosi, ki so imeli površino belo pobarvano, ni povsem jasno, ker na njih ni odtisov lesa. To bi pomenilo, da je bil glinasti premaz debelejši od sedanjih 5 cm ali pa je bil nanesen na posebne predele lesene stene.⁴⁹ Bela barva očitno izvira od apnene raztopine, je dobro ohranjena in brez kakšnih drugobarvnih vzorcev, a se z vodo izpira, kot se je pokazalo

						2	
				21	70	15	
18	27	29	84	78	202	10	3
27	31	38	70	80	76	20	28
						22	67
						7	23

1 KOSCI ILOVNATEGA LEPA - V VSEH PLASTEH

						1	
				1	9		
3	3	21	2	4	1	1	1
5	3	2	1	7	5	6	3
						3	3

2 KOSCI RIMSKE OPEKE - V PLASTEH 5/6

				2	10	5	
2		2	1	7	26	28	
1	3	5	2	2	9	11	5
						5	

3 KOSCI ŽELEZNE ŽLINDRE - V PLASTEH 5/6

19 Količinska razdelitev lepa (1), rimske opeke (2) in železne žindre (3) po kvadratih. —
Mengenverteilung des Hüttenlehms (1), Römerziegel (2) und Eisenschlacke (3) nach Quadraten

						3:3
	3:6				3:1	
3:7			3:4			
(st) 6 (st)		(st) 2 (st)	1			
3:7		3:5	3:4	3:8	3:2	
(st) 3 (st)		5		4		

1 T. 3:1-6 1-6 (st)
BRONASTI IZDELKI, NOVCI, STEKLENE ČAŠE

					1		
2	3		3	5	2	3	
igla 4:3			nož 4:1				
	1	2		1	4		
	nož 4:2						
					2		
							1

2 ŽELEZNI IZDELKI - V PLASTEH 5/6

						12
				4	21	5
61	30	89	85	44	34	10
9	61	100	190	160	92	90
						65
						122

3. ŽIVALSKÉ KOSTI - V VSEH PLASTEH

20 Najdbe bronastih predmetov, rimskih novcev in steklenih čaš (1), železnih izdelkov (2) ter količinska razdelitev živalskih kosti (3) po kvadratih. — *Bronzegegenstände, Römermünzen und Glasfunde (1), Eisenerzeugnisse (2) sowie Mengenverteilung der Tierknochen (3) nach Quadraten*

						365	
				455	1195	240	
1010	420	880	1750	2375	3160	505	375
730	650	1070	2145	3095	2325	1120	830
						840	1420
						370	875

1 VSE ČREPINJE - SKUPNO

					4	2	
4			1		3	2	
3		1	2	1	4	1	1
						4	1

2 ZNAČILNE KELTSKE ČREPINJE V PLASTEŠ 6-4

							50
				130	400	100	
310	220	300	300	260	220	250	120
190	240	300	360	200	270	200	80
						90	40
						40	30

3 VSE ANTIČNE ČREPINJE V PLASTEŠ 6,5 (in 4)

21 Količinska razdelitev vseh pobranih (1), značilnih keltskih (2) in poznoantičnih (3) črepinj po kvadratih. — Mengenverteilung aller gesammelten (1), charakteristischen keltischen (2) und spätantiken Scherben nach Quadraten

pri poskusih čiščenja. Drugih izrazitejših sledov nanašanja dodatnih površinskih premazov na površino z glino prevlečenih sten doslej nismo opazili, čeprav se to ugotavlja ponekod drugod.⁵⁰

Hodno površino prostora **E** kot tudi druge doslej obravnavane plasti je prekrila po vsem izkopišču precej enovita do 0,5 m debela plast pri dnu deloma rjavkaste, sicer pa večinoma enotno črnkaste humozne zemlje z obilico kamnitega drobirja. Vanjo so segali v kvadratih 17—23 le redki kamni iz spodnjih plasti, medtem ko je bilo v kvadratih 12—14 že več drobnejšega kamenja, ki je v kvadratih 1, 3, 5, 7 v precej strnjjenem obsegu ležalo že skoro tik pod površino. Videti je bilo, da gre pri tem večinoma za raztreseno kamenje, ki je le v kvadratih 9 in 12 vzbujalo vtis 0,5 m širokih nestrnjenih temeljev z vogalom proti severu, medtem ko je strnjen pas kamnov na meji kvadratov 23—24 morebiti ostanek antičnega obzidja (**pril. 1: 5**).

Gruščnat sestav je ta vrhnja plast, ki ima na površini okrog 20 cm večinoma čistejše gozdne črnice, dobila do neke mere od mešanja oziroma obdelovanja, saj so črepinje glinastega posodja v njej široko razmetane. Svoj delež je k temu gotovo prispevalo nanašanje z višjih leg pobočja, saj so se v zahodnem delu izkopišča pod rušo redno našle poleg antičnih tudi redke prazgodovinske črepinje pa tudi nekateri bronasti predmeti, npr. nož (**T. 3: 1**).

V spodnjem delu te plasti smo redno naleteli tudi na prazgodovinske črepinje, kar pomeni, da je pričela nastajati že pred antiko. Med njimi so se našle tudi črepinje poznokeltskih, z metličastimi vrezi okrašenih in celo grafitnih posod (**T. 58**). Te so med dosedanjo prazgodovinsko lončenino povsem nova in časovno od poprejšnjih najdb za nekaj stoletij odmaknjena prvina. Vsega je bilo leta 1953 zbranih le 36 značilnih kosov, ki so bili osredotočeni na območju kvadratov 12—19 ter v skromni meri še na zahodnem robu izkopišča (**sl. 21: 2**). Podobne najdbe iz tega obdobja so prišle na dan tudi na izkopnih mestih naslednjih let na obeh straneh Falnogove domačije, a tudi drugod po Brinjevi gori, ne da bi bili ob njih mogli kjerkoli odkriti neposredne sledove keltskih bivališč.⁵²

Večja množina antičnih črepinj, skupno blizu 5000 kosov, je bila osredotočena ob severnem robu izkopanega prostora, a manjkale niso nikjer (**sl. 21: 3**). Prav tako so povsod ležali raztreseni žlindra in antični železni izdelki, medtem ko so se novci in steklo našli predvsem na zahodni polovici (**sl. 20: 1**). Tudi pri antičnih predmetih gre za izrazito premešano gradivo, ki ga na izkopišču leta 1953 nismo mogli nikjer zasidrati na kak ostanek seliščnih tal.⁵³ Čeprav nekateri predmeti govore za zgodnejšo antično naselitev, jih večina pripada v precej poznejši čas.⁵⁴ Medtem ko je bilo količinsko središče prazgodovinskih črepinj na območju bivališča **E** v kvadratih 7, 10 in 13 (v globini 50—80 cm) ter južno od njih v kvadratih 8, 11 in 14 (v globini 60—140 cm; **sl. 21: 1**), je bilo antičnih črepinj največ v severnih kvadratih 1, 3 — 7, 10 in 13, — ter na severnem robu kvadrata 12. Obe mesti sami nimata sledov antičnih stavb, povečana količina najdb pa kaže, da je bil izvor teh črepinj v neposredni bližini na pobočju v gozdu nad izkopiščem. Zanje govore tudi najdbe ostankov strešne opeke, ki je je bilo največ v kvadratu 5. Kljub temu pa na vsem odkopanem prostoru nismo zasledili za gradnjo posebej obdelanih kamnov niti malte, ki bi se prav tako morala najti med nanesenim gradivom. Nekateri poznejši poskusni kopi višje v gozdu niso dali nobenih ostankov zidanih temeljev, čeprav so bile najdbe antične lončenine in tudi železnih izdelkov ponekod dokaj številne. Ti so bili raztreseni tudi v zahodnem in osrednjem delu izkopišča (**sl. 20: 2**), le nekoliko vzhodneje pa je bilo težišče najdb kosov železne

žlindre (sl. 19: 3). Oboje opozarja na domače kovaštvo v antiki, vendar v vseh letih dosedanjega raziskovanja nismo naleteli na ostanke kovaških peči ali sploh mest kovaškega delovanja.

Če smo torej poleg žarnogrobiščnih seliščnih površin oziroma prostorov **A — E** na istem mestu v vrhnjih plasteh naleteli tudi na sledove naselitve v pozni keltski in rimski dobi, smo pri iskanju njihovih bivališč ostali praznih rok. Območje pred Falnogovo domačijo se je do polpreteklih dni sicer zapolnilo z najmlajšo kulturno plastjo ruševinskega značaja, ki pa je bila skupno z najdbami nanescena z višjih leg in zato sploh ni imela lončenih in drugih predmetov v prvotni legi. Dosedanja površina se je bržkone ustalila že v poantičnem obdobju, saj je imela trdno oporo v temeljih antičnega obzidja. To je postalo bržkone že v času gradnje cerkve na vzhodnem vrhu opora kolovozne poti in tudi še sedanje ceste. Tako se na tem mestu Brinjeve gore, nad najstarejšimi bivališči na južnem robu dolgotrajne naselbine in ob najmlajšem arheološkem pomniku — poznoantičnem obzidju, najkasneje od 18. stoletja dalje neposredno soočata davnina in sedanost.

Najdbe

Poglavitne najdbe na Brinjevi gori so bile raztresene črepinje prazgodovinske — in v vrhnji plasti antične — lončenine, od katerih so le izjemno redke ležale v skupinah na mestu razbitih posod. Celih posod z izjemo že poprej pobrane kroglaste posodice (T. 56: 3a) ni bilo. Na prvotnem mestu smo našli le spodnja dela dveh grobih posod in črepinje sklede (T. 30: 2) na prostoru stavbe **D** (sl. 15) ter še nekatere skupine črepinj povsem razbitih posod: posode (T. 2: 1—4) v ruševinah bivališča **A**, črepinje večjega grobega lonca med kamni v jami ob temeljih bivališča **B**, črepinje nepopolno ohranjene grobe posode 60 cm globoko na vrhu prazgodovinskih tal v kvadratu 6 ter številne črepinje ene ali več posod iz rdeče pečene gline z grobo rdečkasto površino na prostoru 1 m² na vrhu prazgodovinske hodne površine bivališča **E** v kvadratu 13.

Take posamične najdbe naj bi pomagale osvetliti podobo nekdanjih bivališč, vendar z njimi nismo prišli do večjih razjasnitev. Edino posode v stavbi **D** morebiti, — skupno z ognjiščem, nekoliko prispevajo k ugotavljanju notranje opreme tega bivališča. V drugih primerih je šlo predvsem za odvržene ali ob požaru uničene ostanke posod, ki niso k temu vprašanju, prispevale skoro nič.

Na drug način lahko črepinje pojasnjujejo nekdanje razmere še s svojo osredotočenostjo na določeni mestih ali številčnosti po plasteh. Pri najdbah iz talne površine bivališča **A** sicer nismo pridobili podrobnejših tlorisnih podatkov, zato nam pa izraziteje predstavljajo oblike posodja stopnje Ha A.⁵⁵ Izredno kopičenje črepinj pa je bilo najbolj vidno v tleh bivališča **E** ter na pobočju pod njim. V kvadratu 13 je bila plast črepinj debela 10—15 cm ter tako najštevilnejša (okrog 2900 kosov). Več kot 4000 črepinj v tej plasti na 15 m² velikem prostoru ter ne mnogo manj na enakem prostoru pobočja pod kamnitimi zidom zavaja k domnevi, da gre za osredotočeno uporabo ali celo izdelavo posodja. Na nobeno od obeh možnosti ni mogoče določene odgovoriti, saj niti na tem izkopišču niti v podaljšku po pobočju navzgor leta 1955 nismo naleteli na sledove takega delovanja. Največji del teh črepinj je pripadal grobim rdečim posodam, medtem ko so bili ostanke črnih posod boljše izdelave zelo redki. Skled in skodel je bilo vmes za dobro petino, najštevilnejše so bile v najbolj zasičenem kvadratu 13 (tretjina), v kvadratih 8 in 14 pa je bila komaj katera. Že zato, ker gre očitno za odvržene in deloma tudi pohojene črepinje že poprej razbitega posodja, nam ta razmerja na prostoru **E** ne povedo nič odločilnega. Opuščena stavba **D** v neposredni bližini, le da nižje pod pobočnim zidom, kjer je bilo črepinj bistveno manj, govori proti temu, da bi do takega stanja samo na prostoru **E** prišlo kdaj mnogo pozneje.

Gledano po plasteh (sl. 22), se je tudi po gostoti najdb dobro pokazal bivalni prostor **A** v najnižjih plasteh 1—2 kot tudi severno obrobje bivališča **B** prav tam. Stanje ob koncu prazgodovinskega obdobja dobro opozarja plast 3: stavba **D** z ognjiščem in posodami ter s črepinjami naphan prostor **E**. Kako je bilo v poznokeltskem in antičnem času, ko je bil osrednji

cm	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	7:10	11	12	13	14	9-14	15	16	17	18	19	19:23	20	21	22	23	24	cm		
10		70	60	90	70	30	120	60	60	65	110		70	40	130	110							70	10			5	10	Ernica z rabe	
20		70				160												5	10	90	230	200			90	90		20	grušnata ernica	
30		200	140	15	80	250	230	350	380	130	250	60	140	480	100	190								50	210		260	30	5	
40		340	60	415	160	140	190	1100	160	160		200	1700	620	2520	900	500		100	200	200	200			60	140	40	4	sivo glazirana ilovica	
50		660									200																	50	4	
60																													60	D
70																													70	3
80				70		240			160	280		80	310		55	220	700	250	170	30							140		80	3
90																													90	2
100		140				250		110																					100	C
110																													110	AB
120								400																					120	AB
130																													130	AB
140									75																				140	AB

22 Vse pobrane črepinje po kvadratih in plasteh. — *Alle gesammelten Scherben nach Quadraten und Schichtenlage*

del izkopišča še vedno poudarjen, je bilo že opisano. Morebiti je imelo povečano število keltskih črepinj v vzhodnem delu kakšen pomen za iskanje sledov keltske stavbe višje na pobočju, vendar je pri poznejših izkopih nismo zasledili. Zanimivo je, da so bili tudi kosi železne žlindre osredotočeni na približno istem prostoru, kar pa nam zaradi izrazito antičnih železnih izdelkov, razmetanih nekoliko drugače, ne dovoljuje prenašati sklepov.

Med izdelki prazgodovinskega lončarstva, ki so po obliki in časovnem zaporedju obravnavani na drugem mestu, je prevladovalo grobo posodje za shrambeno in kuhinjsko rabo. Druge zvrsti skrbneje izdelanih, bogatejše okrašenih in tudi manjših posod, kakršne poznamo iz žarnih grobišč, so bile precej redkejše (tabela 2).^{55a} Takšno količinsko razmerje je najbrž značilno za mnoga podobna najdišča, čeprav od tam ni statističnih pregledov. Na Brinjevi gori so že od leta 1953 prevladovale skodele in lonci, lonci raznih velikosti ter večje, a ne zelo velike posode — shranke. To pač odgovarja vsesplošni rabi pri prehranjevanju: shrambi živil in vode, kuhi in postrežbi.⁵⁶

Stanje ostankov lončenine je podobno tistemu z drugih seliščnih najdišč: z izjemo nekoliko boljše ohranjenih, a nikoli celih posod v prvotni legi, so v vseh globinah in kulturnih plasteh ležale le raztresene črepinje od najmanjših drobcev do kosov sten velikosti 15 × 17 cm. Črepinj posameznih posod je bilo malo ali pa tega ni bilo mogoče zanesljivo ugotoviti. Še najboljše so bila ohranjena dna, že zaradi svoje trdnosti in enovitosti, pri čemer je od približno 150 kosov bilo največ deset takih s celo talno ploskvijo.

Črepinje so bile v največji meri dovolj trdne, krhkih ali drobljivih smo našli izredno malo. Prav tako neznamen del jih je bil prežgan v požaru in sicer do različnih stopenj: od površinske luknjičavosti in razpokanosti do prežganosti in uvijanja sten ter spreminjanja teže.⁵⁷ Med prežganimi kosi so v večini skodele in lonci, ni pa malih posod. Luknjičavo in razpokano površino so imele predvsem skodele ter lonci. Od vročine zvite stene so poleg posode (T. 2: 2) imele še črepinje dveh drugih večjih posod in skodele. Največ prežganih črepinj, polovica, je bilo v osrednjem delu izkopišča na območju bivališča E pod hodno površino do sterilne plasti, prav tako, a globlje pa še južno ob njem. Tudi več takih črepinj,

	globine					vse	‰
	0—40/50	40/50—60/70	60/70 do 100	100—140	0—140		
velike amfore	33	55	101	21	20	230	14,1
veliki lonci	49	85	105	14	28	281	17,2
lonci	31+23	72+9	111	20	54+1	321	19,8
manjše amfore	38	69	46	15	38	206	12,7
sklede, skodele	43+1	64+2	116	22	41	289	17,7
skodelice	4	5	6	.	4	21	1,3
amforice — vrči	17	20	43	12	69	161	9,9
vaze	2	15	18	.	2	37	2,3
lončki	6	7	12	2	14	41	2,5
pekače	7	2	3	2	5	19	1,2
neopredeljeno	2	3	4	8	5	22	1,3
skupno	232+24	397+11	567	116	280+1	1623	
svitki	5	7	.	1	21	34	
vijčki	4	12	1	.	7	24	
uteži	6	7	1	.	4	18	
okroglice	1	1	3	1	1+1	8	
kozice	.	1	.	.	1	2	
kipci	.	.	1	1	.	2	

Tabela 2 Številčni pregled zvrsti prazgodovinske lončenine (po oceni značilnih črepinj; +x = keltske posode). — *Anzahl der urgeschichtlichen Gefäßarten (nach Schätzung der charakteristischen Scherben; +x = keltsche Gefässe).*

tretjina, v kvadratih 19—24 se ujema z najglobljimi seliščnimi tli na tem prostoru, medtem ko so tiste v vseh globinah kvadrata 1 prišle na to mesto najbrž z višjih leg pobočja. Samo prežgane in zvite črepinje v tleh bivališča **A** kažejo neposredno posledico požara, medtem ko tega ni na prostoru mirno opuščene stavbe **D**. Od črepinj z okrasom so bili prežgani nekateri kosi manjših posod, a le trije kosci ročajev ter nobeno dno niti kos keltske posode.

Glina brinjegorskih prazgodovinskih posod, z izjemo keltskih, je v veliki večini, do dveh tretjin, dokaj čista in le pri tretjini črepinj izraziteje (v neznatni meri močno) peščena.⁵⁸ To poprečje velja tudi za črepinje z robovi ustij, kjer prevladujejo večje posode, medtem ko je pri koscih z okrasom, večinoma delih manjših posod, čiste gline do treh četrtin. Prav nasprotno je pri poznokeltski lončenini, ki je skoro vsa iz peskane gline.

Pri podrobnejšem razčlenjevanju je polovica čiste gline po videzu nekoliko manj čista, pri čemer sodimo, da gre tu za primesi zdrobljene lončenine in morebiti še za kakšne druge organske pridatke, ki jih na oko ni mogoče določiti.⁵⁹ Teh je za polovico manj pri ostančkih bolj izdelanih okrašenih posod in seveda komaj kaj pri keltski lončenini. Take primesi se pojavljajo tudi pri delu peskane gline, med njimi pa so sem in tja tudi do 10 mm veliki drobci. Največ takih drobcev je velikih 3—6 mm, pri čemer so prvi najpogostejši, vsi pa se pojavljajo predvsem pri loncih, velikih posodah in skledah. Pri loncih prevladujejo tudi nekateri večji koščki s pr. 8 mm, medtem ko so drugi izjemno redki.⁶⁰

Peščene primesi so v največji meri iz drobljenega kremenca, ki je značilen tudi za keltsko (in pozneje antično) posodje.⁶¹ Četrtnina take gline ima bodisi drobna zrnca, mnogo redkeje pa je primešan bolj grob pesek. V njem so pogostni kosci zaobljenega kremenca, ki so debeli 3—15 mm in včasih molé na površino posod. Po dosedanjem opazovanju jih je največ debelih 2—6 mm, najštevilnejši so tisti s 3 in najredkejši tisti z 10 in več mm premera.⁶² Čeprav se ti kamenčki drugod povezujejo z grobim peskom v glini večjih grobo izdelanih posod, jih najdemo tu večinoma v srednje peščeni ali celo neizravnan peščeni (nečisti) glini.⁶³ Res, da so v močnejše peskani glini laže razumljiv pojav, zato je še bolj zanimivo, da se

pojavnajo tudi pri slabi desetini posod iz čiste gline.⁶⁴ Te posode so raznih vrst: od velikih trebušastih amfor prek številnejših podobnih manjših posod, skled in loncev do redkih amforic, vrčev in vaz.⁶⁵ Ker namerno pridajanje takih kamenčkov v kakršnokoli glino ni imelo pomena, bi njihov pojav zlasti v čisti glini govoril za to, da so bili že njen sestavni del.⁶⁶ Lončarjev v takem primeru niso bistveno motili, oziroma so pri čiščenju gline kakšnega tudi spregledali ali pustili, saj so bili včasih, npr. pri skledah, vidni tudi na površini.⁶⁷

Vse zvrsti posod, kolikor jih je bilo po črepinjah mogoče vsaj približno določiti, so bile izdelane tudi iz čiste gline. Izjema so le ročaji pekač (in pokrovov) ter veliki lonci — shranke. Največ, tretjina, je takih skled in skodel, petina je manjših posod s stožčastim vratom, poldruga desetina pa amforic in vrčev. Iz takoiimenovane nečiste gline je največ, po četrtnina, loncev ter skled in skodel, a tudi velikih amfor. Iz peskane gline je bilo izdelanih največ, skoro tretjina, loncev, petina skled in skodel ter poldruga desetina velikih amfor. Samo iz čiste gline so bile izdelane nekatere male posodice ter okrašene polkroglaste skodelice, do dveh tretjin še razne vaze ter polovica manjših amforic in vrčev ter skled in skodel. Samo iz peskane gline so bili že omenjeni ročaji ter dobra polovica velikih loncev, slaba polovica loncev ter nekoliko manj velikih amfor in celo lončkov.

	vrsta gline			
	čista, dobro prečiščena	nečista, z raznimi primesmi	peskana, s kamnitimi zrnci	skupno
vrste posod:				
velike amfore	30 — 21 %	54 — 38 %	58 — 41 %	142 — 14 %
veliki lonci	2 — 3 %	25 — 38 %	39 — 59 %	66 — 7 %
lonci	28 — 14 %	78 — 38 %	98 — 48 %	204 — 21 %
manjše amfore	71 — 56 %	25 — 20 %	30 — 24 %	126 — 13 %
sklede, skodele	123 — 47 %	65 — 25 %	73 — 28 %	261 — 26 %
skodelice	16 — 100 %			16 — 1 %
amforice, vrči	52 — 52 %	30 — 30 %	18 — 18 %	100 — 10 %
vaze	24 — 68 %	7 — 20 %	4 — 12 %	35 — 3 %
lončki	14 — 45 %	7 — 23 %	10 — 32 %	31 — 3 %
pekače (ročaji)			18 — 100 %	18 — 2 %
skupno	360 — 36 %	291 — 29 %	348 — 35 %	999

23 Prazgodovinsko posodje po vrsti gline (izbor). — *Urgeschichtliche Gefäße nach Tonarten (Auswahl)*

Iz tega sestava (sl. 23) izhaja, da skoraj nobena zvrst grobega posodja ni bila narejena samo iz grobe, pečene gline, temveč včasih v presenetljivem odstotku tudi iz čiste, npr. 21 % velikih amfor ter 13 % loncev. Kot izrazito groba vrsta posodja izstopajo tu le veliki lonci, a tudi lonci poprečnih velikosti, ki pa so jih vendar dobro desetino izdelali tudi iz čiste gline. Pri skledah in skodelicah, ki pogosto dajejo grob videz, jih je že skoro polovica iz čiste gline, medtem ko je dobršen del lončkov izdelan v enaki meri iz čiste in peskane gline. Premo razmerje med velikimi (grobimi) posodami in močnejše peskano (grobjo) glino je torej tudi na Brinjevi gori, vendar ima vrsto odmikov, kakršni se morebiti pojavljajo tudi drugod.⁶⁸

Dobra polovica posod je bila, — sodeč po barvi preloma, — črna oziroma temno sivo žganih. Na Brinjevi gori je to skoro toliko kot pri poznejši poznokeltski lončenini in manj kot pri poznoantičnih posodah.⁶⁹ V primerjavi z drugimi podobnimi ter sočasnimi najdišči je bilo tod tako žganega posodja občutno več.⁷⁰ Po nekaterih znamenjih (še ne razpadle karbonizirane organske snovi v glini, ohranjenost kamnitih zrnc) te posode niso bile žgane na visoki vročini, kar pač odgovarja skromnejšim pripravam za žganje v prazgodovini.⁷¹

Če tako žgano posodje pregledamo po zvrsteh, vidimo, da so bile črno žgane predvsem sklede in skodele ter lonci, prve do polovice iz čiste, drugi pa skoro do polovice iz peskane gline (sl. 24). Približno po desetina takih posod so bile velike in manjše amfore ter amforice in vrči, manjši delež drugih, manjših posod pa izhaja že iz njihove splošne manjše številnosti.

	barva preloma							
	temno siva črna	rjava	siva	svetlo siva	rdeča	dvo- barvna	tro- barvna	skupno
vrste posod:								
velike amfore	77	22	12	5	2	15	9	142 — 14 0/0
veliki lonci	37	6	4	.	.	13	6	66 — 7 0/0
lonci	122	38	7	1	6	23	7	204 — 21 0/0
manjše amfore	57	19	18	5	3	19	5	126 — 13 0/0
sklede, skodele	167	34	23	5	8	18	6	261 — 26 0/0
skodelice	6	4	4	1	.	.	1	16 — 1 0/0
amforice, vrči	59	17	17	.	2	3	.	100 — 10 0/0
vaze	22	6	6	1	.	.	.	35 — 3 0/0
lončki	16	9	5	31 — 3 0/0
pekače (ročaji)	.	17	1	18 — 2 0/0
skupno	563 57 0/0	174 17 0/0	97 10 0/0	18 2 0/0	21 2 0/0	91 9 0/0	35 3 0/0	999

24 Prazgodovinsko posodje po barvi žganja (izbor). — *Urgeschichtliche Gefässe nach Brandfarbe (Auswahl)*

Prelomi rjave barve si slede po količinskih različicah od sivo rjave in rjave do svetlo rjave, kar znese skoro desetino vsega posodja. Na prvem mestu so lonci, ki jim slede sklede in skodele, nadaljnje zaporedje pa je enako poprejšnjemu. Nov pojav so tu držaji pekač (in pokrovov?), ki so skoro vsi rjavo žgani in izdelani iz grobo peskane gline. Rjave prelome navadno ocenjujejo kot posledico slabšega žganja, ki naj bi še ohranjalo naravno barvo gline.⁷² Če primerjamo številčno zaporedje zvrsti tako žganih posod s tistimi, ki imajo črne prelome, vidimo, da so na prvih petih mestih vedno iste vrste posodja, zato ta razlika v barvi žganja očitno ni namerna, saj so bile iste vrste posod očitno v rabi za iste namene.

Med redkejšo enobarvno prelome sodijo tisti sive barve, vsega slaba desetina, ki so jih imele v prvi vrsti večinoma iz čiste gline izdelane sklede in skodele, slede pa jim manjše amfore ter amforice in vrči. Sivo barvo preloma lahko presojamo kot vmesno stopnjo od npr. sivo rjave do temno sive, kar naj bi pri žganju pomenilo neko srednjo kakovost.⁷³ Že izjemno redke so pri tem svetlo sivo žgane posode: po pet velikih in manjših amfor ter skled in skodel, posamič pa še lonec in vaza. Svetlo siva barva preloma je pri antični lončenini Brinjeve gore še redkejša, a tudi pri prazgodovinskem posodju se le redko omenja.⁷⁴ Ker ni omejena na posamezno zvrst posodja, jo tudi tu lahko ocenjujemo kot naključno.⁷⁵

Zelo majhen del (6%) ima rdeče ali pogosteje rdeče rjave prelome. Pri teh prevladujejo sklede in skodele, lonci ter manjše amfore. Čeprav rdeča barva govori za oksidacijske procese pri močnejšem žganju, to tudi tu ni omejeno na neko posebno vrsto posodja in zato samo sebi namen.⁷⁶ V sklopu enakomernega, t. j. verjetno počasnejšega žganja pri ne posebno veliki vročini gre torej pri prelomih opisanih barv za bolj ali manj nehotene različice v stopnjah žganja, kar je za skoro petstoletno obdobje povsem razumljivo.⁷⁷

Desetina posodja je imela dvobarvne prelome, zvečine v enaki debelini in sicer največkrat, v petini primerov, take s temno sivo notranjo ter rjavo ali rdeče rjavo zunanjo polovico. Češči in zaradi obojestranskih razmerij zanimivi sta še dve nadaljnji različici: rjavi — temno sivi

in temno sivi — rjavi (po 6 %) ter rdeči — temno sivi in temno sivi — rdeči (po 5 %). Drugih 35 različic se pojavlja večinoma posamič ali po dvoje, pri čemer je zajetih skupno enajst barvnih odtenkov.⁷⁸ Prelome dvojnih barv je imela četrtnina loncev, petina manjših amfor, loncev ter skled in skodel. Z izjemno kakšne polkroglaste skodelice med njimi ni bilo malih posodic. Vpliv vročine pri žganju je moral biti na notranjo in zunanjo stran teh posod različen, a vzroka za to še ne vemo zadovoljivo pojasniti.⁷⁹ Ker je med njimi več manjših kot prav velikih posod, bi to lahko izviralo tudi od njihove lege v peči, kar pa je zlasti pri večjih posodah nejasno.⁸⁰

Le skromno število (4 %) ima trobarvne prelome z večinoma enakimi debelinami posameznih barvnih pasov. Najčešči so taki s črno, temno sivo ali sivo sredico ter rdečima, rdeče rjavima ali rjavima obrobna pasovoma (nad polovico), drugih 15 različic pa je večinoma posamičnih. Najčešče imajo take prelome velike in manjše amfore, lonci, veliki lonci, skleda in skodele. Po dosedanjih razlagah bi taki prelomi pomenili, da so posode žgali hitreje in pri večji vročini, pri čemer pa oksidacija ni segla skozi vso steno.⁸¹ Pri tem je še nekaj nejasnosti, ki zahtevajo, da bi bilo treba vprašanju žganja prazgodovinske lončenine posvetiti še več pozornosti.⁸²

Pri maloštevilnih prežganih črepinjah zaradi večje vročine ob požaru ali drugače v barvah preloma ni bilo opaziti posebnih sprememb, saj so večinoma ostale enake. Tako je tudi pri barvi površin, zato se prežganost izraža predvsem v razpokanosti ene ali obeh površin, dalje v zelo redki luknjicavosti povrhnjice, ki se drugače ne pojavlja, ter seveda v zvijanju sten, na kar smo v izrazitejših primerih že opozorili.⁸³

Tretjina posod je imela v prelomih drugobarvna obrobja, večinoma kot tanke proge po obeh ali le po eni strani. Tudi ta pojav, ki ga poznamo že z brinjegorske poznoantične lončenine, bi bilo treba preučiti, da bi razločili, kaj od tega je posledica žganja v smislu tvorbe trobarvnih prelomov in kaj so morebiti sledovi barvnih premazov.⁸⁴ Z zelo redkimi izjemami imajo stene posod v teh primerih črno, temno sivo ali sivo sredico, obrobja pa so v rjavih odtenkih ali tudi rdeče in izjemoma svetlo sive barve. Pri slabi tretjini posod sta obrobja enake barve na obeh straneh, v petini primerov hkrati enake barve s površino sten, a tudi sicer so razlike pogosto le v različicah od sivo rjave do rdeče. Prav tako v petini primerov se pojavlja drugobarvno obrobje le na zunanji strani posod, pri desetini posod le znotraj, medtem ko se pri šestini posod barva teh obrobij ujema z ustrežno površino stene.⁸⁵

Največ takih obrobij so imele skleda in skodele, največkrat enake in najmanjkraj različne na obeh straneh. Ne mnogo manj je bilo takih loncev, kjer so (kot tudi pri velikih loncih) obrobja izjemna na notranji strani. Pri velikih amforah je videti večinoma le enaka obojestransko obrobja, pri manjših amforah pa je vsega po malem. Tudi pri poznokeltski lončenini so taka obrobja pri tretjini posod, največkrat le na zunanji strani ter tudi na obeh.⁸⁶

Z omembo drugobarvnih obrobij v prelomih sten smo že pri barvi površine posodja. Štiri petine posod je imelo površino sten na zunanji in notranji strani iste ali le v odtenkih različne barve, izrazitejše razlike so le pri dobri desetini primerov. Skoro polovica posodja je bila pri tem sivo rjave, svetlo rjave in rjave barve, pri čemer je prva različica odločno prevladovala. Največ je bilo takih skled in skodel ter loncev; zlasti pri prvih je prišla svetlo rjava barva površine še posebej do izraza. Čeprav je največji del teh posod imel prelome črne ali temno sive barve, se vendar tudi pri prazgodovinski lončenini na Brinjevi gori pojavlja obratno sorazmerje med številčnostjo temnih prelomov in svetlejših rjavih odtenkov površine.⁸⁷

Četrtnina posod je bilo rdeče ali rdeče rjave barve. Tudi tu so prevladovale skleda in skodele, ki so imele več rdečih, ter lonci, ki so imeli več rdeče rjavih kosov. Rdeča barva je prevladovala še pri velikih amforah, pri velikih loncih pa je bilo tega za polovico manj. Temnih loncev od sive do črne barve je bilo dobra šestina, pri čemer so bile temno sive najčešče, in sicer zlasti pri skledah in skodelah, v večji meri pa še pri manjših amforah in loncih. Izjema so posode svetlo sive barve, kolikor ne gre za spremenjene barve posamičnih črepij skoro vseh vrst posod razen velikih loncev ter skled in skodel.

Posode z različno barvo zunanje in notranje površine je mogoče razdeliti na tri enakomerne dele. Tiste z rdečo, rdeče rjavo in rjavo notranjostjo, so bile v večini primerov zunaj sive ali svetlo rjave barve, večkrat tudi temno sive in v poreдку v kakšnem rdeče rjavem odtenku. Posode s temno sivo in črno notranjščino pa so bile na zunaj največkrat rdeče,

rdeče rjave in rjave barve, a ne mnogo manj tudi v drugih rjavih barvnih odtenkih. Med ti dve nasprotni skupini sodi še tretjina posod s sivo, sivo rjavo ter svetlo rjavo notranjščino, ki so bile na zunaj pretežno rdeče in rdeče rjave, a tudi temno sive do črne barve.⁸⁸

Kar zadeva odnose barv površin posod in prelomov njihovih sten, je treba poudariti, da imajo posode s temno sivimi in črnimi prelomi stene največkrat svetlejših barv v odtenkih od rdeče do sivo rjave. Posode s prelomi v odtenkih rdeče rjavih barv so nasprotno prav redko na zunaj temne, pač pa se njihova barva površine navadno za kak odtenek razlikuje od tiste v prelomu. Takih različic je obilo, zato naj opozorimo le na najpogostejše. Hkrati s tistimi, kjer gre za enako barvo, je največ posod, dobra desetina, predvsem skled in skodel, bilo temno sivih ali črnih.⁸⁹ Že mnogo manj (5 %) je bilo takih rdeče rjave in rdeče barve ter onih (3 %) sivo in svetlorjavih.⁹⁰ Ne vemo povedati, v koliki meri je temno sivo in črno barvo sten in preloma povzročilo dimljenje ali kak drug postopek, npr. pri črno žganih posodah, ki so bile le na notranji strani tudi po površini take barve.⁹¹ Druga ujemanja barv bi morebiti govorila prej za določene stopnje enakomernega žganja, ki se je odrazilo tudi na površini posod, kar pa bi bilo potrebno še temeljitejšega obravnavanja.⁹² Očitno se zdi to pri tistih svetlejših rdečih posodah, kjer je ta barva segala do 2 mm globoko v glino, večinoma na obeh straneh, pri čemer je bila površina pogosto prekrita z ostanki sive prevleke, ki je verjetno posledica rabe posodja.⁹³ V redkih primerih je taka temno siva prevleka skoro v celoti pokrivala prvotno, tokrat bolj vijoličasto rdečo barvo, ki je prav tako segala do 2 mm globoko v steno posode.⁹⁴ Pri nekaterih večjih loncih je bila zunanja, ali redko tudi notranja stena živo rdeče loščasto gladke barve, pri tem pa je tudi segala do 2 mm globoko v sicer črno žgano steno. Da pri tem najbrž izdelovalcu ni šlo za poseben namen, kaže že redki pojav na velikih posodah z ne povsem skrbno izglajeno površino, nekatere okolnosti pa opozarjajo tudi na starejši čas.⁹⁵ Na namerno barvanje po žganju posod jasneje opozarjajo sicer redki sledovi črne prevleke na nekaterih manjših posodah. Te so seveda večinoma skrbno izglajene in izjemoma izglajene na sij, kar bi morebiti skupno z nekaterimi oblikami skrbno izdelanih posod opozarjalo tudi na tuje lončarske delavnice.⁹⁶

Skrbneje izglajene so bile predvsem skoro vse manjše posode do vrčev, amforic ter manjših in velikih amfor. Bolj različno je to pri skodelah in skledah, od katerih nekatere že očitno sodijo h grobem posodju, podobno kot je to še bolj očitno pri loncih. Tudi med njimi, celo velikimi lonci, se najdejo skrbneje izglajene posode, v glavnem pa je ravno pri teh zvrsteh najznačilnejša površno izglajena površina z mnogimi različicami izvedbe. V nekaterih primerih so deli sten pod robovi ustij oziroma na vratu in ramenu namenoma, večji del s prsti, nabrazdani v plitve vodoravne, poševne ali celo navpične poteze.⁹⁷ Pravi namen tega postopka na gornjem delu posod nad običajnim vodoravnim nazobčanim rebrom, ni povsem jasen, zlasti, ker ni dovolj dokazov, da je bila površina posode tako obdelana tudi po obodu ali nižje proti dnu.⁹⁸

Debelina sten prazgodovinskega posodja niha med 3 in 16 mm, vendar so bile skoro pri polovici posod 5–7 mm debele. Sem sodi večina, dve tretjini, skodel in skled, del loncev ter največ manjših dobro izdelanih posod, ki jih po bornih ostankih ne moremo vselej zanesljivo razvrstiti, a sodijo k manjšim amforam, amforam, vrčem in vazam. V tej skupini je bilo tudi največ posod s 3–5 mm debelimi stenami, take pa so imele še polkroglaste skodelice, lončki in druge male posodice. V drugi smeri, z debelino sten 7–8 mm, je bilo največ skled in skodel, loncev ter manjših amfor. Te v naslednji skupini z 8–10 mm debelimi stenami pojenjujejo, podobno kot sklede, pač pa je bilo takih še precej loncev. Take in 10–12 mm debele stene so imele predvsem skrbneje izdelane velike amfore ter veliki lonci. Za prve je značilno, da so imele nekajkrat tudi precej tanjše stene (5–7 mm), redko pa tudi debelejšje (12–16 mm). Večina velikih loncev je imela 10–12 mm debele stene, tanjših od 7–8 mm ni bilo, izjemni pa so bili taki z 12–15 mm. Zanimivo je, da so imeli nad 10 mm debele stene tudi lonci, a le ena večja skleda.⁹⁹ Seveda gre tu le za poprečne vrednosti, ker je tudi znotraj skupin več razlik, stene posod pa tudi niso bile po vsem profilu enakomerno debele.

Tudi pri poznokeltskih posodah prevladujejo lonci s 5–7 mm debelimi stenami, najtanjše so bile debele 5, najdebelejše pa 12 mm. Skled in skodel s tanjšimi ali debelejšimi stenami kot 5–8 mm ni bilo.

Premer dnov se giblje med 6 in 28 cm, kar je odvisno od vrste in velikosti posod. V profilu so bile pri mnogih posodah stene mnogokrat proti dnu vbokle, nekatere posode, večinoma lonci, pa so imeli navzven prstanast pogodarjeno dno. Posod z votlo nogo bržkone ni bilo. Vboklo dno s prstanastim robom ni bilo pogosto, imele so ga le amfore in druge posodice, kot je to že običajno. Omfalos so imele zelo redke male skodelice. Razmerje med debelino dna in stene je bilo v največji meri približno 1:1. V več primerih je bilo dno občutno debelejšo od stene, največkrat v razmerju 2:1, ali tudi 3:2 in 4:3. Najdebelejše dno je pri tem imelo 20 mm. V nekaj primerih pa je bila debelejša tudi stena (npr. 13:10—10:8 mm). Pač pa doslej niso zasledili posode, ki bi imela steno občutno debelejšo od dna.

Ostankov robov ustij s pričetki ali deli ročajev je bilo zelo malo, zato posodja z ročaji, ki so se ohranili v odlomkih, ne moremo natančneje določiti. Le v redkih primerih gre za ozke ročaje skodel, ki so pravzaprav prevrtani navpični držaji, dalje za skodelice s presega-jočim ročajem, za vrčke z ročajem tik do roba ustja, za male ročaje amforic in, že manj jasno, za lonce in vrče. Ročaje lahko ločimo po skrbni ali grobi izdelavi, pač glede na posodo, ki so ji bili namenjeni. Široki so od 10 do 60, največkrat pa 25—35 mm. Različni so tudi v presekih: polkroglasti, ovalni, polovalni, trakasti, sedlasti, trikotni, na zunanji strani narebreni. Največji del jih gotovo pripada amforam in vrčem, a tudi loncem, skupina zase pa so tisti širši ročaji pekač, ki imajo svojstvene poteze že v sestavi gline in žganju. Pozornost vzbuja nekaj ročajev trikotnega preseka, širokih 28—40 mm, ki s svojim večinoma iztegnjenim lokom kažejo, da so bili deli skodel ali vrčem podobnih posod. Nekateri ročaji na obodu širših posod govore prej za široke dvoročajne lonce kot amfore. Po primerjavah z lončenino žarnih grobišč lahko sklepamo, da so tudi tu imele grobo izdelane ročaje nekatere skodelice.

Lonci, zlasti veliki, pa tudi nekatere velike amfore so imeli po dvoje vodoravnih držajev, samih ali v črti nazobčanega rebra. Širina teh držajev niha, v skladu z velikostjo posod, med 20 in 70, a največ jih je bilo širokih 45—50 mm. Po obliki so bili največkrat nizko trapezasti, a tudi (bolj ali manj oglato) ovalni. Redki so imeli po eno ali dvoje luknjic, izjemni pa so taki z vboklima stranicama ter z nazobčanim robom ali trikotne oblike (T. 1: 13, 16). Skoro vsi so bili ravni in pritrjeni na posodo v vodoravni ali rahlo navzdol poševni legi.

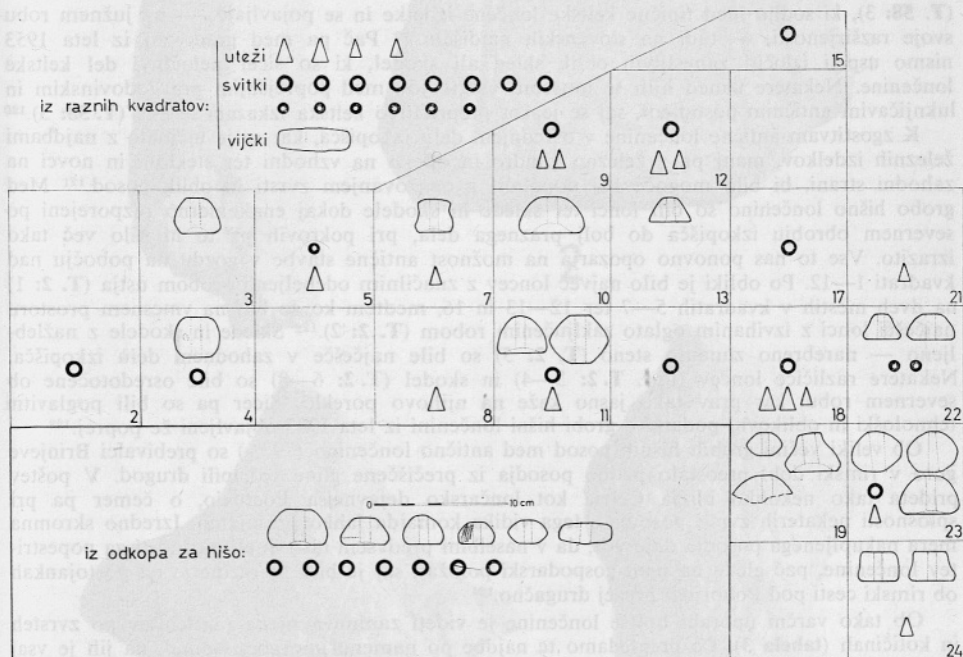
Tako pri ročajih kot pri držajih je viden dvojni način pritrjevanja. Gornji konec ročajev je bil skoro vselej prilepljen k steni, spodnji pa včasih pričvrščen s čepastim zatičem, ki ga imajo tudi nekateri držaji.

Od sledov prostoročne izdelave posodja se da najčešče opaziti, predvsem pri skledah in skodelah, kako so bili robovi ustij prilepljeni k ostenju. Kot za to obdobje običajno so tudi na Brinjevi gori posode, — razen najmanjših, — izdelovali po delih, ki so jih potem sestavljali, ne vemo pa, kako so v resnici oblikovali velike posode.¹⁰⁰ Na kolovratu je bila izdelana šele poznokeltska lončenina, pri kateri zato tudi ni bilo večjih kamenčkov v pečeni primesi.¹⁰¹

Izrazitih sledov rabe npr. na ognjiščih ni bilo videti. Morebiti sodi sem kakšen kos prežgane posode, čeprav bi ta morala biti obstojna tudi za kuho. Le zelo redko so se našli sledovi sajaste skorje: dvakrat v notranjosti skled in enkrat na zunanji površini lonca.¹⁰² Kako je z ostanki navidezne bele prevleke na nekaterih posodah, bi pojasnil šele posebni pregled, a zdi se, da gre vsaj v nekaterih primerih za raztaljen apnenec od požara.¹⁰³

K prazgodovinskemu posodju sodi še nekaj drugih izdelkov. Od redkih ostankov cedilk je imela ena obliko skodelice (T. 45: 9).¹⁰⁴ Če so k posodam izdelovali posebne pokrove in kakšni so to bili, si je na podlagi dvomljivih ostankov (T. 32: 6; T. 44: 13) in skromnih primerjav komaj mogoče predstavljati.¹⁰⁵ Več jasnosti, se zdi, je pri pekačah, od katerih pa imamo razen enega odlomka (T. 51: 2) na voljo le kose ročajev, ki po svoji velikosti in obliki ne sodijo k nobeni zvrsti posod, a se v podobnih oblikah pojavljajo pri teh izdelkih (T. 25: 4, 20, 21; T. 32: 11; T. 34: 23; T. 42: 19; T. 49: 5; T. 55: 3).¹⁰⁶ Kot podstavki pri kuhi na ognjišču so bili verjetno v rabi tisti glinasti svitki s premerom 10—14 cm, od katerih so se ohranili le redki razlomljeni kosji (T. 1: 21; T. 21: 7; T. 30: 11, 12; T. 42: 24; T. 53: 16—18). Večina jih je živo rdeče barve brez prvotne očitno izgajene površine, kar izhaja najbrž od rabe.¹⁰⁷ Le na enem izmed njih je bilo opaziti sicer običajen okras — vtisnjene jamice na obodu.¹⁰⁸ V nasprotju z večjimi svitki pa so manjši s pr. do 7 cm (npr. T. 30: 14) bolje ohranjeni ter imajo še gladko sivo površino, ker so bili uporabljeni za druge namene.¹⁰⁹

Uteži piramidaste oblike so bile večinoma okrog 10 cm visoke, le malo je bilo manjših (T. 30: 6, 9, 10; T. 53: 11) in od večjih komaj katera ostala cela (T. 42: 21). Glina je bila različno žgana, od sive do rdeče barve, površina pa je bila včasih bolj ostra, redkeje pa je imela voščeno gladki videz. Le troje kosov je bilo okrašenih: enkrat s pasom vodoravnih vrezanih črt na stranici (T. 53: 4), dvakrat pa z jamičasto vdolbino na dnu oziroma na vrhu (T. 42: 15, 21). Ta puščobnost površin je značilna tudi za druga naša najdišča in kaže na rabo, pri kateri se zunanji videz teh predmetov ni zdel tolikanj pomemben, da bi jih izdatneje krasili.¹¹⁰ Tudi uteži so, — tako kot svitki in vijčki — ležale predvsem v vrhnjih plasteh z bivališčema D in E na treh predelih izkopišča (sl. 25), a nikjer nakopičeno in na določnih mestih.¹¹¹

25 Vijčki, svitki in uteži po legi v kvadratih. — *Spinnwirtel, Tonringe und Webgewichte nach Quadratenlage*

Glinastih vijčkov je bilo največ v vzhodnem delu izkopišča, kjer so ležali v skoro vseh plasteh, pretežno pa v tistih stavbe D. Po obliki je mogoče razločiti vsaj deset različic, kakršne se pojavljajo tudi drugod, a najštevilnejši so bili tisti polkroglaste oblike (sl. 25).¹¹² V premeru merijo od 2,3 do 4,9 cm, največ pa je takih, ki so široki 3—4 cm. Le dvoje jih je bilo okrašenih: eden s pasovi navpično vrezanih črtic in drugi s cikcakasto črto in pasom luknjic po obodu (T. 53: 12; T. 54: 9). Vijčki so večinoma celí, precej enotno sive do sivo rjave barve, z gladko površino in brez izrazitih sledov uporabe.¹¹³

Pri glinastih ploščicah s pravokotnim vogalom na ohranjenih kosih (T. 29: 16; T. 31: 8) in morebiti celo pri kosih z nizkim poševnim robom (T. 48: 6—7) bi bilo mogoče misliti na dele kozic oziroma »prenosnih pečic«, kot so doslej znane ponekod pri nas in drugod.¹¹⁴ Našlo pa se je tudi dvoje kosov kozic pošelske vrste (T. 53: 1—2).^{114a}

Neznane namenu so rabili glinasti stožci (T. 53: 14, 15), nogi manjše posode podoben kos (T. 31: 7) ter nepravilno oblo oblikovani kosi črepin grobih posod, širokih večinoma 4 cm (T. 9: 18—20; T. 29: 11; T. 45: 8).¹¹⁵ Okrašena trapezasto oblikovana glinasta ploščica ter okrušen kipec človeške postave v uviti drži (sl. 26) sta očitno imela kultni pomen in sta

skupno z najdbami človeških kipcev iz naslednjih let dokaz o prvobitnem verovanju žarnogrobiščnih prebivalcev na Brinjevi gori.^{115a}

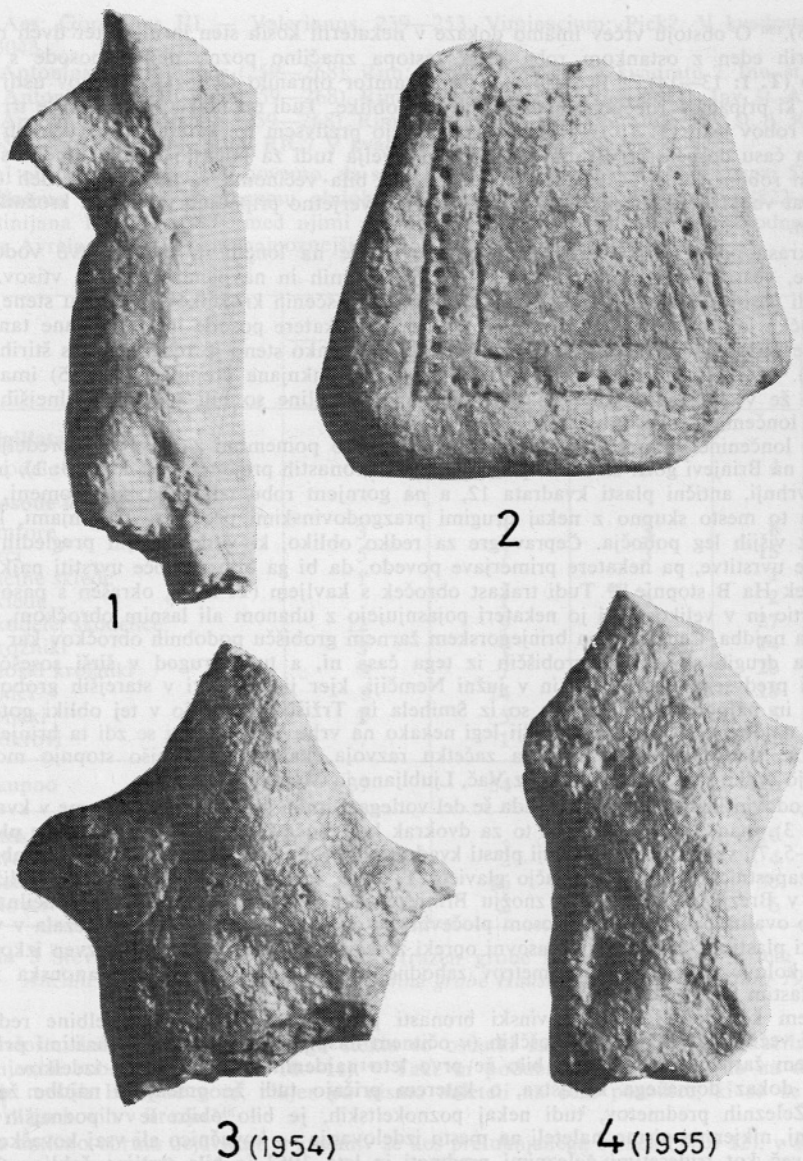
Poznokeltska lončenina obsega predvsem ostanke loncev najznačilnejših vrst z običajnim navpičnim, poševnim ali včasih tudi križajočim se žlebljenjem, ki prehaja v metličast okras.¹¹⁶ Tu gre večinoma za posode srednjih velikosti s pretežno luknjičavim ostenjem, jajčasto oblega profila in s pošev izvihanim robom ustja (T. 58).¹¹⁷ Poleg takih posod domače izdelave so iz leta 1953 značilni še redki kosi drugačne keltske lončenine, ki je na Brinjevo goro prispela od drugod. To sta npr. lonec s trikotno oblikovanim robom ustja (T. 58: 1) ter posoda s svitkasto odelbeljenim robom (T. 58: 5a), obe iz prečiščene in poslednja še z grafitom prevlečene gline.¹¹⁸ Tudi na Brinjevi gori so prišli na dan ostanki značilnih grafitnih loncev (T. 58: 3), ki sodijo med tipične keltske lončene izdelke in se pojavljajo, — na južnem robu svoje razširjenosti, — tudi na slovenskih najdiščih.¹¹⁹ Pač pa med gradivom iz leta 1953 nismo uspeli izločiti zanesljivih oblik skled ali skodel, ki so sicer neločljivi del keltske lončenine. Nekatere izmed njih se morebiti »skrivajo« med poprejšnjim prazgodovinskim in luknjičavim antičnim posodjem, saj se je kot prepričljivo keltska izkazala le ena (T. 58: 5).¹²⁰

K zgotovitvam antične lončenine v osrednjem delu izkopišča, kar se je ujemalo z najdbami železnih izdelkov, manj pa z železno žlindro in opeko na vzhodni ter steklom in novci na zahodni strani, bi bilo mogoče kaj dopolniti z opazovanjem zvrsti in oblik posod.¹²¹ Med grobo hišno lončenino so bili lonci ter skleda in skodele dokaj enakomerno razporejeni po severnem obrobju izkopišča do bolj praznega dela, pri pokrovih pa to ni bilo več tako izrazito. Vse to nas ponovno opozarja na možnost antične stavbe v gozdu na pobočju nad kvadrati 1—12. Po obliki je bilo največ loncev z značilnim odelbeljenim robom ustja (T. 2: 1) na dveh mestih in kvadratih 5—7 ter 12—13 in 16, medtem ko so bili na vmesnem prostoru najčehši lonci z izvihanim oglati zaključenim robom (T. 2: 2).¹²² Skleda in skodele z nažlebljeno — narebreno zunanjo steno (T. 2: 5) so bile največje v zahodnem delu izkopišča. Nekatere različice loncev (npr. T. 2: 3—4) in skodel (T. 2: 6—8) so bile osredtočne ob severnem robu, kar prav tako jasno kaže na njihovo poreklo. Sicer pa so bili poglavitni tehnološki in oblikovni podatki o grobi hišni lončenini iz leta 1953 objavljeni že poprej.¹²³

Ob veliki večini grobih hišnih posod med antično lončenino (79 %) so prebivalci Brinjeve gore v rimski dobi preostalo petino posodja iz prečiščene gline nakupili drugod. V poštev prideta tako nekoliko bližja Celeia kot lončarsko dejavnejša Poetovio, o čemer pa pri splošnosti nekaterih zvrsti posodja s tega vidika komajda lahko presojamo. Izredno skromna mera nakupljenega posodja daje vtis, da v naselbini predvsem niso imeli možnosti za popestritve lončenine, pač glede na njen gospodarski položaj, saj je bilo to razmerje na postojankah ob rimski cesti pod Pohorjem precej drugačno.¹²⁴

Ob tako varčni uporabi boljše lončenine je videti zanimiva njena razčlenitev po zvrsteh in količinah (tabela 3). Če pregledamo te najdbe po namenu uporabe, vidimo, da jih je vsaj polovica bila namenjena za potrebo hrane. Pri tem mislimo na skodele in tod zlasti številne ploske krožnike, do neke mere pa sodijo k namiznemu posodju še lončki in vrči. Sorazmerno skromno in v popolnem nasprotju s stanjem pri grobi hišni lončenini so bili v rabi lonci, a še ti najbrž ne za kuho, temveč za shranjevanje in potrebo jedil. Posebnost Brinjeve gore so krožniki z loščeno notranjo površino, ki jih na najdiščih ob rimski cesti doslej sploh ni bilo. Tam in tu so bile redke skleda z upognjenim robom, ki jih je na tej naselbini najbrž nadomeščalo domače posodje. Pač pa nas že opazen odstotek amfor najbrž opozarja na shranjevanje olja, a za to vrsto posod so morebiti imeli tudi domače posmenke in nadomestila. Kot drugod na antičnem podeželju je bila tudi na Brinjevi gori sigilatna posoda že izjemno redka, doslej pa ni bila odkrita tudi nobena oljenka. Uvoženo antično posodje je bilo raztreseno po vsem izkopišču dokaj enakomerno, s poudarkom v osrednjem delu, kjer so se našli skoro vsi ostanki loncev in lončkov, medtem ko je bilo v zahodnem delu več skodel in ploskih krožnikov.

Od petih kosov sigilatnih posod so bili trije okrašeni; dvoje med njimi (T. 1: 1—2) pripada skodelam Drag. 37 iz rheinzabernskih delavnic iz začetka 3. stoletja.¹²⁵ Med številnejšim boljšim, zvečine rdeče barvanim posodjem so ostanki globokih skodel ali lončkov z navzven odelbeljenim robom (T. 1: 7ab), katerih različice so se našle tudi ob rimski cesti pod Pohorjem in kjer so najbrž tudi mlajše, kot se je doslej domnevalo.¹²⁶ Ploski krožniki (T. 1: 8) so tu zanimivi zaradi svoje nenavadne številnosti, sicer pa so v dveh tretjinah primerov izdelani

26 Kipci iz leta 1953 in poznejši. — Statuetten aus dem Jahr 1953 und später

iz sivo pečene (in črno barvane) glin.¹²⁷ To je v nasprotju s stanjem ob rimski cesti v dolini, sklada pa se s časovno opredelitvijo temnih ploskih krožnikov v poznejši čas.¹²⁸ Sem sodijo krožniki z ovratniškim robom (T. 1: 9), ki so s sivo zelenim loščem na notranji strani značilni predstavniki 4. stoletja.¹²⁹ Druge vrste skodel so redke: npr. skodela s pokončno uvihanim robom (T. 1: 11), čaša s poševnim robom (T. 1: 6) ali sklada z vodoravno izvihanim oblim robom (T. 1: 12), ki se pojavljajo večinoma posamič, podobno kot melnica manjših izmer

(T. 1: 15).¹³⁰ O obstoju vrčev imamo dokaze v nekaterih kosih sten in dnov ter dveh ročajih, od katerih eden z ostankom roba ustja zastopa značilno pozno obliko posode s široko odprtino (T. 1: 13—14).¹³¹ Prav tako se je od amfor ohranilo le nekaj ostankov ustij (T. 1: 19—20), ki pripadajo rdečim posodam običajne oblike. Tudi od loncev poznamo le tri oblike profilov robov ustij (T. 1: 16—18), ki nam kažejo predvsem to, katere različice takih posod so v tem času dospele na Brinjevo goro.¹³² To velja tudi za jajčasto ovalne lončke s pošev izvihanim robom ustja (T. 1: 10). Dna loncev so bila večinoma ravna, spodnji deli ostenja največkrat vbokli, dna na nizki prstanasti nogi pa verjetno pripadajo predvsem krožnikom in skodelam.

V okrasu posodja iz prečiščene gline prevladuje na loncih in vrčih plitvo vodoravno žlebljenje, včasih pa se pojavljajo tudi pasovi poševnih in navpičnih zarez in vtisov. Take zareze ali pasovi polkrožnih črt so tudi na robovih loščenih krožnikov. Na kosu stene loščenega lončka je vrezana strma valovnica (T. 1: 3). Nekatere posode imajo vrezane tanjše ali žlebičaste vodoravne črte. Na kosu rdeče posodice s tanko steno je reliefni okras štirih listov (T. 1: 4).¹³³ Iz stene rdeče amfore izoblikovana preluknjana črepinja (T. 1: 5) ima svoje prednike že v prazgodovini.¹³⁴ Pokrovi iz prečiščene gline so bili — ob številnejših takih pri grobi lončenini — izredno redki.^{134a}

Poleg lončenine so tudi kovinski predmeti nekoliko pomembni za časovno opredeljevanje naselitve na Brinjevi gori. Eden od pomembnejših bronastih predmetov, nož (T. 3: 1), je sicer ležal v vrhnji, antični plasti kvadrata 12, a na gornjem robu izkopišča, kar pomeni, da je prišel na to mesto skupno z nekaj drugimi prazgodovinskimi predmeti (črepinjami, lepom, utežjo) z višjih leg pobočja. Čeprav gre za redko obliko, ki v dosedanjih pregledih nima zanesljive uvrstitve, pa nekatere primerjave povedo, da bi ga bilo mogoče uvrstiti najkasneje na začetek Ha B stopnje.¹³⁵ Tudi trakast obroček s kavljem (T. 3: 2), okrašen s pasovi poševnih črtic in v velikosti, ki jo nekateri pojasnjujejo z uhanom ali lasnim obročkom, je pri nas redka najdba. Čeprav je na brinjegorskem žarnem grobišču podobnih obročkov kar nekaj, pa jih na drugih slovenskih grobiščih iz tega časa ni, a tudi drugod v širši sosesčini so razširjeni predvsem proti Italiji in v južni Nemčiji, kjer jih je najti v starejših grobovih.¹³⁶ Najbližje in najpodobnejše najdbe so iz Šmihela in Tržišča in sodijo v tej obliki gotovo k starejšim najdbam.^{136a} Po svoji globlji legi nekako na vrhu Ha A plasti se zdi ta brinjegorski obroček še starejši in stoji tako na začetku razvoja, katerega poznejšo stopnjo morebiti označujejo redke zapestnice s kavlji iz Vač, Ljubljane in Mosta na Soči.¹³⁷

Prazgodovinskemu obdobju pripada še del votlega gumba iz spodnje plasti jame v kvadratu 15 (T. 3: 3), manj zanesljivo pa je to za dvokrak kos pločevine, kos obročka in kos ploščice (T. 3: 4—5, 7), vse pobrano v vrhnji plasti kvadratov 3, 6 in 7.¹³⁸ Poznemu antičnemu obdobju pripada zapestnica s stilizirano kačjo glavico (T. 3: 9), kakršne so se našle tudi na bližnjem grobišču v Brezju na zahodnem znožju Brinjeve gore.¹³⁹ Za isto obdobje je značilna tudi sploščeno ovalna pasna spona s kosom pločevinaste obloge (T. 3: 8), ki je tudi ležala v vrhnji ruševinski plasti (sl. 20: 1).^{139a} V časovni opreki z večino antičnih najdb pa je izven izkopišča, v prahu kolovoza približno sto metrov zahodno od tod pobrana noriško-panonska fibula z enovozlastim lokom (T. 3: 6).¹⁴⁰

Medtem ko so bili prazgodovinski bronasti predmeti na območju naselbine redki in ohranjeni večinoma v skromnih koščkih (v očitnem nasprotju z bogatimi bronastimi pridevki na bližnjem žarnem grobišču), je bilo že prvo leto najdenih precej železnih izdelkov. Ti so zanesljiv dokaz domačega kovaštva, o katerem pričajo tudi že omenjene najdbe železne žindre. Železnih predmetov, tudi nekaj poznokeltskih, je bilo obilo še v poznejših letih izkopavanja, nikjer pa nismo naleteli na mesto izdelovanja — kovačnico ali vsaj kovaško peč.

Med več kot tridesetimi železnimi predmeti iz leta 1953 je bila tretjina žlebljev (T. 4: 17—19, 24—30) in spon (T. 4: 20—22), oboje značilno za spenjanje lesenih delov bodisi sten bodisi hišne opreme. Temu namenu so rabili najbrž še drugi manj določljivi kosi različnega, borno ohranjenega okovja. Poleg tega smo v kvadratih 4 in 7 našli dvojce 21—22 cm dolgih nožev s trnom za ročaj (T. 4: 1—2), ki sta v antiki dokaj razširjenih oblik, ter dele rezil še dveh drugih podobnih nožev.¹⁴¹ Neznane namenu je rabila 14 cm dolga igla s spiralno zvito glavo (T. 4: 3).¹⁴²

Vsega šest bronastih novcev iz prvega leta izkopavanja je P. Kos takole opredelil:

1. Aes: Gordianus III, 240/241, Viminacium; Pick 75. V kvadratu 7. Inv. št. A 3041.

2. Aes: Gordianus III — Valerianus, 239—253, Viminacium; Pick?. V kvadratu 5. Inv. št. A 3043.
 3. Antoninijan: Gallienus (259—268), Rim; RIC 157 (K), B. V kvadratu 2. Inv. št. A 3044.
 4. Antoninijan: Gallienus (259—268), Rim; RIC 188 (K). V kvadratu 11. Inv. št. A 3040.
 5. Antoninijan: Gallienus (259—268), Rim, RIC 226 (K). V kvadratu 6. Inv. št. A 3042.
 6. Sesterc: 2.—3. stol., Rim; RIC? V kvadratu 1. Inv. št. A 3045.¹⁴³

Naj ob teh prvih najdbah povemo, da se je na Brinjevi gori našlo vsega skupaj 53 novcev, ki večinoma pripadajo strnjenemu obdobju vladarjev od Severa Aleksandra (222—228) do Valentinijana II. (383—388), med njimi največ Galienu, posamič pa sta najzgodnejši novci Marka Avrela (161—180) in najpoznejši Honorijev (408—423).¹⁴⁴

	kvadrati			vse	‰
	1—6 zahod	7—14 sredina	15—24 vzhod		
Sigillata:					
skodele Drag 37	1	1	2	4	3,4
Posode iz čiste gline:					
amfore	3	2	3	8	6,8
vrči	5	7	3	15	12,8
melne sklede	1	.	.	1	1,0
sklede	.	1	1	2	1,7
skodele, skodelice	12	9	6	27	22,9
krožniki	3	7	4	14	11,1
ploski krožniki	9	7	4	20	17,1
lonci	3	14	1	18	15,4
lončki	2	5	1	8	6,8
pokrovi	.	1	.	1	1,0
skupno	39	54	25	118	
Steklene čaše	10	.	.	10	
Bronasti predmeti	2	2	.	4	
Železni izdelki	10	16	4	30	
Novci	4	2	.	6	

Tabela 3 Številčni pregled antičnih najdb (razen grobe hišne lončenine) iz leta 1953. — *Anzahl der römischen Funde (ohne grobe Hauskeramik) aus dem Jahr 1953*

Maloštevilni koščki rumenkastega stekla so ostanki za poznejšo antiko značilnih čaš z upognjenim robom ustja (T. 3: 10—11).¹⁴⁵ Take in podobne najdbe so prišle na dan še na drugih mestih Brinjeve gore, nikjer pa nismo naleteli na cele posodice, ki so se ohranile edino v grobovih v Brezju.¹⁴⁶

Za antično obrtno dejavnost je zanimiv še kos preluknjanega svinca (T. 3: 12), v skromnem obsegu pa smo svinčene kose za spajanje našli še pozneje. Medtem ko so bili svinec in bronasti predmeti v antiki od drugod nabavljeno blago, pa je k domači obrti poleg lončarstva in kovaštva verjetno sodilo tudi izdelovanje opeke. Zanesljivo bi to potrdila le analiza glin v opeki in naravnih ležiščih, za sedaj pa posredno govori za to skromna raba opeke predvsem za prekrivanje streh, nezahtevni postopki izdelovanja, v poznejših letih odkrite jame za odkop glin ter ne nazadnje sicer potrebno prevažanje in prenašanje opeke iz doline. Med najdbami opeke odločno prevladujejo kosi tegul povsem običajnih oblik in izmer, njihovo število pa je tudi dokaj skromno — približno sto manjših kosov (do 10 × 22 cm). Posebnih oblik ali mer domače izdelave ni bilo, prav tako ne žigov ali kakšnih drugih

znakov. Od drugih vrst se je našel le kos žlebnika (*imbrex*).¹⁴⁷ Sicer so ostanki opeke bili raztreseni skoro po vsem izkopišču; najmanj jih je bilo v vzhodnem obrobju, nekaj več v sredini in največ, 21 kosov, v kvadratu 5. Ker nimamo sledov antične stavbe, so zgostitve po posameznih kvadratih najbrž le naključne (sl. 19: 2).

Železna žlindra doslej še ni bila preiskana, zato jo lahko za sedaj ocenimo le kot dokazno gradivo za domače železarstvo oziroma kovaštvo v rimski dobi. Čeprav je bilo v kvadratih 13 in 17 daleč največ kosov (26 oz. 28), nismo našli tam nobenih drugih ostankov kakšnih priprav v morebitni kovačiji.¹⁴⁸ Daleč stran pa bržkone le ni mogla biti, saj nikjer drugje na Brinjevi gori ni bilo več tolikšne količine žlindre. Seveda tudi še ne vemo, odkod so dobivali železovo rudo, saj je domače kovaštvo v tedanjem pohorskem svetu bilo najbrž zelo skromno.¹⁴⁹

Kamniti izdelki so bili leta 1953 zelo skromni: odlomljen kamnit stožec, obrušen peščen kamen s pr. 13 cm, dvoje brusnikov, marmorna krogla ter dvoje ostankov žrneljnih kamnov.¹⁵⁰ Čemu je rabila 2,5 cm debela kvadratno oblikovana plošča iz rdečega peščenca (pr. 8 cm), se ne ve, po legi v zgornji plasti kvadrata 10 pa je lahko prazgodovinskega ali antičnega porekla. Pač pa na tem izkopišču ni bilo nobenega glajenega kamnitega orodja, kakršno je — od dlet do kladiv — prišlo pozneje na dan na drugih predelih Brinjeve gore.

Ob tej priliki naj opozorimo še na druge kamnine, ki so jih v apnenčev svet Brinjeve gore prinesli njeni prvi prebivalci. Navpičen kamen ob kurišču v najgloblji plasti kvadrata 20 — pohorski skrilavec — smo že omenili. Če so to kamenino izbrali zaradi večje odpornosti proti ognju, ne moremo zanesljivo odločiti, saj so bili sicer kamni ob ognjišču stavbe **D** izključno iz apnenca. Prav tako ni pojasnjen namen dveh tujih kamnov med kamenjem suhega zidu ali temeljev v kvadratih 7—8. Prvi je bil ploščat prodnik s pr. 50 cm in je ležal pošev ob apnenčastih lomljencih, drugi, močno preperela manjša plošča iz tonalita, pa je ležal navpik nad njim. Drobní prodniki iz kresilnika v črepinj polni rjavi zemlji kvadrata 13 so morebiti bili že poprej tod, čeprav se rdeče prodnate plasti pričenjajo na nižjih pobočjih Brinjeve gore.¹⁵¹ Pohorske kamnine se sicer prično šele poldrug km stran na višjih pobočjih, zato so posamezne kosti morali namenoma prinesiti v naselbino.

V vseh plasteh izkopišča so se našle tudi številne živalske kosti — približno 1400 kosov (sl. 20: 3). Skoro polovica jih je ležalo v srednji, tretjina v najgloblji in četrtnina v vrhnji (antični) plasti. Tiste iz vrhnje, prenesene plasti so bile dokaj enakomerno razporejene zlasti po osrednjem in zahodnem delu izkopišča. V osrednji plasti so bile kosti osredotočene na dveh mestih: skoro četrtnina na prostoru bivališča **E**, zlasti v njegovem južnem delu, ter več kot desetina na prostoru stavbe **D**. V najnižji plasti je bila četrtnina kosti zbranih v kvadratih 5—11, pri čemer jih del morebiti še sodi k bivališču **E**, del pa zagotovo še k bivalnemu prostoru **B**. Na prostoru stavbe **A** je bilo kosti neznatno malo. V celoti odpade skoro polovica vseh kostnih najdb na plasti bivališč **B** in **E**.

Količinsko razčlenjenega pregleda leta 1953 zbranih živalskih kosti še ni. V splošni opredelitvi večine najdb se je pokazalo predvsem to, da se povsod pojavljajo iste glavne vrste živali.¹⁵² Predvsem velja to za kosti ovac in koz (obeh vrst, kot običajno, ni mogoče zanesljivo razločiti) ter goveda in svinj. V prazgodovinskih plasteh je bila nekajkrat posebej izločena »rogata ovca«, pri govedu je bilo težišče na mladih živalih in pri svinjah še bolj izrazito na mladičih.¹⁵³ Prevladovanje teh živalskih vrst kaže, da so se prazgodovinski prebivalci Brinjeve gore v veliki meri preživljali z živinorejo. Kako so te domače živali oskrbovali, si lahko le zamisljamo: v ugodnih letnih časih predvsem s pašo, za zimsko preskrbo pa je bila gotovo že takrat potrebna vnaprej pripravljena krma.

Posamič in s pridržkom nezanesljivosti so bile v obeh prazgodovinskih plasteh ugotovljene kosti konja, prav tako pa tudi psa. V najnižji plasti kvadrata 24, na prostoru stavbe **A**, je bil kos jelenjega roga, par do 25 cm dolgih (odvrženih) jelenjih rogov pa je ležal tudi v jami na severnem robu kvadrata 15, ki je bila v celoti odkopana šele leta 1955. Morebiti se med še nepregledanimi kostmi iz poznejših let skrivajo tudi drugi ostanki divjadi, vendar je že očitno, da lov pri brinjevskih prebivalcih ni imel posebnega pomena.¹⁵⁴

O poznokeltskem obdobju v tej zvezi ne moremo reči ničesar. Pač pa je videti, da po številu kosti v vrhnji plasti, kjer je v spodnjem delu zajet tudi del starejših najdb, živinoreja v antičnem obdobju ni imela več takega pomena, saj mu lahko pripišemo največ petino vseh živalskih kosti. Seveda te domneve po najdbah iz leta 1953 ni mogoče dokazati, upoštevati pa je treba tudi, da je bilo obdobje prazgodovinske naselitve vsaj dvakrat daljše od antičnega.¹⁵⁵

Zelo verjetno so tudi na Brinjevi gori kakšno živalsko kost ali rog uporabili za izdelavo orodja, vendar bi od najdb iz prvega leta izkopavanj sodila sem le kot neizrazit klin obdelana kost, najdena med pretežno antičnimi najdbami v srednji plasti kvadrata 3. Tudi poznejše najdbe so bile tako redke, da Brinjeva gora daleč zaostaja za nekaterimi s koščeni izdelki bogatimi najdišči, vendar pa v tem na Slovenskem ni edina.¹⁵⁶

Z a k l j u č e k

Z odkritjem Brinjeve gore smo v severovzhodni Sloveniji po Ptujskem gradu in hkrati z Ormožem pridobili novo naselbino iz obdobja kulture žarnih grebišč, ki je bila prav tako v precejšnji meri preiskana.¹⁵⁷ Vendar gre tu hkrati za bistveno razliko: Brinjeva gora je pri nas doslej prva višinska naselbina z začetkom pred Ha B stopnjo, ki je trajala še vse mlajše obdobje in je nazadnje celo preživela večino nižinskih naselbin.¹⁵⁸ Podobnih najdišč s tako zgodnjim pričetkom v Sloveniji in njeni okolici ni znanih, čemur pa je najbrž prej vzrok neraziskanost kot dejanska odsotnost.¹⁵⁹ Da jih je več na zahodnem Madžarskem, pa najbrž vendarle izvira od gostejše naselitve tega območja, pogojene s posebnimi obrtnimi dejavnostmi in lego ob prometnih smereh.¹⁶⁰ Številnejše so višinske naselbine Ha A stopnje tudi v Švici, kjer se na nekaterih najdiščih nudijo za Brinjevo goro ustrezne primerjave tudi po legi in razmestitvi stavb.¹⁶¹ Ugodno lego ob prastari trgovski poti iz Podravja v Celjsko kotlino in dalje proti severni Italiji je imela tudi Brinjeva gora, čeprav še ne moremo trditi, da je bila v obdobju kulture žarnih grobišč ali že poprej poseljena predvsem zaradi tega.¹⁶²

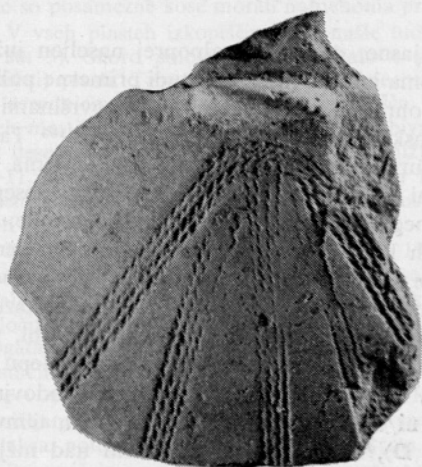
Iz izkopavanj leta 1953 ter poznejših je jasno, da je bil najpoprej naseljen južni rob pobočja, v mlajšem obdobju pa so postopoma izkrčili in naselili tudi primerne police do samega vrha. V primeri z velikimi še ohranjenimi naselbinskimi površinami v Ormožu smo bili pri odkrivanju prazgodovinskih bivališč manj srečne roke.¹⁶³ Tam, kjer so bile plasti najbogatejše, so bila kulturna tla deloma že uničena, deloma pa zaradi sedanjega stanja (cesta, vrt, drevje) ni bilo mogoče kopati v večjem obsegu. Zato leta 1953 ni bilo mogoče odkriti nobenega popolnega tlorisa kakšne stavbe, na drugih predelih Brinjeve gore pa v poznejših letih ni bilo na voljo tako ohranjenih bivalnih površin. V nasprotju npr. z Ormožem so bile stavbe tu prislonjene ob pobočje in so jih deloma obnavljali kar na istem mestu. Po delnih ostankih stavb se je pokazalo le, da je vsaj na tem izkopišču prevladoval način gradnje z vodoravnimi bruni, pri čemer ne smemo izključiti nekaterih sten drugačnega ustroja.¹⁶⁴ Po odtisih v lepu in ostankih zoglenelega lesa se je dalo ugotoviti, da so uporabljali tudi kalano hlodovino. Iz apnenčastih lomljencev zložen zid najbrž ni bil samo podlaga leseni steni, temveč tudi njen del bodisi na gornji strani (stavba **D**), bodisi kot podporni zid nad nižjim pobočjem (bivališče **E?**).¹⁶⁵ Iz kamnov zloženo in z glino prevlečeno ognjišče v osredju stavbe **D** je — kakor nekatera pozneje odkrita — značilno tudi za to najdišče, pri čemer se zdi, da je bil tudi tu prostor z ognjiščem namenoma nižji.¹⁶⁶ O obliki in načinu pokrivanja streh nimamo nobenih podatkov.

Ob pojasnjevanju gospodarske dejavnosti prebivalcev Brinjeve gore bi se morali najprej vprašati, kaj jih je privedlo na sam strmi in brezvodni vrh tega grebena. Za dejavnosti, ki bi presegle pokrivanju lastnih potreb namenjeno domačo obrt, tod ne vidimo pogojev. Poljedelstvo, najbrž najznačilnejše v poznejših nižinskih naselbinah, se v tem gozdnem svetu ni moglo razviti prek skromnih njivic na ozkih krčevinah, saj

v vsem času izkopavanj nismo naleteli na ostanke žitaric.¹⁶⁷ Precej številne kosti domačih živali govore tako za pomemben delež živinoreje tako v prehrani kot morebiti tudi za druge namene od oblačenja do menjalnega blaga. Če je torej vztrajanje na tem mestu sililo prebivalce k odpovedovanju, pa je skopost tal najbrž odtehtala varna lega ali celo kak nam še neznan drug pomen te višinske točke nad prehodom proti jugu.¹⁶⁸

Vrsta običajnih prazgodovinskih obrtnih dejavnosti je bila del vsakdanje dejavnosti tudi na Brinjevi gori. V poznejših letih izkopavanj najdeno glajeno kamnito orodje gotovo ni bilo izdelano prav tukaj, saj poznamo sledove eneolitskih bivališč tik pod naselbino v sosednjem Brezju.¹⁶⁹ Domače tkanje pa moramo predpostaviti že zaradi njegove splošne razširjenosti kot tudi zaradi najdb kosti ovac ter glinastih uteži in vretenc. En sam odkrit peščen kalup opozarja, da so vsaj kaj malega iz (pretopljenega?) bronca vivali tudi doma.¹⁷⁰ Številnejši ostanki železne žlindre in železovih grud pa so poleg obilnih železnih izdelkov nedvomen dokaz za domače kovaštvo v antičnem času.

Najobsežnejša domača obrtna dejavnost je bila tudi na Brinjevi gori lončarstvo, ki je spremljalo življenje brinjegorskih prebivalcev v vseh dobah. Poleg množice črepin razbitega in zavrženega posodja — ter glinastih posod v grobovih — pa o njem razen skromne antične pečice na Goliki tudi tu nimamo drugih neposrednih dokazov, niti o lončarskih prostorih niti o pripravah in orodju za izdelovanje.¹⁷¹ Razen redkih koščeni predmetov tod niti prvo leto niti pozneje nismo našli predmetov iz organskih snovi (lesa, kož, tkanin), ki bi nam razširili vednost o vsakdanjem ali tudi kulturnem življenju prebivalcev.

27 Črepinja pramenaste posodice (izkopana leta 1958). — *Gefässrest der Litzkeramik (ausgegraben im Jahr 1958)*

Nekateri prazgodovinski in antični lončeni izdelki, predvsem pa bronasti predmeti ter v antiki tudi kovan denar povsem jasno izpričujejo, kako je bila tudi Brinjeva gora bržčas od vsega početka vključena v trgovske tokove tistega časa. Bronasti predmeti so bili leta 1953 še izredno skromni, a skupno s poznejšimi najdbami ter razmeroma bogatimi grobnimi pridatki kažejo, kako so zlasti v obdobju kulture žarnih grobišč našli pot na Brinjevo goro najrazličnejši predmeti iz vzhodnoalpskih proizvodnih središč.¹⁷² Manj jasno je, s čim so jih v takratni menjavi odplačali, saj so mogli kot proizvodne viške nuditi najbrž le blago domače živinoreje — kože, volno, meso. Tudi za antični

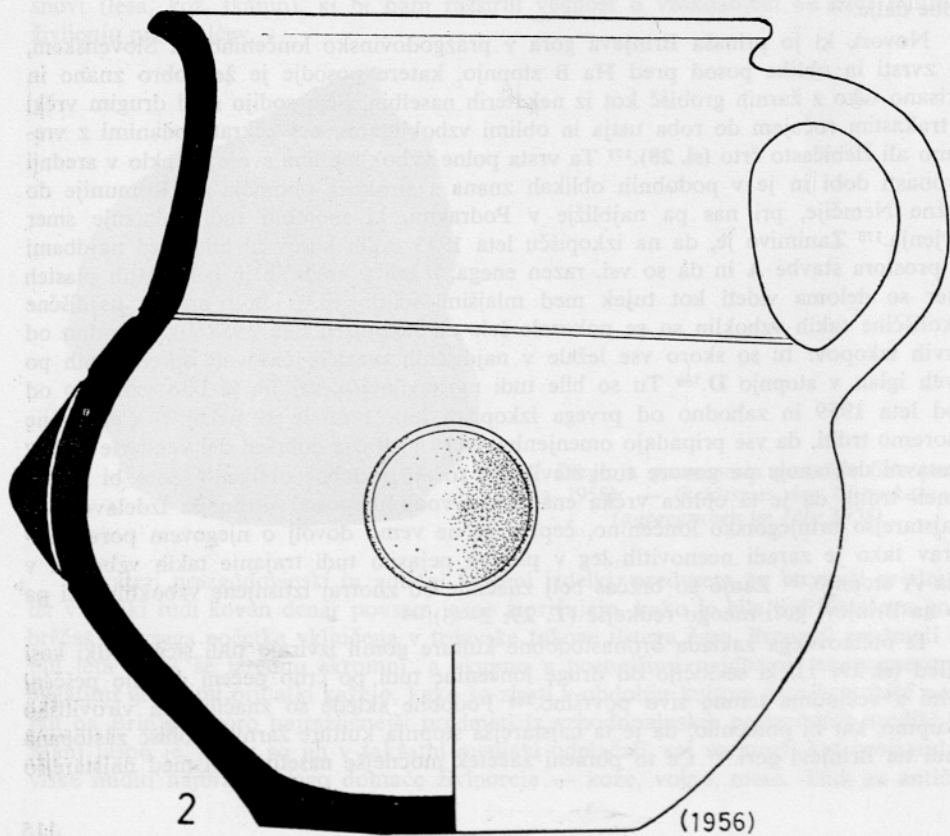
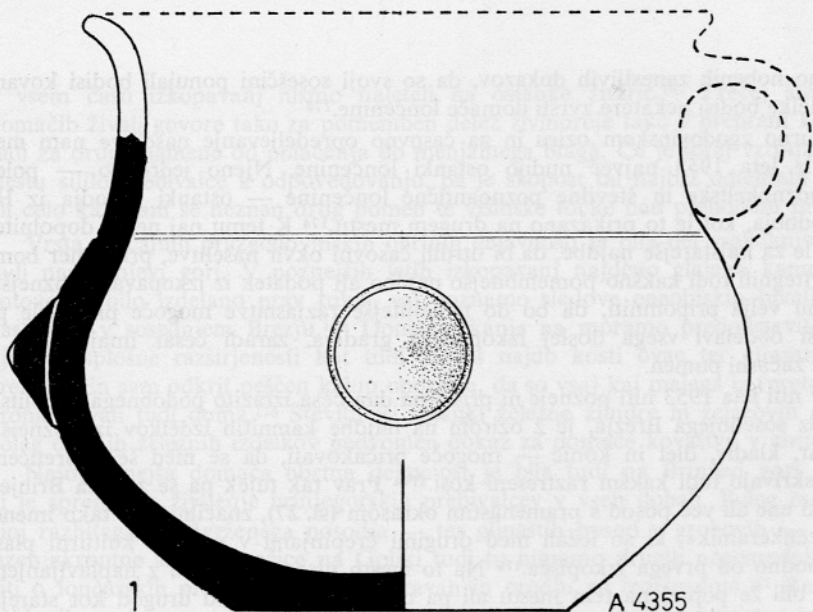
čas nimamo nobenih zanesljivih dokazov, da so svoji sosesčini ponujali bodisi kovane železne izdelke bodisi nekatere zvrsti domače lončenine.¹⁷³

V kulturno zgodovinskem oziru in za časovno opredeljevanje naselitve nam med najdbami iz leta 1953 največ nudijo ostanki lončenine. Njeno jedro so — poleg skromne poznokeltske in številne poznoantične lončenine — ostanki posodja iz Ha A — B obdobja, kot je to prikazano na drugem mestu.¹⁷⁴ K temu naj nekaj dopolnitev navedemo le za najstarejše najdbe, da bi utrdili časovni okvir naselitve, pri čemer bomo začasno pritegnili tudi kakšno pomembnejšo najdbo ali podatek iz izkopavanj poznejših let. K temu velja pripomniti, da bo do temeljitejše razjasnitve mogoče priti šele po podrobnejši obdelavi vsega doslej izkopanega gradiva, zaradi česar imajo tudi te navedbe le začasni pomen.

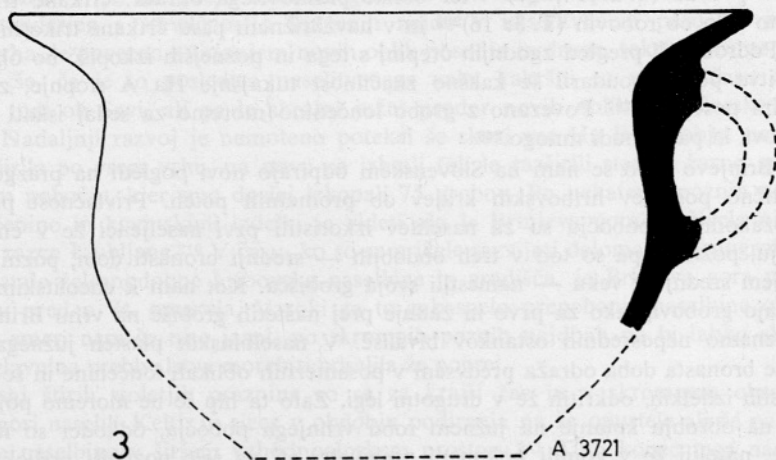
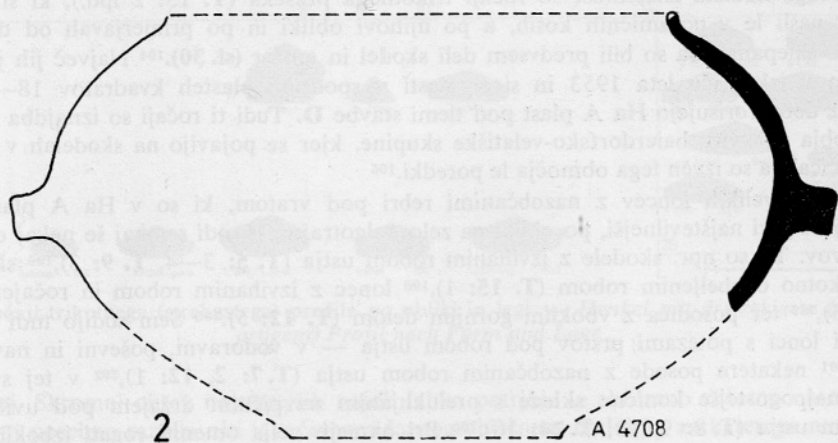
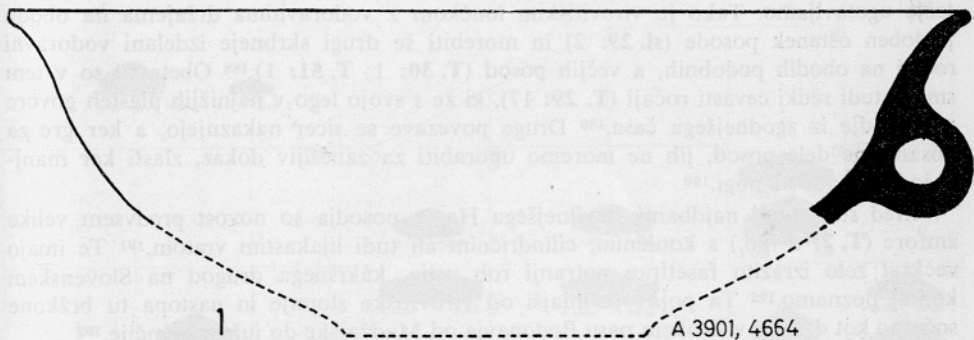
Čeprav niti leta 1953 niti pozneje ni prišlo na dan česa izrazito podobnega eneolitski lončenini iz sosednjega Brezja, je z ozirom na najdbe kamnitih izdelkov iz poznejših let — sekir, kladiv, dlet in konic — mogoče pričakovati, da se med še nepreučeno lončenino skrivajo tudi kakšni raztreseni kosi.^{174a} Prav tak tujek pa se zde na Brinjevi gori ostanki ene ali več posod s pramenastim okrasom (sl. 27), značilnim za tako imenovano »Litzenkeramik«, ki so ležali med drugimi črepinjami v najnižji kulturni plasti le 7 m vzhodno od prvega izkopišča.¹⁷⁵ Na to mesto niso mogli priti z naplavljanjem, temveč so bili že poprej na tem mestu ali pa očitno prineseni od drugod kot starejša najdba, ki se morebiti navezuje na prvo naselitev okoliša Brinjeve gore od eneolitske dobe dalje.¹⁷⁶

Novost, ki jo prinaša Brinjeva gora v prazgodovinsko lončenino na Slovenskem, so zvrsti in oblike posod pred Ha B stopnjo, katere posodje je že dobro znano in orisano tako z žarnih grobišč kot iz nekaterih naselbin. Sem sodijo med drugim vrčki s trakastim ročajem do roba ustja in oblimi vzboklinami, največkrat obdanimi z vrezano ali žlebičasto črto (sl. 28).¹⁷⁷ Ta vrsta polne vzbokline ima svoje poreklo v srednji bronasti dobi in je v podobnih oblikah znana s širokega območja od Romunije do južne Nemčije, pri nas pa najbližje v Podravini, ki morebiti tudi nakazuje smer širjenja.¹⁷⁸ Zanimivo je, da na izkopišču leta 1953 takih kosov ni bilo med najdbami iz prostora stavbe A in da so vsi, razen enega, ležali v srednjih in celo višjih plasteh kjer so deloma videti kot tujek med mlajšimi najdbami.¹⁷⁹ Bolj pristne najdiščne okoliščine takih vzboklin so se pokazale šele na izkopišču leta 1958 tik vzhodno od prvih izkopov: tu so skoro vse ležale v najdiščnih plasteh, časovno opredeljenih po dveh iglah v stopnjo D.¹⁸⁰ Tu so bile tudi najštevilnejše, saj jih je bilo vzhodno od tod leta 1959 in zahodno od prvega izkopišča leta 1960 le še nekaj.¹⁸¹ Čeprav ne moremo trditi, da vse pripadajo omenjenim vrčkom, jih je dobršen del vendarle njihov sestavni del, zanje pa govore tudi številnejši ročaji podobne oblike.¹⁸² Zato bi najbrž smeli trditi, da je ta oblika vrčka ena izmed vodilnih posod skrbnejše izdelave med najstarejšo brinjegorsko lončenino, čeprav še ne vemo dovolj o njegovem poreklu.¹⁸³ Prav tako je zaradi neenovitih leg v plasteh nejasno tudi trajanje takih vzboklin v Ha A stopnjo.¹⁸⁴ Zanja so brščas bolj značilne od znotraj iztisnjene vzbokline, ki pa so na Brinjevi gori mnogo redkejša (T. 29: 2—3).¹⁸⁵

Iz oblikovnega zaklada bronastodobne kulture gomil izvirajo tudi sicer redki kosi skled (sl. 29: 1), ki se ločijo od druge lončenine tudi po črno pečeni drobno pečeni glini z večinoma temno sivo površino.¹⁸⁶ Podobne sklede so značilne za virovitiško skupino, kar bi pomenilo, da je ta najstarejša stopnja kulture žarnih grobišč zastopana tudi na Brinjevi gori.¹⁸⁷ Če to pomeni začetek močnejše naselitve, bi med najstarejšo

28 Vrčka z izboklinami. — Buckelverzierte Krüge; 1.2 = 9/10

29 Poznobronastodobne posode. — Spätbronzezeitliche Gefässe; 1 = 1/3; 2,3 = 2/3

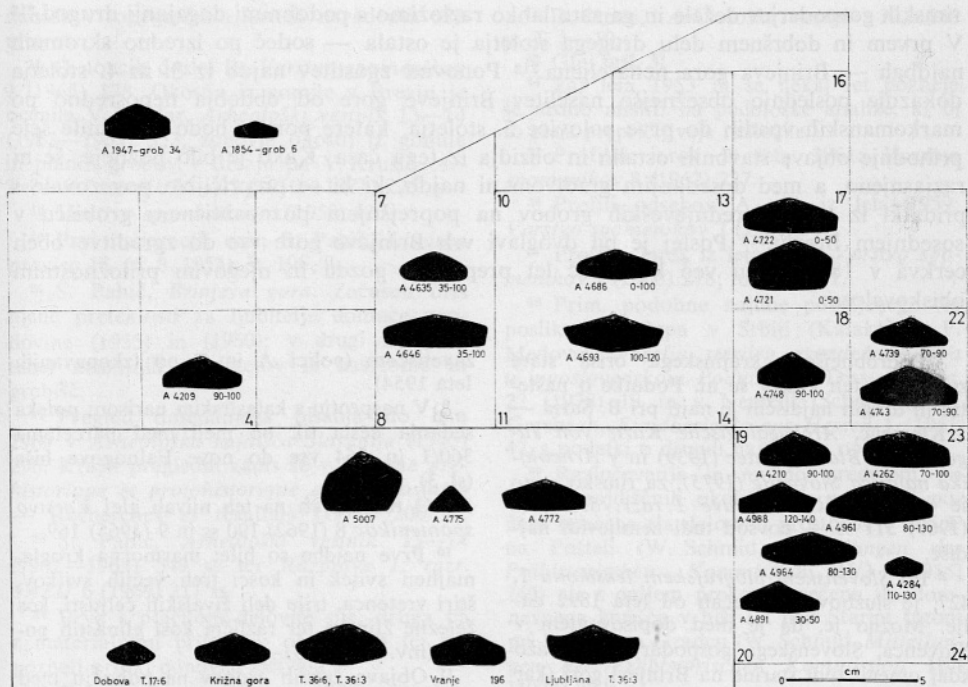
lončenino moralo biti še več stičnih točk, ki pa jih po večinoma bornih črepinjah težje ugotavljamo. Tako je virovitiškim lončkom z vodoravnima držajema na obodu podoben ostanek posode (sl. 29: 2) in morebiti še drugi skrbneje izdelani vodoravni ročaji na obodih podobnih, a večjih posod (T. 30: 1; T. 51: 1).¹⁸⁸ Obetavni so v tem smislu tudi redki cevasti ročaji (T. 29: 17), ki že s svojo lego v najnižjih plasteh govore za posodje iz zgodnejšega časa.¹⁸⁹ Druge povezave se sicer nakazujejo, a ker gre za posamežne dele posod, jih ne moremo uporabiti za zanesljiv dokaz, zlasti ker manjkajo tu posode na nogi.¹⁹⁰

Med strnjenimi najdbami številnejšega Ha A posodja so novost predvsem velike amfore (T. 2: 2 ipd.) s koničnim, cilindričnim ali tudi lijakastim vratom.¹⁹¹ Te imajo večkrat zelo izrazito fasetiran notranji rob ustja, kakršnega drugod na Slovenskem komaj poznamo.¹⁹² Ta pojav je mlajši od virovitiške stopnje in nastopa tu bržkone sočasno kot drugod v širokem pasu Podonavja od Madžarske do južne Nemčije.¹⁹³

Druga izrazita značilnost so ročaji trikotnega preseka (T. 15: 2 ipd.), ki smo jih sicer našli le v posamičnih kosih, a po njihovi obliki in po primerjavah od drugod lahko sklepamo, da so bili predvsem deli skodel in amfor (sl. 30).¹⁹⁴ Največ jih je bilo ravno v izkopisču leta 1953 in sicer zlasti v spodnjih plasteh kvadratov 18—24, s čimer dobro orisujejo Ha A plast pod tlemi stavbe D. Tudi ti ročaji so iznajdba Ha A obdobja v okviru baierdorfsko-velatiške skupine, kjer se pojavijo na skodelah v nekaj različicah, a so izven tega območja le poredki.¹⁹⁵

Poleg velikih loncev z nazobčanimi rebri pod vratom, ki so v Ha A plasti na Brinjevi gori najštevilnejši, po obliki pa zelo dolgotrajni,¹⁹⁶ sodi semkaj še nekaj drugih pojavov. To so npr. skodele z izvihanim robom ustja (T. 5: 3—4, T. 9: 3),¹⁹⁹ skodele s trikotno odebeljenim robom (T. 15: 1),¹⁹⁸ lonec z izvihanim robom in ročajem (sl. 29: 3),¹⁹⁹ ter posodica z vboklim gornjim delom (T. 12: 5).²⁰⁰ Sem sodijo tudi veliki grobi lonci s potezami prstov pod robom ustja — v vodoravni, poševni in navpični legi,²⁰¹ nekatere posode z nazobčanim robom ustja (T. 7: 2, 12: 1),²⁰² v tej stopnji kar najpogostejše konične skodele s preluknjanim navpičnim držajem pod uvihanim robom ustja (T. 8: 9, 12; T. 24: 10).²⁰³ Pri okrasju velja omeniti rogati izboklini na ramenu posode (T. 1: 14, 17)²⁰⁴ ter oblike ploskovitega okrasa: črtkane trikotnike s pikčasto črto ob robovih (T. 3: 16)²⁰⁵ in v navzkrižnem pasu črtkane trikotnike (T. 15: 9).²⁰⁶ Podrobnejši pregled zgodnjih črepinj s tega in poznejših izkopišč bo ob poskusih obnovitve posod poudaril še kakšno značilnost tukajšnje Ha A stopnje, zlasti med manjšim posodjem.²⁰⁷ Povezano z grobo lončenino moremo za sedaj iskati predvsem v Dobovi, ki pa ne nudi mnogo.²⁰⁸

Z Brinjevo goro se nam na Slovenskem odpirajo novi pogledi na prazgodovinsko in antično poselitev hribovskih krajev ob prometnih poteh. Privlačnost prevala na severozahodnem pobočju so za naselitev izkoristili prvi naseljenci že v eneolitskem obdobju, poznejši pa so tod v treh obdobjih — srednji bronasti dobi, pozni antiki in zgodnjem srednjem veku — namestili svoja grobišča. Kot nam k eneolitskim siliščem manjkajo grobovi, tako za prvo in zadnje prej naštetih grobišč na vrhu Brinjeve gore ne poznamo neposrednih ostankov bivališč. V naselbinskih plasteh južnega obrobja vrha se bronasta doba odraža predvsem v posameznih oblikah lončenine in še redkejših bronastih izdelkih, odkritih že v drugotni legi. Zato ta hip še ne moremo pojasniti, ali so se na obrobju kotanje na južnem robu vrhnjega pobočja, odkoder so najstarejše najdbe, naselili že v gomili pokopani prebivalci ali pa šele poznejši prišleki v pozni bronasti dobi, ki so iz starejšega časa izvirajoče prvine v lončenini in bronu prinesli

30 Ročaji trikotnega (strehastega) profila po obliki in legi. — *Henkel mit dreieckigem (dachartigem) Profil nach Form und Lage*

s seboj. Skromni obseg najstarejših najdb lahko potrjuje le skromno začetno naselitev, ki se ni posebno razvila niti v začetnem žarnogrobiščnem obdobju, za katerega nam — od Ptujja dalje — še manjkajo ustrezni grobovi. Šele nagli vzpon naselbine v Ha A stopnji, poudarjen s številčnostjo lončenih najdb v naselitvenem pasu ob južnem obrobju vrha, je povezan s širjenjem novih oblik posodja iz druge, tokrat severne smeri. Ne vemo še, če je to posledica naselitvenega vala, kakršni so v tem času dosegli Slovenijo tudi ob Savi, ali pa le skrajni južni prodor novih oblik v lončarskem snovanju.²⁰⁹ Nadaljnji razvoj je nemoteno potekal še skozi vse Ha B obdobje: naselbina se je razširila po vsem vrhu, na novo so izbrali (ali le razširili staro?) žarno grobišče na južnem pobočju, kjer smo doslej izkopali 75 grobov. Po nekaterih poznih najdbah med lončenino in kovinskimi izdelki je videti, da je Brinjeva gora preživela nižinske naselbine razen Ljubljane.²¹⁰ V času, ko so se pričele razvijati deloma iz žarnogrobiščnih osnov nastale železnodobne hribovske naselbine in gradišča, je Brinjeva gora nekje v 6. stoletju pred n. št. opustela. Vzroki za to zakasnelo prenehanje naselbine ob stari prometni smeri nam še niso jasni, po skromnih poznih najdbah pa bi lahko sklepali, da se je glavnina prebivalstva morebiti odselila že poprej.

Po vsaj štirih stoletjih praznine so se za krajši čas in v skromnem obsegu na Brinjevi gori naselili Kelti, in sicer v obdobju podiranja na že opustele ali še naseljene hribovske naselbine v širšem vzhodnoalpskem prostoru.²¹¹ Tudi konec tega naselitvenega obdobja še ni povsem pojasnjen, gotovo pa je bil odvisen od ukrepov novih

rimskih gospodarjev dežele in ga zato lahko razložimo s podobnimi dogajanjem drugod.²¹² V prvem in dobršnem delu drugega stoletja je ostala — sodeč po izredno skromnih najdbah — Brinjeva gora nenaseljena.²¹³ Ponovna zgostitev najdb iz 3. in 4. stoletja dokazuje poslednjo obsežnejšo naselitev Brinjeve gore od obdobja neposredno po markomanskih vpadih do prve polovice 5. stoletja, katere pomen bodo razjasnile šele prihodnje objave stavbnih ostalin in obzidja iz tega časa. Kako je bilo pozneje, še ni razjasnjeno, a med dosedanjim gradivom ni najdb, ki bi se prepričljivo povezovala s pridatki iz zgodnesrednjeveških grobov na poprejšnjem poznoantičnem grobišču v sosednjem Brezju.²¹⁴ Poslej je bil dvoglavi vrh Brinjeve gore vse do zgraditve obeh cerkvá v 18. stoletju več kot tisoč let prepuščen gozdu in njegovim priložnostnim obiskovalcem.

¹ Podrobnejšega krajinskega orisa stare zgodovine teh krajev še ni. Podatke o naštetih in drugih najdiščih je najti pri B. Saria — J. Klemenc, *Archaeologische Karte von Jugoslavien: Blatt Rogatec* (1939) in v *Arheološka najdišča Slovenije* (1975), za rimsko cesto še pri S. Pahič, *Razprave 1. razr. SAZU* 6 (1969) 311 ss — povsod tudi zemljevidi najdišč.

² Po *Slovenskem biografskem leksikonu* 1, 427, je služboval v Zrečah od leta 1892 dalje. Možno je, da je med dopisovanjem v Slovenca, Slovenskega gospodarja in Stražo kdaj omenil tudi starine na Brinjevi gori (kar pa za arheološko bibliografijo še ni bilo pregledano), vendar pa npr. ni vesti o tem v njegovih poročilih mariborskemu »Zgodovinskemu društvu«, čigar član je bil.

³ F. Ferk, *Ferien-Tagebuch* 1891: »Brinova gora, vor 30 Jahren 7 Skelette, Privatfriedhof?«; morebiti gre za prve najdbe okostij v Brezju?

⁴ A. Stegenšek, *Konjiška dekanija* (1909) 12 ss (opis starin), 84 ss (opis obeh brinjegorskih cerkvá), 291 ss (o ljudskem izročilu).

⁵ A. Stegenšek (op. 4) 87, omenja na Goliki pred letom 1717 leseno kapelico, najbrž prvo stavbo na Brinjevi gori. Od kdaj je bila prvotna domačija (dimnica) Falnogovih, ni znano.

⁶ Za nekoč povsem pogozdeno Brinjevo goro je ime Golika značilno, saj govori za staro poseko. Gradnja cerkve je uničila prvotne prazgodovinske in antične ostaline, ki so, — po izkopavanjih leta 1962, — z južne strani segale pod sam nekdanji skalni vrh, kjer pa danes na 2—3 m široki ravnici ob južni steni cerkve ruša neposredno prekriva izravnano skalno površino. (*Varstvo spomenikov* 9, 1965, 134, 141).

⁷ Tudi tu so ostanki starih bivališč tako izven gradbenega območja: pod župniščem in

zavetiščem (polici A in C po izkopavanjih leta 1954).

⁸ V nasprotju s katastrskim narisom poteka sedanja cesta tik ob meji med parcelama 360/1 in 364 vse do nove Falnogove hiše (sl. 3).

⁹ O raziskavah na teh njivah glej *Varstvo spomenikov* 8 (1962) 190 ss in 9 (1965) 169.

¹⁰ Prve najdbe so bile: marmorna krogla, majhen svitek in kosci treh večjih svitkov, štiri vretenca, trije deli živalskih čeljusti, kos železne žilindre ter različni kosi glinastih posod (inv. št. A 4751—4793).

¹¹ Objava žarnih grobov na pobočju med Brinjevo goro in Gračičem bo sledila temu poročilu.

¹² *Varstvo spomenikov* 8 (1962) 190.

¹³ *Varstvo spomenikov* 9 (1965) 169.

¹⁴ Pomembnejši uspehi teh iskanj so bili predvsem odkritja zidanih temeljev antičnih stavb južno pod župniščem (polica A) in zahodno cerkvijo (polica B) ter tiste ob gornjem kolovozu vzhodno od zavetišča (pri polici C) — v letih 1954 in 1959.

¹⁵ I. Mikl Curk, *Arheološki vestnik* 24 (1973 [1975]) 887; S. Pahič, *Arheološki vestnik* 30 (1979) 414; T. 11: 1—2 ter 31 (1980) 98, pril. 1: 7.

¹⁶ Objektivnemu ugotavljanju najdiščnih okolnosti to ni bilo v prid, zlasti ob neizkušenosti pri odkopavanju zamotanih plasti v prvem letu, ko je bila tudi dokumentacija premalo skrbna. Vse priloge je zato razumeti kot skice, razlage pa kot domneve, saj se piše — sedaj po tridesetih letih — pridružuje mnenju znanega nemškega arheologa: Če se spomnim svojih prvih izkopavanj, mi gredo lasje pokonci.

¹⁷ Osnova višinske izmere, uporabljene v tem in naslednjih poročilih, je bila računana po višini s kotnim železom okovanega praga pri glavnem vhodu zahodne cerkve, če se nanj

nanaša v topografskih kartah navedenih 623 metrov.

¹⁸ O novcih doslej le: *Varstvo spomenikov* 9 (1965) 178. Okostja iz gomile v Brezju je ocenila V. Brodar, *Arheološki vestnik* 13—14 (1962—1963) 353, zobovje okostij iz gomile in planih grobov v Brezju pa V. Krušič, *Arheološki vestnik* 21—22 (1970—1971) 225 ss.

¹⁹ *Varstvo spomenikov* 6 (1959) 137.

²⁰ Prvi nazornejši oris: S. Pahič, *Ljudska pravica* 18, (6. 8. 1953), št. 198, 9.

²¹ S. Pahič, *Brinjeva gora*. Začasen oris njene preteklosti za ljubitelje domače zgodovine (1955) in (1960); v drugi izdaji 5 tabel značilnih predmetov iz naselbine in grobišč.

²² Pregled dosedanjega pisanja do leta 1969 v *Arheološka najdišča Slovenije* (1975) 296. Krajsji pregledni zapis še v *Epoque préhistorique et protohistorique en Yougoslavie — Recherches et résultats* (1971) 206 ss.

²³ S. Pahič, *Arheološki vestnik* 13—14 (1962—1963) 349 ss ter *Razprave I. razr. SAZU* 6 (1969) 217 ss.

²⁴ Prva s plačilom delovne sile, druga pa z materialnimi prispevki: obema ob tej zapoznili priliki ponovna zahvala.

²⁵ Žal se ni uresničil leta 1975 zastavljen načrt, da bi tovarna Unior in župnija v Zrečah v prostorih praznega zavetišča na Brinjevi gori pripravili pogoje za stalno razstavo brinjevske preteklosti.

²⁶ Navedbe risb prazgodovinske lončenine se nanašajo na table v prispevku D. Omana: *Brinjeva gora 1953 — (Obdelava prazgodovinske keramike v tem letniku Arheološkega vestnika (str. 144—216).*

²⁷ Poleg leta 1959 odkopanega prostora tik Falnogovih sta to potrdila doslej izkopana profilna jarka dalje proti zahodu: profil sonde 9 (1956) in profil »križišče« (1961).

²⁸ Profilni jarek iz leta 1954 in odsek E iz leta 1958.

²⁹ Kvadrati A—E: 3—5 iz leta 1960 (*Varstvo spomenikov* 8 [1962] 190).

^{29a} Prim. podobno najdbo na Kestenbergu: R. Laur-Belart, *Ur-Schweiz* 15 (1952) 80, sl. 51.

³⁰ Ne povsem, ker je ležal pod cestiščem: do 2 m širok prostor nad skalno podlago se je nadaljeval proti zahodu.

³¹ Ta tod ni prekrivala seliščnih tal, temveč je ležala ob njih, vendar pa nad enako rjavo ilovico z redkimi črepinjami in nasutim kamnitim drobirjem iz časa prve naselitve.

³² D. Oman, *Arheološki vestnik* 32, 148 ss, T. 1—19.

³³ Glej pril. 3!

³⁴ Žal leta 1953 in še nekaj let pozneje še nismo mislili na pedološke analize, ki bi to plast prepričljiveje razložile.

³⁵ Profilni jarek iz leta 1961: *Varstvo spomenikov* 8 (1962) 227.

³⁶ Profili odsekov A—D iz leta 1959: *Varstvo spomenikov* 7 (1960) 319.

³⁷ Profilni jarek iz leta 1956: *Varstvo spomenikov* 7 (1960) 278; tu pril. 1: 1.

³⁸ Prim. podobne najdbe pobeljenega (in poslikanega) lepa v Srbiji (Kalakača): P. Medović, *Naselja starijega gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju*. Diss. et mon. 22 (1978) 18 in v Nemčiji (Schadeck): E. Gersbach, *Fundberichte aus Hessen* 1 (1961) 47, s podatki o drugih najdbah v op. 8.

³⁹ Razločevanje je možno predvsem po drugih najdiščinih okoliščinah: prim. od požara opečena tla delovnih prostorov v hiši F na Pošteli (W. Schmid, *Mitteilungen der Prähistorischen Kommission* II/3 [1915] 249) ali z ogljem prekrita opečena tla domnevnega kurišča v hiši III nad Starim trgom pri Slovenjem Gradcu (W. Schmid, *Mitteilungen der Prähistorischen Kommission* II/4 [1924] 372).

⁴⁰ Na deloma zravnanih, pretežno pa poševnih tleh tega predela je bilo tudi dvojno vkopanih jam, od katerih sega prva že v prostor izkopišča iz leta 1953 (severni rob kvadrata 15: pril. 2: 1).

⁴¹ Vmesni, 4 m široki, pas ni bil raziskan, a tla so bila v vzhodnem delu okrog 30 cm višja (*Varstvo spomenikov* 7 [1960] 297).

⁴² Lega obeh ravnic prikazana na sl. 17.

⁴³ Prim. profile robov ustij večjih posod ter skled in skodel na pril. 3.

⁴⁴ *Varstvo spomenikov* 8 (1962) 191, slika — na severnem obrobju kotanje z glino.

⁴⁵ Poprečne velikosti pošteljskih koč se gibljejo okrog 7 × 5, na Vačah pa 6 × 4 m (W. Schmid [op. 39] 255 ss in *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 20 [1939] 98 ss). Prim. tlorise in velikosti koč (poprečno 8 × 7 m) na Kestenbergu ali Hornu v Švici (R. Wyss, *Ur- und frühgeschichtliche Archäologie der Schweiz* 3 [1971] 109 sl. 6).

⁴⁶ J. Korošec, *Predzgodovinska naselbina na Ptujskem gradu*. Dela 1. razr. SAZU 6 (1951) 21 je našel ostanke 30 cm širokih in 18 cm debelih tesanih brun; W. Schmid (op. 39) 248 pa je na Pošteli ugotavljal le 11 do 17 cm debela (okrogla) bruna.

⁴⁷ Tako talni sledovi kamnitih temeljev in izjemno redke jame za stojke — prim. podrobne opise s Poštele pri W. Schmidu (op. 39, 248 ss), kjer je poleg prevladujoče »Blockhausbau« ugotavljal tudi delno »Ständerbau«. Iz nevkopanih pokončnih brun zgrajeno stavbo je ugotovil J. Korošec (op. 46, 21) na Ptujskem gradu (s tesanimi brun), medtem ko imajo take stavbe navadno posamične stojke, vmesni predeli pa so prepleteni z vejevjem in premazani z glino (M. Hell, *Archaeologia Austriaca* 1 [1948] 68 je na Solnograškem ugotovil vmesne razdalje med stojkami 1,4—2,0 m).

⁴⁸ W. Schmid (op. 39, 248) — le pri tanjših brunih. Nekaj primerov različnih povezav iz starejšega obdobja, a tik pod Brinjevo goro glej pri S. Pahič, *Arheološki vestnik* 7 (1956) 236, T. 2.

⁴⁹ Za to bi govorilo skromno število takih kosov v množini običajnega lepa tudi pri piscih v op. 38, čeprav se zdi na Kalakači eno- do trikratno barvanje z apnom že zaradi številnejših kosov za to uporabljene apnenca izdatnejše (P. Medović, op. 38, 22).

⁵⁰ W. Schmid (op. 39) 256 je na Pošteli opazil »z rdečkasto rjavo razmočeno čisto glino opleskane in z metlico ometene« kose stenskega premaza.

⁵¹ Temelji obzidja: *Varstvo spomenikov* 8 (1962) 238, sl.

⁵² Pojav poznokeltskih črepinj brez sledov bivališč je na najdiščih podobne vrste pri nas precej splošen, npr.: Ptujski grad — J. Korošec (op. 46) 17; Vače — W. Schmid (op. 45) 108 ss; Rifnik — A. Bolta, *Arheološki vestnik* 17 (1966) 378 ss; Libna — M. Guštin, *Libna* (1976) 16; Šentilj (Novine) — S. Pahič, *Arheološki vestnik* 17 (1966) 297 ss. Medtem ko keltske najdbe na Pošteli še niso povsem razjasnjene (S. Pahič, kot prej, 295 ss), je zanesljiva poznokeltska plast (s stavbo) dokazana v Ormožu (B. Perc, *Arheološki vestnik* 13—14 [1963] 378), dokaj številnejše latenske najdbe v Stični pa sedaj jasneje, čeprav trenutno le na območju nasipov, potrjujejo »neposredno kontinuiteto od starejšega halštatskega obdobja pa do poznolatenškega časa« (S. Gabrovec — O. H. Frey — S. Foltiny, *Arheološki vestnik* 20 [1969] 192 ss, za grobove še: *Arheološka najdišča Slovenije* [1975] 198).

⁵³ Zidani temelji antičnih stavb so bili doslej ugotovljeni le v gozdu višje na pobočju: leta 1954 na policah B (12 × 17 m) in A ter leta 1959 pri polici C.

⁵⁴ Za grobo hišno lončenino glej: S. Pahič, *Arheološki vestnik* 31 (1980) 89 ss; za drugo tu: str. 108 ss.

⁵⁵ D. Oman, tu str. 148 ss.

^{55a} Razčlenitev zvrsti posod po črepinjah robov ustij, okrašenih kosov, ročajev in dnov je seveda v mnogih primerih, zlasti med podobnimi zvrstmi, nezanesljiva, zato nudi **tabela 2** le približni pregled raznih vrst prazgodovinskega posodja.

⁵⁶ Takšna razmerja očitno tudi drugod — tako npr. P. Medović (op. 38) 23 ss navaja statistične podatke za podobno stanje na Kalakači (z opozorilom, da statistika črepinj zakriva pravo stanje pri skodelah).

⁵⁷ O tem v dosedanjih poročilih malo podatkov: zdi se, kot da na eneolitških najdiščih takih najdb sploh ni; z žarnogrobiščnih naselbin navaja nekaj splošnih podatkov le J. Korošec (op. 46) 80, z grobišča pri Dobovi pa F. Stare, *Razprave 1. razreda SAZU* 3 (1953) 134.

⁵⁸ Izrazito gosto pečeno glino je imelo — po kosih robov ustij — le nekaj nad dvajset posod — dve tretjini velikih in tretjina navadnih loncev grobe izdelave (ter po ena velika amfora, skodela in ovalni ročaj). Značilno za glino teh posod je gosta primes sljude, precej 6—8 mm velikih pečenenih zrn in večinoma črno (v četrtini primerov tudi rdečerrjavo) žgane stene. Take gline ni med kosci (boljših) posod z okrasom, ročaji (z eno izjemo) in keltsko lončenino.

⁵⁹ Nečista glina (= navadna zemlja — polžarica) je pogosta pri posodju z Ljubljanskega barja: npr. T. Bregant, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 3 (1974) 19, kjer pa je za to značilna posebna luknjičavost. Za druge namerne organske primesi prim. o dodajanju npr. slame kot strojila na Vačah (W. Schmid [op. 45] 109) ali podatek iz antičnih časov: P. Petru — T. Knez — A. Uršič, *Arheološki vestnik* 17 (1966) 490.

⁶⁰ Pri grobih in večjih posodah tudi na Ptujskem gradu: J. Korošec (op. 46) 79.

⁶¹ S. Pahič, *Arheološki vestnik* 30 (1979) 391 ss. Navadni rečni pesek v glini posod s Ptujškega gradu (J. Korošec [op. 46] 79) opozarja na drugačne krajevne razmere; podobno je bilo v Rušah (S. Pahič, *Drugo žarno grobišče v Rušah*. Razprave 1. razreda SAZU 4/3 [1957] 37). V Dobovi je bil kot primes najpogostejši »drobni apnenčev pesek« (F. Stare [op. 57] 134), podobno na Križni gori »zdroljen apnenec« (M. Urleb, *Križna*

gora pri Ložu. Kat. in mon. 11 [1974] 19). V Ljubljani je govora le o »drobnih zrnčih peska« (I. Puš, *Zarnogrobiščna nekropola na dvorišču SAZU v Ljubljani*. Razprave 1. razreda SAZU 7/1 [1971] 83 ss), prav tako je bil »pesek« redno primešan tudi blejskim posodam (S. Gabrovec, *Prazgodovinski Bled*, Dela 1. razr. SAZU 12/8 [1960] 49).

⁶² Na Ptujskem gradu omenja J. Korošec (op. 46) 79 »celo do 1.4 cm dolge« kamenčke. F. Stare (op. 57) sl. 37 prikazuje do 3.5 mm velike koščke, S. Gabrovec (op. 61) 49 pa govori o »drobcih kamenja«. Podobno je bilo najbrž tudi drugod, čeprav ni podatkov.

⁶³ V tej poslednji skupini je takih največ loncev (tudi velikih), nato pretežno velikih amfor, a tudi skled in skodel.

⁶⁴ Debelina kamenčkov največje 6—7 ter 3, redkeje 4—5, 8 in le enkrat 9 in 11 mm.

⁶⁵ Številčno zaporedje: manjše posode (amfore, vaze, vrči) — 15, skled in skodele — 12, velike amfore — 6, lonci — 6. Največji kamenčki pri velikih amforah = 8—11 ter skledah in skodelah = 7—9 mm.

⁶⁶ O poreklu prodnega drobirja na Brinjevi gori glej op. 151!

⁶⁷ Na brinjegorskih posodah ni videti, da bi bili kamenčke na površini prekrivali s »plastjo v vodi razmočene, zelo dobro prečiščene gline« (J. Korošec [op. 46] 83). — Največ kamenčkov na površini so imeli lonci, skleda in skodele ter veliki lonci in velike amfore. Največ jih je bilo velikih 3, nato pa še 4—5, 6—7 ter 8 do 10 mm. Na velikih amforah največ velikih 6, na velikih in manjših loncih 6—8 in na skledah in skodelah 3—5 mm.

⁶⁸ V Ljubljani so npr. velike žare »navadno zelo skrbno izdelane« iz skoraj vedno prečiščene gline, medtem ko je pri loncih in skodelah dvojnost izdelave bolj očitna (I. Puš [op. 61] 83 ss).

⁶⁹ To je 56 % proti 50 % pri poznokeltski in 72 % pri poznoantični lončenini.

⁷⁰ Na Ptujskem gradu je bila le »boljša keramika sivkaste do črne barve« (J. Korošec [op. 46] 80), na Bledu pa so imele »enotno črno žgano glino« manjše posode (S. Gabrovec [op. 61] 49). V Rušah sta bili črno žgani le dve žari (S. Pahič [op. 61] 38), v Dobovi povsem črno (vsaj po prvih najdbah) najbrž nobena posoda (F. Stare [op. 57] 134), za boljše posodje prvih ljubljanskih grobov pa se navajata »največkrat rjavočrna ali sivočrna« barva (F. Stare, *Ilirske najdbe železne dobe v Ljubljani*. Dela 1. razr. SAZU 9/7 [1954]

93). Pač pa je »po pravilu črno ali temno sivo do črno« žgano posodje na Ljubljanskem barju (T. Bregant, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 4 [1975] 35 ss), kar se razlaga z redukcijskim žganjem (= brez pristopa kisika) v zaprtih pečeh (T. Bregant [op. 59] 50), izjema pa je bolje žgana lončenina (sive, svetle barve) ob Resnikovem prekopu (Z. Harej, *Poročilo ...* 4 [1975] 147); tudi v Slovenskih goricah (Andrenci) je bilo med eneolitskimi črepinjami le 10 % temno sivo žganih (S. Pahič, *Poročilo ...* 5 [1976] 48).

⁷¹ Prim. o tem podatke za poznoantično grobo hišno lončenino pri S. Pahič (op. 61) 402 kot tudi razlaga za podobno prazgodovinsko posodje pri J. Szombathy, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft zu Wien* 15, 1885 [45 ss], kjer je govora o žganju posod v pokritih kurilnih jamah ali na zaprtih ognjiščih, ko ob izključenem dotoku zraka vroča glina vsrka črni dim od posebnega kuriva — svežega lesa, šote, listja.

⁷² J. Szombathy, op. 71 [47]; G. Wurmbrandt, *Archiv für Anthropologie* 11 (1879) 255; A. Schörgendorfer, *Die römische Keramik der Ostalpenländer* (1942) 107; J. Korošec (op. 46) 80.

⁷³ V tej sestavi je bila tako žgana petina boljšega posodja, po desetina velikih amfor in skodel ter po dvajsetina velikih in manjših loncev ter (ročajev) pekač.

⁷⁴ Črepinje belosive barve na Ptujskem gradu omenja J. Korošec (op. 46) 81; za svetlosive črepinje iz Dobove glej F. Stare (op. 57) 134.

⁷⁵ Skupne značilnosti: tričetrt jih je iz najglobljih (Ha A) plasti, po površini so bile skoro vse svetlo ali sivo rjave barve ter neglede na zvrst posodja večinoma izdelane iz čiste gline. Sledove prežganosti sta imeli le dve posodi — amfora in skodela; keltskih posod s svetlo sivim prelomom ni bilo.

⁷⁶ Posode s povsem rdečimi prelomi so lonci in skodele iz obeh gornjih plasti (najgloblje je bila le ena skodela) ter dvoje velikih amfor. Tudi površina je skoro vselej rdeče barve, noben kos pa ni bil prežgan.

⁷⁷ V Ha A stopnji Brinjeve gore je ta pojav še skoro neznan. Rdečkasta barva boljših posod naj bi bila drugotnega nastanka — od požara (J. Korošec [op. 46] 80). Sicer so rdeče posode na žarnih grobiščih češče, a z neznanimi prelomi, le v Dobovi: (poleg črepinj) največkrat lonci in skleda z luknjo v steni (F. Stare, Dobova [1975] 27 ss), a le ena (prežgana?) skodelica v Rušah (S. Pahič

[op. 61] 38), pač pa več takih posod — večinoma velikih loncev — na mariborskem Pobrežju (S. Pahič, *Pobrežje*. Kat. in mon. 6 [1972] 22 ss). V Ljubljani med večinoma sivo črno in črno žganim posodjem le redke rdečkaste črepinje grobih posod (I. Puš [op. 61] 10 ss).

⁷⁸ Naštevanje ne bi imelo smisla, tu uporabljen razpon barvnih odtenkov pa je: rdeča, svetlo rdeča, rdeče rjava, rjava, temno rjava, svetlo rjava, sivo rjava, siva, svetlo siva, temno siva, črna.

⁷⁹ Primerjalnih podatkov skoro ni; na Ptujskem gradu so le redke posode imele rdečo zunanjo in črno notranjo stran ter obratno (J. Korošec [op. 46] 81). Povsem naključna primerjava z brinjegorsko grobo hišno lončenino iz pozne antike, kjer je le 6% posod imelo dvobarvne prelome, kaže da so bile stele pri dveh tretjinah primerov zunaj različnih rjavih barv, znotraj pa sive ali temno sive.

⁸⁰ Pri tem je značilno, da imajo najštevilnejše posode s temno sivo notranjo stranjo enake barve tudi prelom, zunanjo stran pa vselej v drugih, rjava rdečih barvnih odtenkih, medtem ko je pri tistih s tako notranjo stranjo, ki jih je skupno največ, čisti temno siv ali črn prelom zelo redek, a tudi zunanja stran le izjemoma take barve. Le pri tretjini vseh primerov se barva površine obeh strani ujema z eno — ali večbarvnim prelomom.

⁸¹ J. Korošec, *Razprave 1. razreda SAZU* 3 (1953) 49. J. Szombathy, op. 71 [48] je nastanek svetlejših (rdečih) obrobij ob črni sredici razlagal z »oksidacijskim plamenom«, ko se črna barva umika.

⁸² Posebne obravnave o tem pri nas še ni, z izjemo preučevanja mineralnih sestav gline posodja z Ljubljanskega barja (V. Osterc, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 4 (1975) 123 ss). Nekaj opazovanj tudi pri J. Korošču (op. 81) 48 ss.

⁸³ V nasprotju npr. z barjansko lončenino (po številnih podatkih v *Poročilih*) in skladno z redkimi pojavi drugod (S. Pahič [op. 70] 49) je tudi tu bilo luknjičavih sten le 12 posod: 5 večjih amfor, 4 skodele in drugo.

⁸⁴ S. Pahič (op. 61) 401 ss.

⁸⁵ Samo notranja obrobja imajo največkrat skodele in skodele, večje amfore in lonci, samo zunanja pa največkrat lonci, večje amfore, skodele in skodele ter veliki lonci. Malih posod je tu komaj kaj: ena pri prvi in pet pri drugi skupini — gre za amforice ali vrče.

⁸⁶ Kot približno primerjavo imamo na voljo le poznokeltsko lončenino s Poštele, kjer pa so pri podobnih temno sivih pre-

lomih obrobja komaj opazna (listasto tanka) ali pa jih sploh ni, čeprav so posode sicer svetlejših rjavih barv.

⁸⁷ S. Pahič (op. 61) 398, tabela 2: za poznoantično grobo hišno lončenino.

⁸⁸ Pri brinjegorski grobi hišni lončenini je razmerje podobno zastavljenih skupin prikazano pri S. Pahiču (op. 61) 398, tabela 3.

⁸⁹ Po sestavah površina — prelom: temno sivo — črno (50), temno sivo — temno sivo (29), le znotraj temno sivo — črno (24), črno — črno (6). Za skledami in skodelami so najštevilnejše manjše in večje amfore, lonci ter manjše posode.

⁹⁰ Sestava: rdeče rjava — rdeče rjava, rdeče — rdeče, rdeče — rdeče rjava in obratno; sivo rjava — sivo rjava, svetlo rjava — svetlo rjava.

⁹¹ Pri petih posodah — večjih amforah in loncu sta se ujemale temno siva oz. črna zunanja stena in zunanja polovica preloma, medtem ko je bilo oboje znotraj večinoma sivo rjave barve.

⁹² Poleg obojnih različic od rjave do rdeče barve se pojavlja še vrsta dvobarvnih prelomov, kjer temno siva oz. črna barva na površini ne pride do izraza.

⁹³ Prim. enak pojav pri poznoantični grobi hišni lončenini: S. Pahič (op. 61) 407.

⁹⁴ Vijoličasto rdeča barva je očitno značilna za del posodja Ha A stopnje (med 20 izločenimi kosi je po ena tretjina velikih amfor in skodel ter trije trikotni ročaji), saj je dve tretjini kosov ležalo v najnižjih plasteh, osredotočenih na dveh mestih izkopišča: v kvadratih 5 — 7 ter 19 — 24.

⁹⁵ Gre za različico poprejšnje barve, ki pa ni tolikanj čistejša, da bi jo smeli vselej oceniti kot premaz; posode so prav tako večinoma iz najnižjih plasti.

⁹⁶ Sem sodijo tudi polkroglaste skodelice (D. Oman, tu 151), ki kažejo presenetljivo istovetne oblike znotraj mariborsko — ruškega prostora in ob katerih se zde brinjegorske posodice bolj povzeta kot zvirna oblika. Kot primer takega »tujega« blaga še npr. črepinja izvrstno izdelane amforaste posode T. 40: 10 z vrezanimi črtami ali večje amfore z navpičnimi rebri T. 44: 15, ki imata podobne primere v Mariboru (po glini in podobnem okrasu npr. posode s Pobrežja (S. Pahič [op. 77] T. 7: 12, 32: 8) in Rušah (S. Pahič [op. 61] T. 22: 1)).

⁹⁷ Ni posebej prikazano na T. 1 — 58.

⁹⁸ Kot npr. pri starejših primerih: K. Willvönder, *Die mittlere Bronzezeit in Österreich* (1937) T. 27: 2 ali J. Říhový, *Sborník Československé společnosti archeologické* 3, 1963, T. 16: 16 (ali na loncih T. 2: 10 id). V Ha B stopnji je ta pojav že neznan.

⁹⁹ Skleda T. 16: 10 = 11 — 13 mm.

¹⁰⁰ J. Szombathy, op. 71 [46] je omenjal »Blackscheibe« = ploščo na navpični osi, da je izdelovalec lahko obračal posodo z istega mesta.

¹⁰¹ Na Brinjevi gori največ do 3 mm premera; pri neki črepinji grafitne posode (inv. št. A 4515) izjemoma 5 mm. Na Pošteli podobno: tudi tam ima le en lonček iz grobe pečene gline 7 mm dolg kamenček na notranji strani.

¹⁰² Lonec T. 5: 9 — od rabe na odprtem ognjišču? Skodela T. 44: 11 bi bila lahko tudi pokrov (?). Pri skledah gre morebiti tudi za ostanke »zažgane hrane« (T. Bregant [op. 59] 20; J. Korošec, *Prazgodovinsko kolišče pri Blatni Brezovici*, Dela 1. razr. SAZU 14/10 [1963] 26).

¹⁰³ Opaziti jo je bilo na dveh velikih amforah in loncu v spodnjih plasteh kvadratov 7 — 14, a tudi na posodi T. 2: 2 na prostoru stavbe A z raztaljenim apnencem. O beli prevleki na Drulovki: J. Korošec, *Drulovka*, Zbornik Fil. fakultete 3/4 (1960) 36.

¹⁰⁴ Na Brinjevi gori še nekaj koscev prekljujanjih sten, sicer med domačim žarnogrobniškim gradivom cedilne posodice izredno redke: na Ptujskem gradu (J. Korošec, op. 46) jih ni, za Ormož še ne vemo. Kot skodelica v Velemszentvidu (K. Miske, *Die prähistorische Ansiedlung Velem St. Vid* [1908] T. 60: 11), Visegradu (E. Patek, *Die Urnenfelderkultur in Transdanubien* [1968] T. 39: 17) in drugod. Podobno posodico so našli na Veliki gradini v Varvari v plasti B-1 »starejša faza srednje bronze dobe« (B. Čović, *Glasnik Zemaljskog muzeja Sarajevo* n. s. 32 [1978] 63, T. 34: 11).

¹⁰⁵ Podobnih kosov robov ustij, ki bi lahko bili konične skodele ali pokrovi, je med brinjegorskimi najdbami še več, a jih začasno — s pridržkom — vodimo kot skodele. Tudi J. Korošec (op. 46) 118 ss je na Ptujskem gradu ugotovil le dvoje ploskih in en dvomljiv koničen pokrov, ki pa bi bili lahko tudi starejši (J. Korošec, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 2 [1965] 10). Brinjegorskim podoben kos v Dobovi: F. Stare (op. 77) T. 11: 12.

¹⁰⁶ Štirikrat na Ptujskem gradu (J. Korošec [op. 46] 118, 120 — tam domnevani tudi kot deli »velikih grobih posod, pitosov«), večkrat v Ormožu (neobjavljeno — v ptujskem muzeju), češči na Pošteli (neobjavljeno v mariborskem in graškem muzeju); enkrat v Rušah (H. Müller-Karpe, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen*. Röm.—Germ. Forsch. 22 [1959] 123, T. 113: A 3). Prim. »idealno rekonstrukcij« pri B. Čović, *Glasnik Zemalj-*

skog muzeja 17, 1962, 51 ss, sl. 7 in podatke o razširjenosti pri K. Vinski-Gasparini, *Peristil* 1, 1954, 119 ss; tudi *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj* (1973) 67. C. Dobiati, *Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Kleinklein und seine Keramik*. Schild von Steier — Beiheft 1 (1980) 185, op. 341 jih prišteva k posebni obliki pokrovov posod in predlaga zanje bolj nevtralen naziv - čepičast pokrov (Haubendeckel).

¹⁰⁷ J. Korošec (op. 46) 144 omenja pri »prstanastih utežih« le enega s pr. nad 9 cm. Ob številnih piramidastih utežih jih je na Pošteli tudi nekaj (10 velikih in 18 malih, vse le kosci, v mariborskem muzeju), čeprav je W. Schmid (op. 39) 265 omenil ostanke »Kochringbruchstücke« le v stavbi M, a na Vačah (op. 45) 98 ss več kosov »rdečih ilovnatih okroglih podstavkov« v kovačnici B ter hišah 2 in 3 na Zgornji, hišah 14 — 15 pod njo ter hišah 1, 7, 9 in 10 na Spodnji Kroni. Povezal jih je z rabo v kovačnicah, kot že na Ulaki (*Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 18 [1937] 22, sl. 10: 6), tako tudi F. Stare, *Prazgodovinske Vače* (1954) 100 »za livne kalupe«, poleg rabe kot »podstavki za lonce in druge posode« pri kuhi. Tudi na Brinjevi gori so večinoma razbiti, zato najbrž tudi drugod le redke objave: npr. F. Stare, *Vače*. Arh. kat. 1 (1955) T. 81: 4 — 5 je objavil le dva, J. Dular, *Podzemelj*. Kat. in mon. 16 (1978) 29, T. 41: 8 — 10 troje s Kučarja, M. Urleb (op. 61) 68, T. 36: 21 — 22, 25 — 26 štiri »lončene kolače« iz naselbine na Križni gori, M. Guštin, *Notranjska*. Kat. in mon. 17 (1979) 34, T. 11: 6 — 8 tri »kolobarje« iz naselbine v Štorjah, pač pa omenja D. Svolfjšak, *Goriški letnik* 1 (1974) 21 ss »izredno količino fragmentiranih glinastih svitkov« v ruševinski plasti prve halštatske hiše (T. 11).

¹⁰⁸ T. 53: 16. Ob tako skromnih primerjavah seveda ni podatkov od drugod, le pri J. Korošču (op. 46) 144 je govora o »prečnih vrezih«. Podobne jamice tudi na dveh kosih s Poštele (v mariborskem muzeju) in drugod (npr.: O. Burböck, *Bärnbach. Heiliger Berg* [1976] 23, sl. 17).

¹⁰⁹ Morebiti pri tkanju, če smemo tako razumeti grobni pridatek trinajstih svitkov v grobu št. 7 na mariborskem Pobrežju (S. Pahič [op. 96] T. 2). Na Ptujskem gradu (J. Korošec [op. 46] 144) je večina takih, drugod so videti redkejši; na naših žarnih grobiščih so izjemno redki (F. Stare [op. 77] T. 11: 9, 17: 11).

¹¹⁰ Npr. na Ptujskem gradu (J. Korošec [op. 46] 144), kjer včasih ni niti ravne stojne ploskve, so pa »izlizani robovi luknjic«, česar na Brinjevi gori ni bilo opaziti. Podobne

uteži na Pošteli (neobjavljeno v mariborskem in graškem muzeju), deloma z večjimi luknjicami na Libni (M. Guštin [op. 52] T. 44), v Podzemlju (J. Dular [op. 107] T. 28), na Vačah (F. Stare [op. 107] T. 80—81) in dvakrat, — kot izjema na žarnih grobiščih, — v Ljubljani (I. Puš. [op. 61] 90). O poznejšem dajanju v grobove (do 19 kosov) v gomilah ob Solbi prinaša podatke C. Dobiak (op. 106) 107 ss.

¹¹¹ Na Ptujskem gradu (J. Korošec, [op. 46] 144) predvsem ob ognjiščih. Podobno (celo v loncu) npr. v Donji Dolini (Č. Truhelka, J. N. Woldřich, K. Mali, *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien u. Herzegowina* 9 [1904] 28), kar je bilo povod za razlago o segregiranju tekočin, s čimer J. Korošec ni soglašal, vprašanje pa je ostalo nerešeno. O legi in domnevah o drugačnih rabah uteži na Tószegu: J. Banner — I. Bóna — L. Márton, *Acta Archaeologica Hung.* 10 (1957) 81, sl. 4: 4. Večinoma razlomljene uteži v »plastih rdeče pečene zemlje« v stavbi F na Pošteli je W. Schmid (op. 39) 249 ss tolmačil kot ostanke pribora statev, podobne najdbe na Rifniku pa A. Bolta (*Varstvo spomenikov* 7 [1960] 298) kot »uteži za stavbe in ribiške mreže«.

¹¹² Le polovica brinjegorskih različic se uvršča med petnajst najbolj razširjenih oblik na Slovenskem. Te so po dosedanjih nepopolnih podatkih (ne poznamo jih še dovolj npr. iz Ormoža, Stične, Mosta na Soči, Tolmina id.) najčestše v Šmarjeti, na Vačah, v Podzemlju, na Libni, Pošteli, Ptujskem gradu in na Bledu.

¹¹³ J. Korošec (op. 46) 147 je na njih videl sledove vrvic od obežanja (pri statvah), medtem ko so bila po drugih mnenjih uporabljena na preslicah (W. La Baume, *Die Entwicklung des Textilhandwerks in Alteuropa* [1955] 33 ss) ali celo pri ribiških mrežah (Č. Truhelka id. [op. 111] 39).

¹¹⁴ Na Ptujskem gradu (J. Korošec [op. 46] T. sl. 252), v Ormožu (B. Perc, *Ptujski zbornik* 2 [1962] 208) in drugod (npr. B. Čović [op. 106] 52, sl. 8; E. Ruttkay, *Wissenschaftliche Arbeiten aus Burgenland* 35 [1966] 229, T. 3) ali drugačni podstavki (npr. O. Burböck [op. 108] 30, sl. 22).

^{114a} D. Oman, 151.

¹¹⁵ Stožca z odlomljenim vrhom sta najbrž uteži (K. Miske [op. 104] T. 68: 10, 19); kos T. 31: 7 ni podoben brinjegorskim motkom (iz najdb poznejših let), a nekoliko spominja celo na nogo kakšne skodelice (npr. H. Müller-Karpe [op. 106] T. 30: D 3); okroglaste ploščice z luknjo (ali brez nje) so značilne za vsa obdobja — npr. pri nas od Drulovke (J. Korošec [op. 103] T. 31: 1) do keltske (tu T.

58: 4) in rimske dobe (tu preluknjan kos stene amfore T. 1: 5).

^{115a} K trapecasti ploščici prim. »prizmatički idol« pri B. Čović (op. 106) 52, T. 3: 19 in podobno pri K. Miske (op. 104) T. 56: 19—20. Najpodobnejši kipec za sedaj pri H. Müller-Karpe (op. 106) T. 22: C 5 — iz južne Italije.

¹¹⁶ Nekaj o tem okrasu pri S. Pahič (op. 61) 409, T. 5; tudi O.-H. Frey — S. Gabrovec, *Arheološki vestnik* 20 (1969) 14 ss, sl. 1: 3, 6, 2: 13—14 in T. 2: 3—4; podobno W. Schmid (op. 45) 109, sl. 30.

¹¹⁷ Doslej le malokdaj podrobneje obravnavane, npr. na Vačah (W. Schmid [op. 45] 109) in sedaj v Stični (O.-H. Frey — S. Gabrovec [op. 116] 14 ss). Podobne posode tudi na Pošteli (neobjavljeno), Libni (M. Guštin [op. 52] T. 89: 7) in še marsikol med naselbinskim gradivom (npr. v Ormožu, na Rifniku).

¹¹⁸ 1. Taki robovi ustij v Forminu (S. Pahič [op. 52] T. 12: 3—4). Redki npr. v poznokeltski naselbini v Budimpešti (É. B. Bónis, *Die spätkeltsche Siedlung Gellérthegy-Taban in Budapest.* Arch. Hung. n. s. 47 [1969] sl. 51: 29, 57: 9, 89: 25 id.). Podobni lonci tudi med češkimi najdbami (A. Rybová, *Laténská sídliště ve východních Čechách a přilehlé oblasti středoevropské* [1968] T. 11: 17, 12: 5 id. — tudi z bolj ali manj trikotno izoblikovanimi profili robov ustij; — 2. Podobna posoda v Stični (O. H. Frey — S. Gabrovec [op. 116] 14, sl. 1 in T. 2: 1—2), Šmihelu (M. Guštin [op. 107] 47, T. 71: 5) in gotovo še kod drugod.

¹¹⁹ Poleg podvrhskih najdišč še v Celju (A. Bolta [op. 52] 377 ss, T. 2: 5—8; 3: 3—9), na Rifniku (F. Stare, *Arheološki vestnik* 2 [1951] 189, T. 6: 4), Libni (M. Guštin [op. 52] 16, T. 89: 12), Vačah (W. Schmid [op. 45] 109), v Ljubljani (F. Stare [op. 70] 111, T. 43: 3), Stični (O.-H. Frey — S. Gabrovec [op. 116] 14, sl. 1 in T. 2: 1—2), Šmihelu (M. Guštin [op. 107] 47, T. 71: 5) in gotovo še kod drugod.

¹²⁰ Podobna, brez metličastega okrasa, na Forminu (S. Pahič [op. 52] T. 12: 7), sicer česta oblika v številnih različicah, npr. É. B. Bónis (op. 118) 55, sl. 15 id.; J. Filip (op. 118) T. 65: 10, 101: 4, 120: 7, 11 in podobne; A. Rybová (op. 118) T. 10: 8, 14: 5, 16: 12 id.

¹²¹ Za grobo hišno lončenino glej tabelo 1 pri S. Pahič (op. 54) 89 ss.

¹²² Oblikovni pregled teh posod pri S. Pahič (op. 54) prilogi 1—2.

¹²³ S. Pahič (op. 61) 388 ss in (op. 54) 89 ss.

¹²⁴ Prim. table 1—10 uvožene in domače

lončenine po najdiščih pri S. Pahič, *Arheološki vestnik* 29 (1978) 137 ss.

¹²⁵ Po očitnosti I. Mikl-Curkove, ki se ji za ljubeznivo uslugo iskreno zahvaljujem. K T. 1: 1 podoben motiv iz Poetovione (I. Mikl-Curk, *Terra sigillata in sorodne vrste keramike iz Poetovija*. Diss. 10 (1969) 29, T. 18: 11 — »Rheinzaubern, 1. pol. 3. stol.«).

¹²⁶ S. Pahič (op. 124) 136 ss, zlasti T. 5: 26.
¹²⁷ Prim. tabelo 11 pri S. Pahič (op. 124) 199.

¹²⁸ H. J. Kellner, *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 24 (1959) 161.

¹²⁹ Po I. Mikl-Curk, *Razprave 1. razreda SAZU* 6 (1969) 188 sodijo v skupino »plitvih skled z ustjem« in so bili najbrž izdelani v Poetovionu. Primerov izven mest je malo znanih, npr. v Vindiji (Ž. Tomičič, *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* 5 [1975] 35 ss, sl. D 2 — konec 3. in začetek 4. stoletja). Podobni krožniki po E. Gose, *Gefäßstypen der römischen Keramik im Rheinland* (1950) 20, T. 16: 235, sodijo v poznejše 4. stoletje.

¹³⁰ Najbližje primerjave že ob rimski cesti pod Pohorjem: S. Pahič (op. 124) T. 9: 10 (= ploski krožnik?); T. 2: 12; T. 2: 26, 7: 21, 8: 17; za melnico T. 8: 1 in 9: 14 (tam brez lošča, ki je na Brinjevi gori zelenkaste barve) — po nakazanem rebri bi po Goseju (op. 130) 39, T. 43: 455 sodila v antoninijanski čas, a po lošči in primerjavah s poetovionskimi najdbami (I. Mikl-Curk [op. 129] 190) v njegovo končno ali celo poznejše obdobje.

¹³¹ Podobni — s širokim ustjem — najbližje v Slovenski Bistrici in Spodnji Novi vasi (S. Pahič [op. 124] 146 — T. 3: 28, 152 — T. 11: 2).

¹³² Pod Pohorjem med posodjem iz čiste gline podoben profil le k T. 1: 18; S. Pahič (op. 124) T. 2: 6.

¹³³ Neposrednih primerjav ni (?); navidez se ponujajo vzorci listastih in grozdastih motivov na skodelicah tankih sten, ki pa so starejše (npr. L. Plesničar-Gec, *Keramika emonskih nekropol*. Diss. et mon. 20 [1977] T. 1: 43, 45).

¹³⁴ Glej op. 114!

^{134a} S. Pahič (op. 54) 109, pril. 3: 3 — edini kos inv. št. A 3305 a sodi k različici 1.

¹³⁵ K nožu tudi v pregledu pri J. Říhový, *Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet*, Prähistorische Bronzefunde 7/1 (1972) T. 46 ni najti istovetnih primerjav, ker so taki s povsem ravnim hrbtom rezila izjemni, prehodi jezičastega držaja v rezilo pa večinoma drugačni (še najpodobnejše po odlomljenem držaju npr. T. 9: 103, 105 — Ha A stopnja). Podoben nož najbližje v Veliki Gorici (K. Vinski-Gasparini [op. 106] 186, T. 103: 10 — stopnja Ha B 1) in Podcrkvavlju

(prav tam, 217, T. 67: 26 — stopnja Ha A 1). Podoben kos držaja še v Velemszentvidu (K. Miske [op. 104] T. 18: 24).

¹³⁶ H. Müller-Karpe (op. 106) 309 ss, T. 201: A 5—6 = Höfen, T. 200: E 8 = Lauingen, T. 56: A 39 = Pianello, z drugačnim okrasom (tudi npr. v Peschieri: N. Åberg, *Bronzezeitliche und früheisenzeitliche Chronologie* 1 (1935) 21, sl. 39, — po njem naj bi bilo poreklo teh predmetov v severni Italiji pozne bronaste dobe (23, sl. 48).

^{136a} M. Guštin (op. 107) 46, T. 67: 15 = »lasni obroček«, 13 = »zapestnica« — iz Šmihela, T. 24: 9 = »uhan« — iz Tržišča. Zlasti v Tržišču še več podobnih obročkov höfenske vrste (T. 24: 1—8).

¹³⁷ F. Stare (op. 107) 100 — »starejši tip ploščatih zapestnic« na Vačah in T. 66: 2, 10. V Ljubljani (I. Puš [op. 61] 94, T. 40: 11 ab — iz groba št. 216, ki sodi po S. Gabrovcu, *Arheološki vestnik* 24, 1973 [1975] 340, razpredelnica 1, v stopnjoo III a = 700 — 650). V Mostu na Soči (B. Teržan, N. Trampuž, *Arheološki vestnik* 24 [1975] 428, T. 11: 4—5 = približno sredina 6. stoletja) — vsi ti predmeti so večinoma iz masivnejše pločevine.

¹³⁸ K T. 3: 4 le nezanesljive primerjave npr. K. Vinski-Gasparini (op. 106) T. 44: 19 = zakladna najdba v Velikem Nabrdju pri Osijeku, stopnja Ha A 1; Velemszentvid (K. Miske [op. 104] T. 53: 8).

¹³⁹ S. Pahič, *Razprave 1. razreda SAZU* 6 (1969) 249, sl. 15 — ni istovetna z nobeno tamošnjih različic kot tudi ne s poetovionskimi (I. Mikl-Curk, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 2 [1966] T. 6: 9—15) ali nevodunskimi (P. Petru, *Razprave* 6 [1969] 211, T. 1: 3—10), pač pa najpodobnejše v Lauriacu: Å. Kloiber, *Die Gräberfelder von Lauriacum. Das Espelmayrfeld*, Forschungen in Lauriacum 8 (1962) T. 16: 2a, 17: 4a.

^{139a} Podobne spone v grobovih iz sredine in druge polovice 4. stoletja na Zgornjem Bregu v Ptujju (I. Mikl-Curk [op. 139] 57, T. 4: 7, 9, 5: 1). Tudi drugod, npr. K. Sági, *Acta Archaeologica Hung.* 12 (1960) T. 26: 10.

¹⁴⁰ W. Jobst, *Die römischen Fibeln in Lauriacum* (1975) 33 ss jih uvršča kot »kräftig profilierte Fibeln mit Stützplatte« v različico C (»mit schmalem Sehnenhacken und geschlossenem Nadelhalter«), značilno za 2. in 3. četrtino 2. stoletja. V Šempetru le ena podobna: V. Kolšek, *Vzhodni del antične nekropole v Šempetru*. Kat. in mon. 14 (1977) T. 25: 7. Na obdonavskih gomilnih grobiščih enkrat tudi z novcem Hadrijana: H. Kerchler, *Beiträge zur Kenntnis der norisch-pannonischen Hügelgräberkultur* 2 (1967) T. 7: 5.

¹⁴¹ Časovni razpon že od zgodnje antike: P. Petru, *Arheološki vestnik* 9—10 (1958—1959) 26, T. 4: 3—4 = Bobovk, zgodnejše oblike iz konca 1. stoletja; S. Pahič, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 1 (1965) 46, T. 5: 10 = Zgornja Voličina, najbrž mlajši iz začetka 2. stoletja; S. Petru, *Razprave I. razreda SAZU* 6 (1969) 91 ss, T. 6: 9, 11 = Globodol, iz prve polovice 2. stoletja; A. Dular, *Arheološki vestnik* 27 (1976) 195, T. 11: 6 = Štrekļevce, izven grobov, ki so pretežno iz istega časa. Podoben nož iz Orešja (I. Mlinar, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 1 [1965] 72, sl. 10) in npr. v Neviodunu (S.-P. Petru, *Neviodunum [Drnovo pri Krškem]*. Kat. in mon. 15 [1978] T. 19), Celeji (V. Kolšek, *Celjski zbornik* 1960, 255, sl. 33) in gotovo tudi v drugih mestih. Značilni tudi za pozno antiko, npr. K. Sági (op. 139a) T. 18: 10 id.

¹⁴² Enaka najdba na Vranju (P. Petru — T. Ulbert, *Vranje pri Sevnici*. Kat. in mon. 12 [1975] 79, sl. 25: 10) označena kot »žebelj z zanko«. O neznanu rabi tudi F. Fiala, *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und Herzegowina* 4 (1896) 68 ss, sl. 243. Kot »Eisenahle« pri K. Sági (op. 139a) 218, sl. 64: 10. Če gre za rimskodobno nadaljevanje podobnega poznokeltskega predmeta (J. Meduna, *Stare Hradisko* [1961] T. 40: 3, 11), ni doganjano.

¹⁴³ P. Kosu se za ljubeznivo uslugo na tem mestu iskreno zahvaljujem.

¹⁴⁴ Ob celotnem časovnem razponu novcev iz naselbine (180—423) se uvrščajo novci z grobišča v Brezju (z izjemo dvomljivega Trajana iz groba št. 36) približno v isti čas: 180—392 (S. Pahič [op. 139] 258 ss).

¹⁴⁵ Podobne polkroglaste čaše v Ptujju v grobovih iz druge polovice 4. stoletja in morebiti še kasneje (I. Mikl-Curk [op. 139] 58 ss, T. 2: 3, 4). Ostanke podobnih posodic tudi v Spodnjem Grušovju (I. Mikl-Curk, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 12 [1976] 20 ss) in verjetno še na drugih poznoantičnih postojankah.

¹⁴⁶ S. Pahič (op. 139) 258, T. 7.

¹⁴⁷ Kos žlebnika v vrhnji plasti kvadrata 6; v isti plasti kvadrata 1 dozdeven kos opeke za tlak.

¹⁴⁸ Npr. v obliki preprostih kamnitih ognjišč kot na Vačah (W. Schmid [op. 45] 98 ss, sl.).

¹⁴⁹ O pridobivanju železne rude ali kovaštvu v rimski dobi na Pohorju nad Oplotnico (F. Ferk, *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark* 41 [1893] 230 ss) ni drugih podatkov. Novejše fužinarstvo (med 1805 in 1912) je znano ob potoku Oplotnici (I. Gams, *Pohorsko Podravje* [1959] 124).

¹⁵⁰ Predmeti so zvečine ohranjeni le v odlomkih in brez posebnih značilnosti. Cela je le krogla za drobljenje s pr. 8,5 cm (inv. št. A 4777), tokrat iz marmorja — sicer običajna najdba na večini prazgodovinskih naselbin; prim. o tem: J. Pahič, *Arheološki vestnik* 20 (1969) 160 in op. 21—22.

¹⁵¹ Po mnenju nekaterih naravoslovcev (B. Belec, S. Vuković) gre za plast rdeče ilnatega proda s prodniki do premera 20 cm tik pod najvišjim grebenom, ki je prišel na to mesto s Pohorja v času enotnega ravnika pred geomorfološkim formiranjem Brinjeve gore, to je z erozijo plasti ali tektonskim udorom tega ravnika. Sem bi sodilo tudi nekaj drugih večjih kamnov iz pohorskih kamenin?

¹⁵² Po »Seznamu ugotovljenih živali, izkopanih na Brinjevi gori«, ki ga je sestavil I. Rakovec (v mariborskem muzeju).

¹⁵³ Podobno na bosanskih najdiščih v Ripču in Donji Dolini: A. Benac, *Glasnik Zemaljskog muzeja* 6 (1951) 275 za obdobje bronaste dobe in kulture žarnih grobišč.

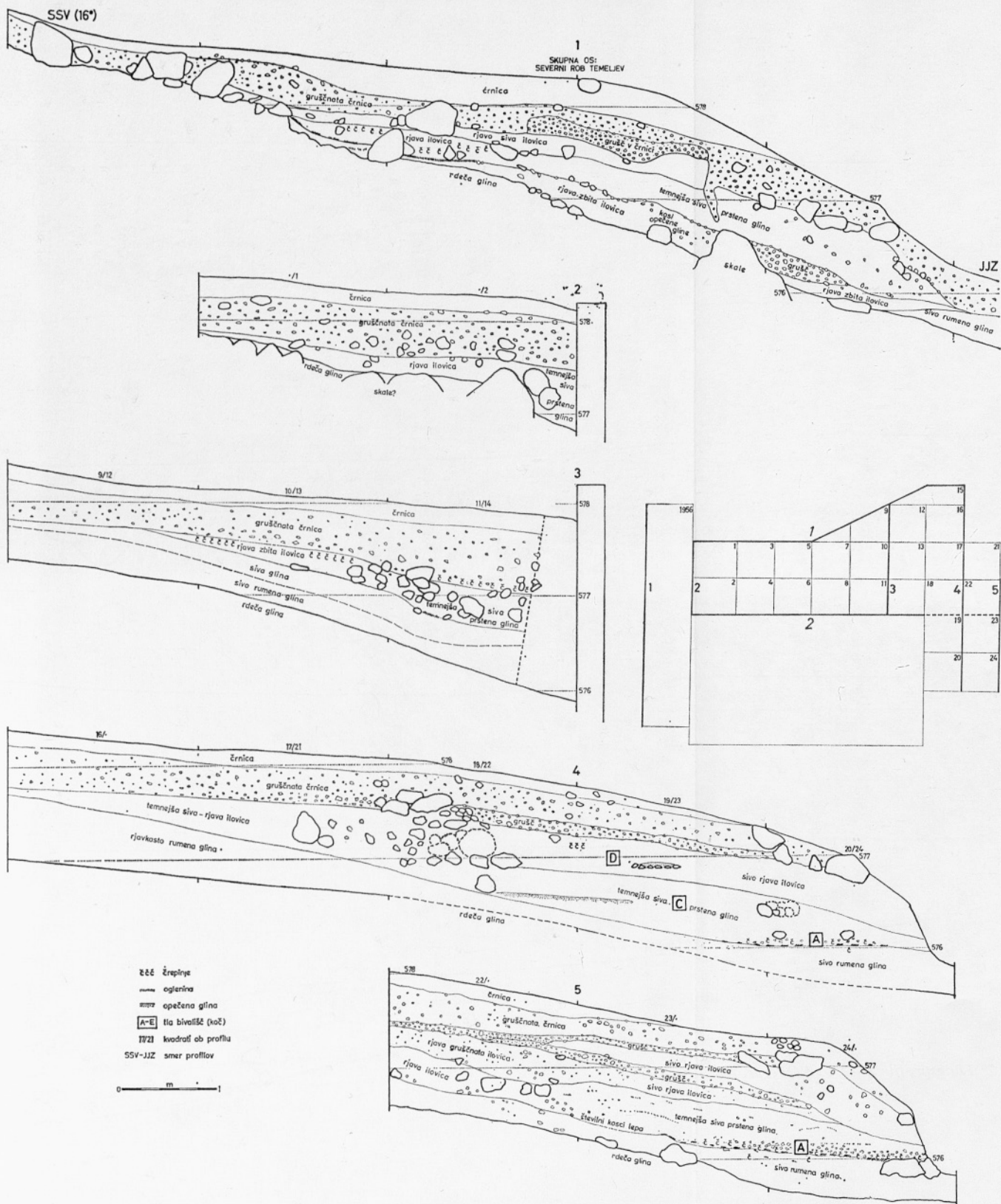
¹⁵⁴ A. Benac (op. 153) 276 ocenjuje za Ripač in Donjo Dolino, a tudi za Glasinac prevladovanje živinoreje, poljedelstvo na drugem mestu, lov pa v povsem podrejeni vlogi, kot jo je pričtenal imeti že v eneolitju.

¹⁵⁵ Šele osteološka obdelava bo omogočila razlikovanje živali v prazgodovinskem in antičnem obdobju, kot ga poznamo z nekaterih avstrijskih (J. W. Amschler, *Archaeologia Austriaca* 3 [1949] 3 ss) in madžarskih najdišč (S. Bökönyi, *Acta Archaeologica Hung.* 11 [1959] 39 ss).

¹⁵⁶ J. Korošec (op. 46) 160 ss je sicer naštel po kosteh ugotovljene živalske vrste na Ptujskem gradu, ni pa določil količin. Vendar je tam koščenih izdelkov več: dlet, ročajev za nože in drugega. Pač pa W. Schmid na Pošteli (op. 39) ne omenja niti najdb kosti niti izdelkov iz njih, medtem ko je na Vačah (op. 45, 98 ss) med količinsko neopredeljenimi kostmi bilo tudi nekaj izdelkov: preluknjan čekan, obesek, preluknjan obov; narezan jelevo rog, prevrtan medvedov zob, obesek.

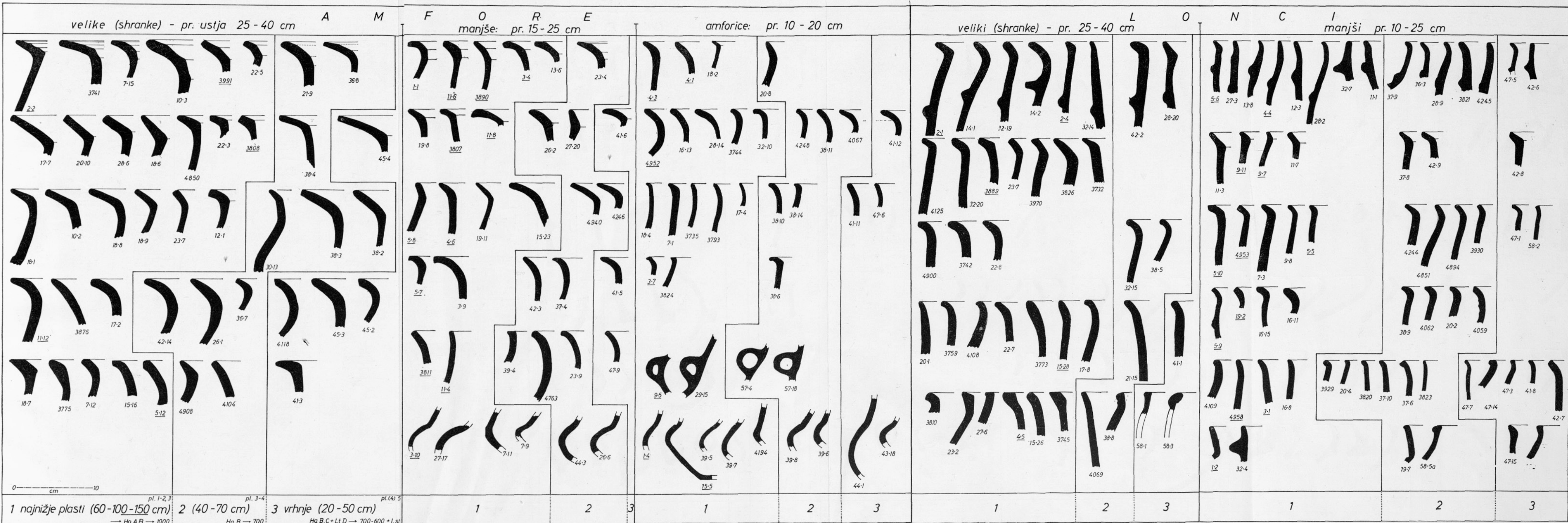
¹⁵⁷ Poleg nekaterih že ugotovljenih ob Dravi: v Sodincih, na raznih mestih v Ptujju, v Rušah in porečju Mure (Križevci pri Ljutomeru, Biserjane, Gornja Radgona) — podatki z literaturo v *Arheološka najdišča Slovenije* (1975); začeta raziskovanja le v Gornji Radgoni (I. Horvat-Savel, *Arheološki vestnik* 32 [1981] 291 ss).

¹⁵⁸ Nekaj podobnih višinskih naselbin pri nas (npr. Rifnik, Vače, Libna, Poštela id) je bilo naseljenih šele ob koncu kulture žarnih grobišč in sodijo zato v železno dobo. Tudi vrsta podobnih naselbin na avstrijskem Štajerskem sodi v pozno Ha B stopnjo in nato

Priloga 1: Prečni profili 1—5. — Beilage 1: Querprofile 1—5

SKLEDE nad 25 cm		SKLEČKE - SKODELE pr. 13-25 cm			SKODELICE pod 13 cm		NAJMANJŠE			IN DRUGE POSODE			pridvižen		O K R A S						
															1 (60-100-150 cm) Ha A,B → 1000		2 (40-70 cm) Ha B → 700		3 (20-50 cm) Ha B-C + Lt D → 700-600 + 1, st.		
5-1 56-6	1-6 3910 26-10	15-1	402						12-5	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	16-17	3-16	34-2 34-1 28-3	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	43-11 49-22 46-2 43-12 46-8 49-11 43-18 44-15 47-7	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25			
4112 ? 19-6 36-9	5-3 5-4	14-5 6-7	58-5	10-10	3931 26-8	47-12	37-11	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	9-12 45-11 29-9 29-10 4198 43-21 7-2 23-1 23-2 39 77 15-8 1-17	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
17-5 21-11 4110	4249 23-3 4061 48-3	14-5 6-7	44-11	27-10 43-8 46-8 46-1	27-10 43-8 46-8 46-1	37-11	37-11	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	4198 43-21 7-2 23-1 23-2 39 77 15-8 1-17	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
? 3836	? 33-3 ? 4120	32-1 25-1 3762 3-20 16-3	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
4-11 3979	31-11 ? 3950	12-6 31-10 24-5 24-8 24-7	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
		4044 33-7 3912 33-10 21-3	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
		12-8... 3981 14-10 9-10 3892	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
		8-12 5031 56-3 56-2	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
		14-3 30-2	44-12 43-4 46-12	16-2 21-2	3840 20-6	56-5 29-14 55-7 31-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3840 20-6	18-5 19-5 27-19 4939 29-1	12-7	27-9	56-5 29-14 55-7 31-9	3-16 15-9 15-11 9-15 4509 27-17 36-4 27-7 35-7 35-22	34-2 34-1 28-3 27-10 44 67 43-8 35-14 43-14 35-17 34-3 44-3 39-8 40-10 40-2 27-13 40-6 35-13 35-23	45-10 49-17 45-12 46-2 46-7 43-12 45-7 43-16 49-19 40-9 40-8 49-21 45-13	4295 58-14 58-7 58-10 58-16 4446 49-25					
1	2	1	3	1	2 3 1	2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2	1 2	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3			

Priloga 3: Tipološki pregled profilov robov ustij prazgodovinskih posod po legi in zvrsteh. — Beilage 3: Formenkundliche Übersicht der Mundränder der urgeschichtlichen Gefässe nach Lage und Gefässarten

večinoma v mlajši čas (D. Kramer, *Bärnbach. Heiliger Berg*. Schild von Steier — Kleine Schriften 17 [1976] 31 ss, s karto).

¹⁵⁹ Morebiti le utrjen greben na Strmcu pri Strjancih, ki pa je premajhen za večjo naselbino (*Varstvo spomenikov* 9 [1965] 172).

¹⁶⁰ E. Patek (op. 104) 17 ss — začetek naselitve » ob koncu bronaste dobe D in začetku stopnje Ha A« (karta 1).

¹⁶¹ J. Speck, *Die Bronzezeit der Schweiz*, Repertorium der Ur- und Frühgeschichte der Schweiz 2 (1956) 17 ss: T. 8 — Kestenbergr. R. Wyss (op. 45) 107 ss: npr. še Wittnauer Horn — sl. 6.

¹⁶² M. Guštin (op. 107) 29 našteva taka najdišča ob posavski smeri: Mokronog, Novo mesto, Ljubljano in Škocjan.

¹⁶³ Prim. odkopane površine pri B. Perc (op. 114) 204 in novejša tlorisa M. Tomanič-Jevremov (neobjavljeno v ptujskem muzeju).

¹⁶⁴ Po jami za stojko v bivališču C (sl. 11a) in odtisih vej v nekaterih kosih lepa (T. 5: 7—15).

¹⁶⁵ Morebiti podobno kot (v razvitejši obliki) v švicarski naselbini Crestaulta (R. Wyss [op. 45] 113, sl. 10: 2)?

¹⁶⁶ Za 10—15 cm nižji predel z ognjiščem ugotovljen npr. v Tószegu (J. Banner — I. Bóna — L. Márton, op. 111, 52).

¹⁶⁷ Podobno na Ptujskem gradu (J. Korošec [op. 46] 165), a nasprotno npr. v Kalakači (P. Medović [op. 38] 19) z žitnimi jamami, glinastimi shrankami, zoglenelim zrnjem in plevamj v lepu ali celo na Kestenbergu: R. Laur-Belart, (op. 29a) 77 ss, sl. 51 — z večjimi količinami zoglenelega žitnega zrnja.

¹⁶⁸ R. Wyss (op. 45) 111 domneva isto za »iz maloštevilnih družin sestavljene skupnosti« v višinskih naselbinah v Švici in navaja kot nujne pogoje za naselitev preskrbljenost z vodo, ugodno prometno lego, možnosti za pašo ter v skromnem obsegu tudi za ornice.

¹⁶⁹ Na mestu poznejše bronastodobne gomile ter na bližnjem poznoantičnem — zgodnje srednjeveškem grobišču v Brezju (S. Pahič, *Arheološki vestnik* 24, 1973 [1975] 14).

¹⁷⁰ Za vlivanje 9 mm debelega in 7,5 cm širokega obroča; najden leta 1955 le nekaj metrov višje od izkopišča prvega leta.

¹⁷¹ O leta 1962 odkriti antični pečici: *Varstvo spomenikov* 9 (1965) 141.

¹⁷² V poštev prihaja predvsem Velemszentvid (K. Miske [op. 104] in S. Foltiny, *Velemszentvid, ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa* [1958] 2 ss).

¹⁷³ Za domnevo o domači grobi hišni lončenini prim.: S Pahič (op. 54) 104 ss.

¹⁷⁴ D. Oman, 144 ss.

^{174a} Prim. podobne najdbe eneolitike lončenine na Rifniku (A. Bolta, *Arheološki vest-*

nik 13—14 [1962—1963] 287 ss) ali podobno na Sveti gori pri Köflachu (O. Burböck [op. 158] 26), v Velemszentvidu (S. Foltiny [op. 172] 18 ss) in gotovo še kod drugod.

¹⁷⁵ K delu posode sl. 27 prim. podobne iz štirivrstnih odtisov sestavljene pramene na vratu skled iz Notranjih Goric (P. Korošec, *Arheološki vestnik* 8 [1957] 10, T. 3: 1 — »vrvičast trak«) in Taborca pri Drassburgu (H. Ulreich, *Burgenländische Heimatblätter* 25 [1963] 80, T. 1: 1 — »Gewebestreifen«), kjer se pojavljajo na trupu tudi v premočrtni navpični izvedbi (H. Ulreich, kot prej, 80 ss, T. 2: 2), medtem ko podoben vrhnji zavoj v loku drugod ni bil opažen (pač pa valovničast potek npr. v Vindiji — S. Vuković, *Arheološki vestnik* 8 [1957] 42, T. 1: 3 in še na drugih najdiščih ali takoimenovani zavojkast okras [Schnörkelverzierung] npr. že v Taborcu — Z. Benkovský — Pivovarová, *Prähistorische Zeitschrift* 47 [1972] 208, ki je značilen za mlajšo stopnjo ter tudi poznejša najdišča).

¹⁷⁶ Po N. Majnarič-Pandžić, *Arheološki vestnik* 27, 1976 [1977] 74 so najdbe posod s pramenastim okrasom pri nas redke in pove-zane z mlajšimi najdbami, kakršnih pa na Brinjevi gori nismo ugotovili. Če bi tudi tu upoštevali trajanje pramenast lončenine še v B stopnjo, kakor se to ugotavlja v Avstriji (Z. Benkovský-Pivovarová [op. 175] 208) in pri nas (N. Majnarič-Pandžić, kot prej) potem bi bili brinjegorski kosi bliže prebivalcem, pokopanim v gomili v Brezju, kot pa starejši, eneolitski naselitvi.

¹⁷⁷ Iskanje neposrednih primerjav daje le redke posamične podobnosti iz raznih obdobij, npr. vrč iz Vöslaua (K. Willvonseder [op. 98] T. 9: 1 — iz srednje bronaste dobe), vrč zahodnega tipa baiersdorfsko-velatiške skupine na Dunaju (R. Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes* [1954] 440, sl. 311: 1) ali skodelica Ha B stopnje v St. Georgnu v Gradišču (A. Ohrenberger, *Archaeologia Austriaca* 2 [1949] 77, sl. 1: 4), zato se zdi, da gre tu za krajevno obliko — glej tudi op. 183. Na Slovenskem se ta oblika na podoben način, a z drugačnimi, bradavičastimi, izboklinami pojavlja na skodelici in vrčih v Ljubljani (F. Stare [op. 70] T. 1: 7, 13: 1, 14: 2), ki pa v svoji bikonični izvedbi spet spominjata na podobne vrče v Pianellu (H. Müller-Karpe [op. 106] T. 54: 6).

¹⁷⁸ O oblih in večinoma z vrezanimi ali žlebastimi krožci obdanji izboklinah na splošno: M. Ebert, *Reallexikon der Vorgeschichte* 2 (1925) 199 ss; o pojavu nalepljenih in iztis-njenih vzboklin »v razviti kulturi gomil po-donavsko-sudetske skupine« še F. Holste, *Die Bronzezeit in Süd- und Westdeutschland* (1953) 27; o lužičkih izboklinah M. Ebert,

200 in C. Schuchardt, *Vorgeschichte von Deutschland* (1939) 153 ss. Vzhodne oblike od stopnje Tószeg C (Füzeszabony) dalje: A. Mozsolics, *Acta Archaeologica Hung.* 2 (1952) 111 ss, T. 3—6; še v Pecici (D. Popescu, *Acta Archaeologica Hung.* 7 [1957] 311, T. 4: 3); »v zadnji fazi bronaste dobe precej splošne« na Madžarskem (F. Kőszegi, *Acta Archaeologica Hung.* 20 [1968] 119). Pri nas malo razširjeno, npr. Ilanda (*Bronzono doba Srbije*. Katalog [1972] 61, T. 59: 3), Sirova Katalena (K. Vinski-Gasparini [op. 106] T. 14: 16). Po podobnih izboklinah severno od Donave (npr. I. Pleinerová, *Památky archeologické* 49 [1958] 63 ss, sl. 3: 2 — iz B 2 stopnje) in južnonemškega območja kulture gomil (npr. A. Hild, *Prähistorische Zeitschrift* 34/35 [1950] 111, sl. 2: 40: 5) ni podobnega vse od Pričice (K. Willvonseder [op. 98] 385 ss, T. 32: 5; H. Müller-Karpe, *Carinthia I* 134—135 [1947] 8 ss, ki opozarja še na podobno vzboklino iz Maisbirnbauma = pri K. Willvonsederju T. 17: 2), Turnišča (J.-P. Korošec, *Razprave I. razreda SAZU* 3 [1953] 190, r. 4) in Morja (*Varstvo spomenikov* 9 [1965] 170). Zlasti sl. 28: 1 pa sta po drugi strani močno podobni najdbi z iških kolišč (P.-J. Korošec, *Najdbe s koliščarskih naselbin pri Igu na Ljubljanskem barju*, Arh. kat. 3 [1969] 80, T. 36: 8) in naselbine na Križni gori (M. Urleb [op. 61] 66, T. 30: 24 — »gumbast izrasteke«).

¹⁷⁹ Najgloblji (T. 3: 3) v kvadratu 8 (gl. 100—150 cm) v družbi s skodelami z izvihanim robom (op. 197) in fasetiranimi robovi velikih amfor. Podobno med Ha A gradivom kos T. 25: 16 v srednji plasti kvadrata 10, med manj izrazitimi najdbami kos T. 27: 5 v srednji plasti kvadrata 7, drugi kosi (T. 29: 2—3, 7, 35: 20, 49: 13, 52: 18) v višjih legah ali neopredeljeno.

¹⁸⁰ Kot K. Vinski-Gasparini (op. 106) sl. 1: 5 = faza I.

¹⁸¹ Ena v prazgodovinski jami severno ob izkopišču (1955), dvojje izbočenih ob zahodnem vogalu Falnogove hiše (1956), štiri ob cesti zahodno od Falnogovih (1959) in štiri na njivi vzhodno od njih (1960).

¹⁸² Glej T. 6: 16, 25: 15, 57: 2 — 3.

¹⁸³ Pri iskanju podobnih izboklin pridemo celo do vrčem podobnih posod Wieselburške skupine (R. Pittioni [op. 177] 307 ss, npr. sl. 213: 1, 218: 10) ali v zgodnji bronasti dobi Švice (C. Strahm, *Ur- und frühgeschichtliche Archäologie der Schweiz* 3 [1971] 14, sl. 10: 8), vendar so časovno bližje najdbe iz Madžarske prej verjetne kot pobudniki te vrste okrasitve (npr. F. Kőszegi [op. 178] 119, T. 15: 5 id — Pusztasziszó; B. Hänsel, *Beiträge zur Chronologie der mittleren*

Bronzezeit im Karpatenbecken [1968] 131, T. 19: 22 — Koronco).

¹⁸⁴ Na žarnih grobiščih Ha A stopnje pri nas in v sosednjih deželah jih v tej obliki, — razen v južnonemškem prostoru, — očitno ni, kar lahko razumemo kot dokaz, da so na Brinjevi gori bile že poprej.

¹⁸⁵ O začetku in sočasnosti s polnimi izboklinami glej op. 178. Obdane z žlebom so značilnost Ha A stopnje v južni Nemčiji (D. Oman, 151). K tem še posamični pojavi pri nas v Štorjah (M. Guštin [op. 107] T. 7: 9) in v Peschieri (H. Müller-Karpe [op. 106] T. 103: 26). Brinjegorske oblike so preprostejše in morebiti le različica polnih izboklin, od katerih se razlikujejo le po večjem obsegu.

¹⁸⁶ D. Oman, T. 5: 1 + 48: 17. Enake vrste glina še pri nekaterih posodah iz Pavlakove jame v bližnji Novi Dobrovi (*Varstvo spomenikov* 9 [1965] 170), med prazgodovinskimi črepinjami (s podobnim robom ustja) na antičnem grobišču v Zgornji Voličini (S. Pahič [op. 141] 30, sl. 20) ter v gomili v Morju, s podobno izboklino (*Varstvo spomenikov* 9 [1965] 170). Podobna skleda še v Preserju (J. Korošec, *Arheološki vestnik* 4 [1953] 260 ss, sl. 9), ki jo K. Vinski-Gasparini (op. 106, 58) z drugimi kovinskimi predmeti na Slovenskem uvršča v virovitiško fazo I.

¹⁸⁷ K. Vinski-Gasparini (op. 106) T. 8: 2, 9, 9: 3, 10: 3—4 (Virovitica), T. 14: 4 (Sirova Katalena), z navedbami o razširjenosti in poreklu. Prim. še podobno skledo z Gradiščanskega (E. Ruttkay [op. 114] 236, T. 4: 2) iz prve polovice stopnje D in iz Blučine (J. Říhový, *Slovenská archeológia* 9 [1961] 136, sl. 20: 6) kot dediščino kulture gomil v začetku velatiške skupine. Nekatero virovitiško skledo so oblikovno bližje »skledam s S- profilom« pri E. Ruttkay, 236, T. 4: 4, ki so »stalne spremne oblike lužiške izboklinaste lončenine« in ki morebiti nakazujejo prehod k Ha A oblikam npr. v Baricah (B. Čović, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 13 [1958] 89, T. 1—2) in Velemszentvidu (K. Miske [op. 104] T. 61: 4, 6).

¹⁸⁸ K. Vinski-Gasparini (op. 106) T. 11: 6, 8, 15: 6.

¹⁸⁹ V poštev bi prišli ročaji na virovitiških žarah: K. Vinski-Gasparini (op. 106) T. 7: 2, 6 ipd. Pri nas na Bledu (S. Gabrovce [op. 61] 9, T. 2 a: 2, 3: 1), tudi v Štorjah (M. Guštin [op. 107] T. 9) in Šmihelu (prav tam, T. 72: 1). Podobni npr. v Zecovih (A. Benac, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 14 [1959] 31, T. 13: 6 — v 5. slavonski ter 40, T. 16: 10 do 12 — v 4. poznejši plasti).

¹⁹⁰ Npr. ročaji, ki vodoravno izhajajo iz roba ustja (K. Vinski-Gasparini [op. 106]

T. 8: 3, 7 = naše T. 25: 19; vbokli gornji deli posod (T. 11: 10 = naše T. 12: 5 ter različni profili vratov z robovi ustij raznih posod, ki bi jih bilo treba posebej razčleniti.

¹⁹¹ O njihovem poreklu: J. Řihovský, *Památky archeologické* 49 (1958) 80 ss, sl. 7; v Avstriji kot Ha A lonec pri R. Pittioni [op. 177] 426; o širjenju na Madžarskem: E. Patek [op. 104] 90 — tip 3; pri nas »preko medrečja v Liko in severno Bosno«: K. Vinski-Gasparini (op. 106) 67 v okviru »ekspanzije kulturne grupe Baierdorf — Velatice«; v Donji Dolini — Z. Marić, *Glasnik Zemaljskog muzeja* 19 (1964) T. 2: 1—2, 9, 11—19; kot tuja oblika so se iz »prostora med Češko in obrobjem Alp« razširile na zahod do Porenja — W. Kimmig, *Badische Fundberichte* 17 (1947) 163.

¹⁹² V Dobovi le manj izrazito na nekaterih žarah: F. Stare (op. 105) T. 1: 2, 6: 11—12, 30: 9, 18, 33: 2, 48: 3, 50: 2, 54: 10, 57: 3, 59: 1; od teh je le ena (T. 30: 9) doslej pripisana Ha A stopnjam (J. Dular, *Arheološki vestnik* 29 [1978] 37). Izrazitejše na dveh žarah iz Metlike (J. Dular, *Arheološki vestnik* 24, 1973 [1975] 551) in še na skledi iz Metulj (M. Guštin [op. 107] T. 16: 2). Podobne skodele v najstarejših plasteh nasebine na Kekića glavici prisoja B. Čović (op. 106, 56 ss, sl. 2: 3 a id) na konec Ha B stopnje, Pristone so tudi v 3. plastu na Zecovih (A. Benac, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 14 [1959] 43, T. 18: 5), ki pa zajema širše časovno obdobje (46 = 1550—550). Prav tako na Visu pri Derventi (Z. Marić, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 15—16 [1961] 159, sl. 6—iz Ha A stopnje) in v Hrustovači (A. Benac, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 2 [1948] T. 14: 14).

¹⁹³ Značilno za baierdorfsko-velatiško skupino (J. Řihovský [op. 191], R. Pittioni [op. 177] 426), knovizko (J. Bouzek, D. Koutecký, *Památky archeologické* 63 [1972] 435 ss), južnonemško Ha A stopnjo (H. Müller-Karpe [op. 106] 194 ss, sl. 29—31, 37—39). Tudi na Madžarskem: F. Köszegi, *Acta Archaeologica Hung.* 12 (1960) 151 ss in E. Patek (op. 104) 90. Pri nas najizrazitejše v Donji Dolini (Z. Marić, *Glasnik Zemaljskog muzeja* n. s. 19 [1964] 25, T. 2—glej še op. 192), poredke za sedaj v severni Hrvatski (K. Vinski-Gasparini [op. 106] 65, 67, 73 za Ha A 1 stopnjo ter 133 ss za Ha A 2 stopnjo) in na japonskem območju (J. Dular [op. 192] 551, op. 24) ter v Sloveniji (Dobova = op. 192, Ljubljana = F. Stare [op. 70] T. 17: 2 — osamljeno, I. Puš [op. 61] nima). Dobovsk primeri kažejo, čeprav je kateri izmed njih še starejši, — da je fasetiranje trajalo še v Ha B stopnjo (J. Řihovský [op.

191] 83, F. Köszegi, kot prej, 152), kot se kaže tudi na nekaterih posodah bosutske skupine (D. Oman, 149). Pri nas še npr. na Križni gori (M. Urleb [op. 61] T. 32) in Pošteli (neobjavljeno), večkrat pa tudi na posodah iz gomil v Obsolbju (C. Dobiat [op. 106] 113 ss, T. 4: 1, 8: 1, 12: 2, 16: 1, 23: 4, 24: 1 itd, kjer je značilno za prehodno obdobje med žarnogrobiščno in starejšo železno dobo.

¹⁹⁴ Npr. T. 9: 2, 4 na amforicah kot npr. v Dobovi (F. Stare [op. 105] T. 17: 6) in T. 6: 1 — 16 na skodelicah kot npr. v Magyaralmásu (F. Köszegi [op. 193] T. 82: 2, 5—9) ali drugih posodah kot npr. loncih (J. Hralová-Adamczyková, *Sborník Národního muzea v Praze* 11 A [1957] T. 4: 14) ali vrčih (K.-H. Wagner, *Nordtiroler Urnenfelder*, Röm.-Germ. Forsch. 15 [1943] T. 12: 21).

¹⁹⁵ O nastanku: J. Řihovský (op. 191) 98, spreminjanju (sočasnih) oblik: A. Berg, *Archaeologica Austriaca* 11 (1952) sl. 2, o širjenju na skodelicah: É. Petres, *Acta Archaeologica Hung.* 9 (1959) 301, o trajanju na takih skodelah: O. Trogmayer, *Acta Archaeologica Hung.* 15 (1963) 109. V naši sosesčini redke, npr. v Bosni (B. Čović [op. 106] 47, tabela 2, T. 1: 1, 8—Kekića glavica; W. Radimský, *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und Herzegowina* 4 [1896] 82, sl. 39 — Čungar), v Labotski dolini (R. Pittioni [op. 177] 476, sl. 343 — St. Paul). Posamič še med mlajšimi najdbami, npr. P. Medović (op. 38) T. 14: 6 — Bosut, M. Urleb (op. 61) T. 36: 3 — Križna gora. V Ljubljani (I. Puš [op. 61] T. 36: 3) se strehasto trikotni profil spreminja v rebro.

¹⁹⁶ D. Oman, 148 našteva za obe različni primere od bronaste dobe (še npr. H.-J. Hundt, *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 27 [1962] 50 ss, sl. 2) do Ha C obdobja. Pri tej obilici gradiva bo nekoč pozneje s primerno metodo in ob primerjavi s številnimi najdbami te vrste na Ptujskem gradu (pri J. Korošec [op. 46] še ni ustrezne predstavitev) in v Ormožu (neobjavljeno v ptujskem muzeju) ter drugod možno ugotoviti za posamezna obdobja najznačilnejše oblike. Časovni razpon sega pri nas še do Blatne Brezovice (J. Korošec [op. 102] T. 30: 1), podobe posode pa so npr. tudi na Pošteli (neobjavljeno). Najmlajše oblike segajo po E. Patek [op. 104] 111 še v obdobje dačanske in tudi germanske lončenine.

¹⁹⁷ D. Oman, 149 Posamične podobne posode že v zgodnji bronasti dobi, npr. R. Pittioni (op. 177) 328, sl. 231: 15 ali 348, sl. 246: 7. Pri J. Řihovskem, *Slovenská archeológia* 9 (1961) 136, sl. 22: 2—3, 23: 5, 24: 2 pri-

kazane skodele so ocenjene kot iz srednje podonavske kulture gomil preživele oblike in na grobišču iz Ha A 1 — Ha B 1 stopnje v Oblekovicah (J. Řihovský, *Das Urnengräberfeld in Oblekovice* [1968] 57, T. 1: 5) pripisane najstarejši stopnji. Na Madžarskem redke (E. Patek, *Acta Archaeologica Hung.* 13 [1961] T. 1: 1, 2: 1, 15: 2, 17: 3, 18: 2 ter [op. 104] T. 60: 11 — s fasetiranim notranjim robom ustja), podobno v knovizki (J. Bouzek, D. Koutecký [op. 193] 449, sl. 13, gr. 28: 3) in v južni Nemčiji (H. Müller-Karpe, *Münchener Urnenfelder* [1975] T. 4: B 6 id k naši T. 9: 3, sicer tam češče našim T. 5: 3 in 10: 10 podobne skodela T. 17: A 8 ipd). Pri nas najpodobnejša skodela iz Maribora (neobjavljeno v mariborskem muzeju, inv. št. A 215), v Dobovi najbližja le ena (F. Stare [op. 105] T. 16: 1), ki po J. Řihovskem v Oblekovicah (kot prej, T. 1: 13) sodi v nekoliko mlajšo stopnjo. K naši T. 5: 3 podobna, a bolj konična npr. na Križni gori (M. Urleb [op. 61] T. 32: 3). Zaprone oblike še v Dalju (K. Vinski-Gasparini [op. 106] T. 118: 2, 5).

¹⁹⁸ D. Oman, 149. Podobnih posod v srednje bronaste dobe je od Češke (V. Spurný, *Památky archeologické* 63 [1972] 215, sl. 11: 5, 219, sl. 13) do Tržaškega krasa (F. Leben, *Arheološki vestnik* 18 [1967] T. 13: 4) verjetno še kaj. Podobna skodelica že v Andrencih (S. Pahič, *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 5 [1976] T. 5: 32). Iz začetka srednje bronaste dobe npr. v Bosni (B. Čović [op. 104] T. 29: 5, 35: 3).

¹⁹⁹ Čeprav gre tu za grobo izdelano posodo, je njene poteze (široko izvihani rob ustja, ročaj) mogoče razložiti iz bronastodobne tradicije (J. Řihovský [op. 197] sl. 20: 6), zasidrane še v Ha A stopnji (npr. M. Dušek, *Slovenská archeológia* 5 [1957] 112, T. 18: 5; R. Pittioni [op. 177] 422, sl. 295). Sorodnost se nakazuje tudi prek oblik nekaterih skled iz Virovitice (K. Vinski-Gasparini [op. 106] T. 10: 3—4). K T. 18: 3 prim. še podoben lonec iz srednje bronaste dobe v Bosni (B. Čović [op. 104] T. 47: 1).

²⁰⁰ Podobni profili že v virovitiški skupini (K. Vinski-Gasparini [op. 106] T. 10: 6—7, 11: 10, 14: 8), čeprav tu gotovo ne gre za skodelico na nogi. Podobne skodelice (z ročajem) so česte v baierdorfsko-velatiški skupini, npr.: R. Pittioni (op. 177) 429, sl. 301; J. Řihovský (op. 197) sl. 23: 1, 4—7; E. Patek (op. 104) T. 7: 6—12. Pri nas najpodobnejše v Dobovi: F. Stare (op. 105) T. 18: 11. Na (srednjo) bronasto dobo opozarjajo podobni profili v Bosni (npr. B. Čović [op. 104] T. 29: 4; 34: 1).

²⁰¹ Glej op. 97—98!

²⁰² Npr. V. Šaldová, *Památky archeologické* 56 (1965) 44, sl. 39; J. Řihovský (op. 197 — Oblekovice) T. 4: C b id; J. Bouzek, D. Koutecký (op. 193) 435, sl. 2: 4 id; R. Pittioni (op. 177) 463, sl. 329; E. Patek (op. 104) T. 37, 71; K. Vinski-Gasparini (op. 106) T. 21: 18. Pri nas v Dobovi (F. Stare [op. 105] T. 23: 7, 37: 2, 47: 2) še v Ha B obdobju kot npr. še v Rušah (H. Müller-Karpe [op. 106] T. 108: C, 110: E 3). Tudi v Šmihelu (M. Guštin [op. 107] T. 69: 22, 70: 8, 71: 3) in pozneje ob Solbi (C. Dobiat [op. 106] 122, T. 33: 8, 34: 1—6).

²⁰³ Pričetki že na podobnih skledah srednje bronaste dobe (K. Willvonseder [op. 98] T. 20: 1, 33: 4), ki trajajo še v Ha A stopnjo (F. Eppel, *Archaeologia Austriaca* 2 [1949] 63, T. 5: 7—8; J. Řihovský [op. 197] sl. 20: 4). V Dobovi jih ni (le enkrat podobno: F. Stare [op. 57] T. 13: 2), v Rušah ena (H. Müller-Karpe [op. 106] T. 113: B 3), tudi v Mariboru (S. Pahič [op. 77] T. 24: 2), pač pa več v Ljubljani (I. Puš. [op. 61] T. 3: 2 id) in tudi na Vačah (F. Stare [op. 107] T. 89), posamič pa še na Križni gori (M. Urleb [op. 61] T. 34: 21).

²⁰⁴ Že v srednji bronasti dobi (K. Willvonseder [op. 98] T. 5: 2; B. Hänsel [op. 183] T. 1: 29, 3: 18, 43: 10, 44: 8, 45: 1 — iz Slovaške) in pozneje (F. Eppel [op. 203] 60, T. 2: 13, 17, 20; M. Hell, *Archaeologia Austriaca* 55 [1974] 110, sl. 4: 13). Dvakrat v Dobovi (F. Stare [op. 105] T. 14: 14, 31: 12), kjer je že nakazan prehod k mlajšim oblikam (npr. Vače: F. Stare [op. 107] T. 85: 4—6 id ali Podzemelj: J. Dular [op. 107] T. 34: 3—4 in drugod).

²⁰⁵ Podobni že v badenski kulturi (K. Vinski-Gasparini, *Osječki zbornik* 5 [1956] 23, T. 17: 77) ter v zgodnji (E. Vogt, *Die Ur- und frühgeschichtliche Archaeologie der Schweiz* 3 [1971] 18, sl. 16) in srednji bronasti dobi (M. Hell, *Archaeologia Austriaca* 30 [1961] 31, sl. 8: 5), z drugače izrisanimi trikotniki v Ha A stopnji v južni Nemčiji (H. Müller-Karpe [op. 197] T. 23: A 3), sicer je ta motiv ob pogostejših trikotniških združbah mnogo redkejši.

²⁰⁶ Motiv je že zelo star (npr. T. Bregant, *Ornamentika na neolitski keramiki v Jugoslaviji* [1968] pril. 1: 95, 116 (kraške jame) in sega od bronaste dobe (npr. E. Spajić, *Osječki zbornik* 5 [1956] 39, T. 1: 1) v Ha A stopnjo na širokem prostoru srednje Evrope (npr. J. Hralová-Adamczyková [op. 194] 21, sl. 10: 13—17; R. Pittioni [op. 177] 469, sl. 336; H. Müller-Karpe [op. 106] 193, sl. 28: 8; celo še v Ha B stopnjo (V. Podborský, *Mühren in der Spätbronzezeit und an der Schwel-*

le der Eisenzeit [1970] T. 17 — 24), a bližnjih primerjav ni.

²⁰⁷ Poleg že opisanih nudi največ možnosti T. 15: 5, npr. za R. Pittioni (op. 177, 434, sl. 306, E. Patek (op. 104) T. 15: 15 ali J. Říhový (op. 197 — Oblekovice) T. 15: D a.

²⁰⁸ Izrazitih sorodnosti ali istovetnih oblik, — kot se je pokazalo, — ni mnogo, kar je posledica različnih zemljepisnih leg in s tem tudi naselitenih in kulturnih tokov: vzhodnoalpskega in podonavskega (S. Gabrovec, *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 4 [1982] v tisku).

²⁰⁹ V tem primeru bi »prodor oblik tipa Baierdorf-Velatice I« podobno kot v severozahodni Hrvatski (K. Vinski-Gasparini, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. 5 [1971] 6) tudi tu pripomogel do vzpona naselbine, kar je npr. v Dobovi podprto s Ha A grobovi.

²¹⁰ V lončenini še ni podrobnejše razmejitve (D. Oman, 151), kovinske najdbe najmlajše dobe izvirajo iz poznejših kopanj in so bile doslej le omenjene (S. Pahič, *Brinjeva gora* [1960] 8; tudi *Epoque préhistorique et proto-historique en Yougoslavie — Recherches et résultats* [1971] 206). Z bodočo objavo bo tudi tu prišlo do večje jasnosti, pri čemer se s trirobno bronasto pušično ostjo (iz leta 1963) nakazujejo tudi poznejše najdbe oz. skitski vplivi (kot npr. v Velemszentvidu — S. Foltiny [op. 172] 68 in južnoslovanskih najdiščih — S. Foltiny, *Archaeologia Austriaca* 33 [1963] 22 ss in V. Stare, *Arheološki vestnik* 15—16 [1964—1965] 219 ss), širše o tem T. Sulimirski, *Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte Hamburg* 1958 [1961] 793 ss.

²¹¹ O tem še ni zadosti znanega, saj se na delu naselbin pojavljajo le raztreseni pozno-keltski predmeti (glej op. 52 in 119). V Stični npr. doslej niso našli »kakšnih večjih ruševinskih plasti, ki bi ločevale halštatsko in latensko obdobje« (O.-H. Frey — S. Gabrovec [op. 52] 14). O nasilni naselitvi Poštele okrog leta 113 pred n. št. je pisal W. Schmid (op. 39) 278 ss — o pomislekih: S. Pahič, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 4 (1968) 39. V obeh primerih gre za še obljudeni naselbini, medtem ko je bila Brinjeva gora v času keltske naselitve že opustela.

²¹² Prim. opažanja o tem na drugih podobnih najdiščih: S. Pahič, *Časopis za zgodovino in narodopisje* n. v. 6 (1970) 163 in op. 22. Odsotnost rimskih najdb na gradišču v Stični in številne antične ostaline okrog nje za sedaj vzpodbujajo k sklepu, da je bila naselbina »takoj po izvedbi rimske oblasti« opuščena (O.-H. Frey — S. Gabrovec [op. 52] 26).

²¹³ Npr. v nasprotju s Poštelom, kjer antične najdbe skupno z novci (W. Schmid [op. 39] 262; S. Pahič [op. 212] 161 ss, T. 1 — antični predmeti v graškem muzeju še niso objavljene) potrjujejo naseljenost Poštele v vsem 1. stoletju (in popovno spet v pozni antiki), na Brinjevi gori ni tako zgodnjih najdb (glej op. 140—144). Podobno na Rifniku (A. Bolta, *Arheološka najdišča Slovenije* [1975] 292).

²¹⁴ O lončenini: S. Pahič (op. 54) 98. Kovinskih in drugih predmetov, podobnih tistim iz grobov št. 3, 7, 13, 24, 29, 38 in 39 (S. Pahič [op. 139] T. 9 — po P. Korošec, *Materijali* 9 [1972] 48, op. 22 sodita grobova št. 24 in 38 v pozno antiko) doslej med naselbinskimi najdbami ni bilo.

BRINJEVA GORA 1953

Zusammenfassung

Im südöstlichen Pohorje, zwischen den Gewässern der Dravinja, Oplotnica und Ložnica gibt es bekanntlich archäologische Fundstätten in Hülle und Fülle, insbesondere aus der Römerzeit.¹ Am bedeutendsten davon ist die Brinjeva gora nad Zrečami, ein 630 m hoher, schmaler Bergrücken aus Triaskalk (**Abb. 1—2**), mit einer schroff abfallenden Wand and auf der nördlichen Seite, an der südlichen jedoch einem 4 ha breiten sanft abhängigen Gürtel. Hier gibt es heute auf zwei Gipfeln je eine Barockkirche aus dem 18. Jahrhundert, auf dem gerodeten Waldland aber zwei Anwesen (**Abb. 3**). Die einstige Oberfläche ist aufgrund von Erosionen mächtig kahl geworden, dickere Erdschichten gibt es nur am Südrand, wo auch zwei Gruben mit rotem Lehm sind, der bereits in urgeschichtlicher Zeit aufgedigelt und zur Töpferei gebraucht worden ist. Der ganze obere Teil des Hangs ist voller urgeschichtlicher und römischer Funde, vor allem Scherben, die zu Beginn des 20. Jahrhunderts durch Pfarrer M. Karba als ersten gesammelt, in der einheimischen Geschichtsschreibung jedoch nicht erwähnt wurden.^{2—7}

Die dichtesten Kulturschichten gibt es am südlichen Rand, der in der Spätantike durch eine Mauer befestigt war, und wo man 1952 beim Bau eines neuen Wohnhauses auf zahlreiche Funde stieß.^{8—9} Zufällig Kunde davon erhielten im Frühjahr 1953 Archäologen, die in der

Nähe Spuren einer römischen Straße suchten, und sie entschlossen sich zur sofortigen Erforschung der bedrohten Fläche (**Abb. 4**).¹⁰ Die Ausgrabungen dehnten sich dann über das ganze Siedlungsgebiet aus (**Abb. 5**), dauerten an bis zum Jahre 1963 und erfaßten auch drei dazugehörige Gräberfelder aus verschiedenen Zeiten (**Tabelle 1**).¹¹ Wegen der Reichhaltigkeit der Funde wurden die Ausgrabungen dann unterbrochen, es blieb jedoch ziemlich viel Fläche für weitere Forschungen übrig, und auch die verschiedenen Siedlungsphasen der dazugehörigen Gräber sind noch nicht alle entdeckt.^{12—15} Um die Veröffentlichung der gegenwärtigen Funde zu beschleunigen, haben wir uns zu einer stufenweisen Veröffentlichung von Berichten im *Arheološki vestnik* entschlossen, vereint mit dem Verlauf der Aufzeichnung des Materials, die gleichzeitig mit der Auswertung der urgeschichtlichen Keramik von D. Oman übernommen worden ist.¹⁶

Die Ausgrabungsarbeiten in den Jahren 1953—1963 erfolgten unter den bescheidenen finanziellen Bedingungen des Heimatmuseums Maribor und ferner unter teilweiser Hilfe durch die Fabrik Unior und die Bauerngenossenschaft in Zreče, unter interdisziplinärer Hilfe durch einige Fachleute und Archäologen und unter der ständigen Information der einheimischen Öffentlichkeit in Form von Artikeln, Berichten und Ausstellungen.^{17—25} In diesem Bericht sind die Forschungsergebnisse erfaßt aus dem Jahre 1953, wo 100 m² unmittelbar an dem neuen Gebäude auf der Grenze zwischen dem sanften oberen und dem steilen unteren Hang gegraben wurde (**Abb. 6—7**). Der Felsuntergrund war hier von rotem Lehm bedeckt mit einer grünlich-gelben Oberschicht, in der die tiefsten Scherben steckten. Auf dieser Schicht waren die Reste der Wohnstätte **A** (**Beilage 1:5**), wo es eine auf einem Raum von 1,7 × 2,8 m verstreute dünne Holzkohleschicht gab (**Abb. 8**), teilweise bedeckt von einer 10—15 cm dicken Schicht von durch Hitze stark geschmolzenem zerbröseltem Kalkstein. Hier gab es auch zwei zerbrochene größere Gefäße (**T. 2: 1—2**) und andere Scherben.²⁶ Einige größere Steine erinnerten an das Fundament eines hölzernen Blockhauses von 2,5 m Breite, das noch über den aufgegebenen Raum hinausgriff. Dazu gehörten noch Stücke stark gebrannten Lehmewurfes und Spuren einer Feuerstelle. Ähnliche Reste wurden später noch an mehreren Stellen am Rand des 200 m langen nach Westen reihenden Hanges entdeckt, während sich der Felsboden an der östlichen Seite in eine tiefe Grube senkte, die von einem Wall eingefriedet war.^{27—29}

Die Reste der anderen, gleichzeitigen Wohnstätte **B** wurden an der Nordwand des jetzigen Anwesens gefunden, unter welcher sie schon durch Bauarbeiten zerstört worden waren. Erhalten ist ein 7,5 m langer Streifen der Nordwand aus verkohltem Holzboden mit Holzfußboden und Steinen (**Abb. 9**). Der Fund spricht für eine durch Brand vernichtete Wohnstätte, die auf einer Hangterrasse erbaut war, etwa 80 cm höher gelegen als die Wohnstätte **A** (**Beilage 1: 3**).

Auf der sterilen Unterlage waren auch Reste noch einer Wohnstätte am Westrand der Ausgrabungsstelle zu sehen, die aber nur angeschnitten worden war (**Beilage 1: 1—2**) und 1,4 m höher am Hang lag.³⁰ Auch hier lieferten Reste von Verkohltem den Beweis für einen Holzfußboden unmittelbar über der Felsfläche.³¹

Die Reste der Töpferwaren in den Schichten der Gebäude **A — B** gehören ihren Eigenschaften nach — z.B. innen facettierte Ränder der Mundsäume, Griffe mit dreieckigem Querschnitt, wie auch die Form der Gefäße, von den großen Amphoren bis zu großen Vorratsstöpfen und zahlreiches kleineres Geschirr (**T. 1 — 6**) — in die Ha-A-Stufe.^{32—33}

Am ganzen Südrand hat sich über dem untersten Siedlungsgrund eine 60 cm dicke Schicht, mehlig-er feiner grauer Erde von einheitlichem Bestand gebildet.³⁴ An der Nordseite der Ausgrabungsstätte reichte sie bis zu einer Schicht von aufgesetzten Steinen, an der südlichen, unteren Seite aber war sie durch Wegbereitung schon abgetragen. Darin gab es neben Holzkohle, Lehmewurf und Scherben auch Reste noch irgendeiner zerstörten Wohnstätte: Steine eines vermuteten Fundaments, eine Schicht von rot gebranntem Ton, die teilweise weiß gefärbt war.^{35—38}

Die in die Mauer gesetzten Steine auf der Grenze zwischen der feinen unteren grauen Erde und dem harten braunen Ton des oberen Hangteils stammen wahrscheinlich aus einer Zeit, wo in der unteren Schicht eine neue Wohnstätte **C** errichtet wurde (**Abb. 10**). Dafür sprechen noch andere Gruppen in das Fundament gelegte Steine, die Schicht rot gebrannten Tons und das einzige mit Steinen ausgelegte Pfostenloch (**Abb. 11a**). Der Wohnraum dürfte 2,5 × 4 m groß gewesen sein und ist wahrscheinlich auch durch Feuer vernichtet worden.³⁹

Im Laufe der Zeit haben die Bewohner den Siedlungsraum um mindestens 10 m hangaufwärts erweitert (**Beilage 2: 3**).⁴⁰ Die von dort erodierte Erdschicht und der Steinschutt wurden für den Untergrund der Wohnstätte **D** verwendet (**Abb. 12**), die einen ziemlich eingeebneten Boden in zwei verschiedenen Höhen hatte und deren Nordwand teilweise aus Trockenmauer bestand (**Abb. 13**). Der nicht völlig freigelegte $5 \times 3,5$ m große Raum des hölzernen Blockhauses hatte in der östlichen Hälfte einen mit Stein ausgelegten und mit Ton bekleideten 50×80 cm großen Herd (**Abb. 14**), in dessen Nähe waren noch *in situ* drei Gefäße: eine zerbrochene Schüssel (**T. 30: 2**) und zwei Unterteile grober Töpfe (**Abb. 15**). Die Gefäße lagen auf jenem Boden, der höher als der Herd war, in der ganzen Siedlungsschicht dieser Wohnstätte gab es aber noch rund 2000 andere Scherben und 200 Stücke von Tierknochen. Nach dem Fund der teilweise erhaltenen Gefäße an den ursprünglichen Stellen und dem Fehlen von Lehmewurf sowie anderen Brandspuren zu schließen ist das Gebäude **D** offensichtlich nicht abgebrannt, sondern lediglich verlassen worden. Zu den Ruinen gehört auch ein Teil auseinandergewälzter Steine von der Nordwand, alles aber war verdeckt von der Erosionsschicht aus den höheren Hanglagen (**Beilage 1: 4**).

Über dem steinernen Grund beziehungsweise der Hangmauer hat sich auf dem braunen, festgestampften Ton, wahrscheinlich schon zur Zeit des Bestehens von Gebäude **D** eine $5 \times 2,5$ m große Gehfläche gebildet — der Wohnraum **E?** (**Abb. 16**), mit über 4000 Scherben grober Küchentöpferwaren. Auch unterhalb der Mauer lagen rund 3000 Scherben, in vermischtem Zustand, aber ohne Spuren, die eine solche Anhäufung erklären würden. Der Boden dieses Raums lag 50 cm höher als der Boden in Gebäude **D** und war an der Nordseite durch Steine begrenzt, die in Form des Fundaments verlegt waren.^{41—42}

Auf der Ausgrabungsstätte wurden 1953 also mehr Wohnflächen entdeckt, die nicht in Gänze erhalten waren oder freigelegt wurden und sich teilweise überlagerten (**Abb. 17—18**).⁴³ Es handelt sich um Holzhütten auf Steinfundament, im wesentlichen aus waagerechten Balken erbaut und im Durchschnitt $6 \times 2,5$ m groß.^{43—45} Lehmewurf (**T. 5**) weist auf die Verwendung von gezimmerten und runden Balken bis zu 20 cm Durchmesser, aber auch dünnerer Pfähle und Äste hin.^{46—48} Es gab keine Spuren über die Verwendung weiß gefärbten Lehmewurfes.^{49—50}

Der *in situ* erhaltene urgeschichtliche Siedlungsgrund der Ha-B-Stufe wurde dann überdeckt von einer bis zu 50 cm dicken Schicht schwärzlicher Erde, reichlich vermischt mit Steinsplittern. In dieser Schicht gab es keine Gebäudereste mehr, jedoch spärliche einer spätantiken Ummauerung.⁵¹ Bis zur Grasnarbe war sie voller vornehmlich spätantiker Scherben, dazwischen lagen auch solche aus späteltischer Zeit, sowie auch reichlich ältere und einige Bronzegegenstände (Messer **T. 3: 1**). Späteltische Töpferware (**T. 58**) war spärlich und über einige Abschnitte der Ausgrabungsstätte verstreut (**Abb. 21: 2**), ohne daß man irgendwo auf unmittelbare Reste von Wohnstätten aus dieser Zeit gestoßen wäre.⁵²

Zahlreiche spätantike Scherben, über 5000 Stück, waren am nördlichen Rand der Ausgrabungsstätte konzentriert (**Abb. 21: 3**), dazwischen auch Metallschlacken und antike Metall-erzeugnisse, und in der westlichen Hälfte noch Münzen (**Abb. 20: 1**). Auch antike Funde waren darunter gemengt, sie sind durch Erosion an diese Stelle gelangt, darum sind auch keine antiken Gebäudereste entdeckt worden.^{53—54} Die Stücke von Eisenerzeugnissen (**Abb. 20: 2**) und von Schlacken (**Abb. 19: 3**) waren an einigen Stellen konzentriert, Spuren von Schmiedetätigkeit gab es hier aber nicht. Das Anhäufen der Erosionsschichten setzte sich noch nach der Römerzeit fort, diente doch das Ummauerungsfundament als Stütze, an die sich noch heute die Fahrstraße lehnt.

Unter den Keramikfunden gab es mit Ausnahme kleiner Gefäße (**T. 56: 3a**) keine vollständigen Gefäße *in situ* Lage. Die in den Schichten der Wohnstätte **A** angehäuften Scherben stellen einige Ha-A-Formen anschaulicher dar,⁵⁵ die ausnehmend hohe Zahl von Scherben in der Schicht der Wohnfläche **E** und darunter weist aber auf intensiveren Gebrauch oder sogar Gefäßanfertigung hin. Die Konzentrierung der Scherben betonen die bisher festgestellten Wohnräume (**Abb. 21: 1**).

Innerhalb der Gattungen urgeschichtlicher Gefäße (**Tabelle 2**) überwogen die größeren, grob ausgearbeiteten Gefäße, und unter den kleineren waren die Schüsseln, Schalen und Töpfe am zahlreichsten.⁵⁶ Die Scherben dieser Gefäße waren hart genug, ein unbeträchtlicher Teil war durchgebrannt, unter diesen hatte das Gefäß (**T. 2: 2**) von der Hitze verbogene Wände.⁵⁷ Der Ton war zu gleichen Dritteln gereinigt, vermischt mit organischen Stoffen und überwiegend mit Quarzkorn.^{58—61} Die Steinkörner sind manchmal auch bis zu 15 mm dick,

zeigen sich aber auch bei Gefäßen aus gereinigtem Ton.^{62—67} Alle Gefäßarten außer den großen Vorratstöpfen und den Backhauben waren sowohl als auch aus feinem Ton gefertigt, letzterer überwiegend freilich bei dem feineren Geschirr (**Abb. 23**).⁶⁸

Die Hälfte der Gefäße war dunkelgrau bis schwarz gebrannt, insbesondere die Schüsseln, Schalen und Töpfe (**Abb. 24**). Braungebrannt waren vor allem Töpfe und allemal die Griffe der Backhauben, grau hauptsächlich Schüsseln und Schalen, hellgrau und rot nur einige Amphoren und andere Gefäße.^{69—77} Ein Zehntel der Gefäße hatte vom Brennen zweifarbige Brüche in verschiedenen Kombinationen, meist innen dunkelgrau und außen rotbraun, häufig war das bei Töpfen, Amphoren und Schalen zu finden.^{78—80} Bei seltenen Gefäßen — Vorratstöpfen, Amphoren, Töpfen und Schüsseln — waren die Brüche dreifarbig, mit dunkelroter Umrandung.^{81—82} Porös waren nur die im Feuer verbrannten Scherben.⁸³ Einige Brüche mit dünnen andersfarbigen Rändern sind vielleicht Spuren des Einfärbens.^{84—86} Die Oberfläche der Gefäße war häufig von graubrauner Farbe, bei einem Viertel aber rot und rotbraun.⁸⁷ Die Farben der Innen- und Außenfläche waren oftmals unterschiedlich und oft heller als die dunklen Brüche der Wände.^{88—93} Gefäße mit ausgesprochen roter Farbe oder schwarzem Überzug sind seltener, diese letzteren mit Glanzpolierung stammen vielleicht von anderswoher.^{94—96}

Kleinere Gefäße haben jedesmal eine gut polierte Oberfläche, größere aber nur selten und haben manchmal eine mit dem Finger kannelierte Oberfläche.^{97—98} Die Gefäßwände sind häufig 5—7 mm dick, bei dem kleineren Geschirr nicht weniger als 3 mm, bei dem großen nicht mehr als 16 mm.⁹⁹ Die Böden sind häufig eben, bei einigen kleineren Amphoren eingebogen, hohle Füße gab es nicht, aber einige mit niedriger Umrandung. Henkel sind meist erhalten nur noch in Stücken oder in Teilen der Wände, mit unterschiedlichem Querschnitt, und gehören zu verschiedenen Gefäßen, von den Schüsseln bis zu den Amphoren und Töpfen. Insbesondere die größeren Töpfe hatten je 2—7 cm breite Griffe verschiedenster Form. Beide waren an die Wand geklebt oder seltener durch einen Zapfen befestigt. Spuren freier Handanfertigung waren bei der Verbindung gesondert ausgearbeiteter Teile am häufigsten zu bemerken — das gilt für die Böden und Mundränder. Die Töpferdrehscheibe war erst seit späteltischer Zeit in Gebrauch.^{100—101} Ausdrückliche Spuren für den Gebrauch der Gefäße gab es nicht — in drei Fällen war die Oberfläche verrußt, einige Scherben hatten einen (von Kalk?) weißen Überzug.^{102—103} Es gab nur ein Seihgefäß (**T. 45: 9**),¹⁰⁴ auf Deckel bzw. Backhauben kann nur, vor allem aus Henkeln, geschlossen werden.^{105—106}

Von den übrigen Tonerzeugnissen waren die größeren Tonringe alle zerbrochen und rotfarbig, die kleineren grauen waren aber besser erhalten.^{107—109} Von den meist 10 cm hohen pyramidenartigen Gewichten war eines ganz, drei waren leicht verziert, alle lagen verstreut meist in den höheren Schichten.^{110—111} Die Spinnwirtel waren gleichfalls verstreut und von unterschiedlicher Form (**Abb. 25**).^{112—113} Unter den übrigen Tonerzeugnissen treten eine trapezförmige Platte hervor und eine kleine Menschenfigur (**Abb. 26: 1**).^{114—115}

Die späteltische Töpferware (**T. 58**) ist teilweise einheimisches Erzeugnis mit Besenstrichverzierung, teilweise handelt es sich um eingeführte (Graphit-)Gefäße.^{116—120} Die antiken Gefäße gehören in die Spätantike, waren in der Mitte der Ausgrabungsstätte dichter gestreut und bestehen meist aus grober einheimischer Hauskeramik, bei der Töpfe und Schüsseln überwiegen (**T. 2**), die bereits an anderer Stelle genauer beschrieben worden sind.^{121—123} Nur ein Drittel der verschiedenen Gefäßarten (**Tabelle 3**) ist importiert — Schalen, flache Teller, Töpfchen und Krüge.¹²⁴ Einige Teller haben schon glasierte Innenflächen, die seltenen Sigillata-Scherben gehören den Rheinabern-Schüsseln (**T. 1, 1—2**), zahlreiche sind Gefäße mit verstärktem oder nach außen gebogenem Rand (**T. 1: 7 ab**), meist graue flache Teller (**T. 1: 8**), innen glasierte Teller (**T. 1: 9**) und verschiedenerelei anderes Geschirr (**T. 1: 10—20**).^{125—132} Bei der Verzierung herrschen flache, waagerechte Einkehlungen vor, andere Motive, z.B. Wellenlinien (**T. 1: 3**) oder Reliefschmuck (**T. 1: 4**) und anderes sind selten.^{133—134}

Urgeschichtliche Metallgegenstände waren selten: ein Bronzemesser mit zungenförmigem Griff (**T. 3: 1**), ein bandförmiger Reif mit Haken (**T. 3: 2**) aus dem Beginn der Ha-B-Stufe^{135—137} und einige unausgeprägte Gegenstände (**T. 3: 3—5**).¹³⁸ Bronzeerzeugnisse der Spätantike sind Armbänder (**T. 3: 9**), eine Gürtelschnalle (**T. 3: 8**) und eine einknotige Fibel (**T. 3: 6**), die die einzige schon aus dem 2. Jahrhundert stammt.^{139—140}

Neben einer größeren Anzahl verschiedener schmiedeeiserner Erzeugnisse (**T. 4**)^{141—142} wurden auch sechs Bronzemünzen Gordians III. und des Gallienus gefunden, während die Zeitspanne aller Münzen der Brinjeva gora von Severus Alexander bis Honorius reicht.^{143—144}

Unter den übrigen antiken Erzeugnissen kamen Reste von Glasschalen zutage (T. 3: 10—11), ein Stück Blei (T. 3: 12) und ziemlich viele Stücke von Dachziegeln, die auf der ganzen Ausgrabungsstätte verstreut waren (Abb. 19: 2).^{145—147} Eisenschlacke zeugt für die heimische Schmiedekunst,^{148—149} und verschiedene Steingegenstände für anderen heimischen Gebrauch.¹⁵⁰ Einige Gesteine vom Pohorje sind ein hierhergebrachter Fremdkörper, Geröllsteine aus Feuerstein sind aber wahrscheinlich Reste uralter Schichten.¹⁵¹

Von den annähernd 1400 Stücken von Tierknochen aus den verschiedenen Schichten (Abb. 20: 3), von denen es noch keine der Menge nach aufgegliederte Übersicht gibt, gehören den üblichen Haustierrassen an: Rind, Schwein und Schaf und Ziege mit Schwergewicht auf Jungtieren.^{152—153} Pferde- und Hundeknochen und Hirschgeweihe waren selten.¹⁵⁴ Ein wie großer Anteil auf die Urgeschichte und auf die Antike entfällt, ist noch nicht geklärt.¹⁵⁵ Es gab bislang nur ein Knochenerzeugnis.¹⁵⁶

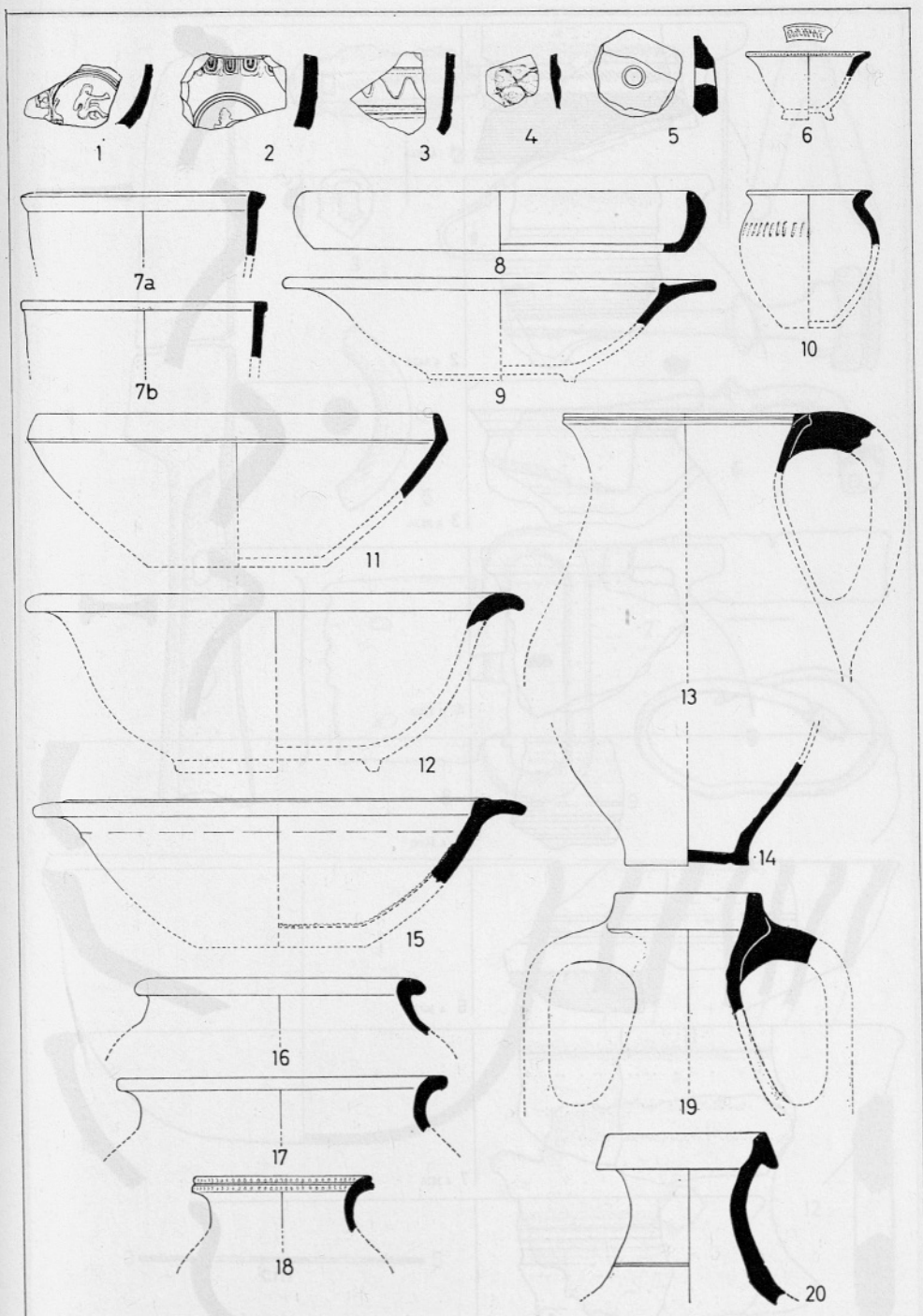
Die Brinjeva gora ist neben dem Schloß von Ptuj und Ormož die dritte größere und teilweise erforschte Ansiedlung aus der Urnefelderzeit in Slowenien, jedoch die erste Höhenansiedlung mit einem Beginn vor der Ha-B-Stufe.^{157—160} Man kann sie mit Ha-A-Höhenansiedlungen in Ungarn und jenen in ähnlicher Lage in der Schweiz vergleichen.^{161—162} Die zusammenhängende Kette von Ha-A-Wohnstätten war am südlichen Rand entstanden, in der Ha-B-Stufe erweiterte sich die Ansiedlung bis zum Scheitel des Bergrückens. Auf dem felsigen Boden mit engen Terrassen war es nicht möglich, größere Flächen aufzudecken (wie z.B. in Ormož), in der Bauweise aber herrschte das System der waagerechten Balken mit Steinfundamenten und Stützmauern vor.^{163—166} Der Zweck der Siedlung an dem steilen wasserlosen Bergrücken ist nicht völlig klar, gleicht aber dem der ähnlichen Schweizer Fundstätten. Der Schwerpunkt der Lebenserhaltung lag auf der Viehzucht, für den Ackerbau kamen die niederen Hänge in Betracht. Was einheimische Gewerbe betrifft, so läßt sich aus den Funden auf Töpfereiwesen, Weberei und (einem Sandsteinmodell nach) aus bescheidene Metalbearbeitung schließen, in keltischer und antiker Zeit noch auf Schmiedehandwerk.^{167—171} Der urgeschichtliche Handel umfaßte den Tausch einheimischer Erzeugnisse gegen einige bessere Gefäße und Metallgegenstände, in der Antike dann Ankäufe einiger Arten von Töpferwaren und anderer Glas- und Metallerezeugnisse gegen Geld.^{172—173}

Aus der urgeschichtlichen Ansiedlung haben wir neben einer Menge von Ha-A-B Gefäßen, noch einige ältere Erzeugnisse.¹⁷⁴ Die Scherben aus dem Äneolithikum, wie sie an zwei Siedlungsräumen am Westhang der Brinjeva gora gefunden wurden, sind hier noch nicht bestätigt, aber die Reste von Litzenkeramik (Abb. 27) weisen noch auf die frühe Bronzezeit hin.^{175—176} Für die Besiedlung im Zeitalter der Hügelgräberkultur sprechen neben solchem Grabhügel am Hang der Brinjeva gora noch eine druchbohete Nadel mit bilkonischem Köpfchen und wahrscheinlich noch die Reste einiger Krüge mit Buckelverzierung der mittelbronzezeitlichen Tradition (Abb. 28).^{177—182} Nach der Lage in den verschiedenen Schichten zu schließen reicht dieser Krug zusammen mit den Buckeln auf der Brinjeva gora noch über Bronzezeit in die Ha-A-Stufe.^{183—185} Für die Stufen C — D sind die Reste einer Schüssel kennzeichnend (Abb. 29: 1), die zusammen mit einigen anderen Gefäßen (Abb. 29: 2), röhrenförmigen Henkeln (T. 29: 17) und anderen noch nicht überprüften Formen die Besiedlung der Brinjeva gora auch in der frühesten Urnefelderzeit bezeugen.^{186—190}

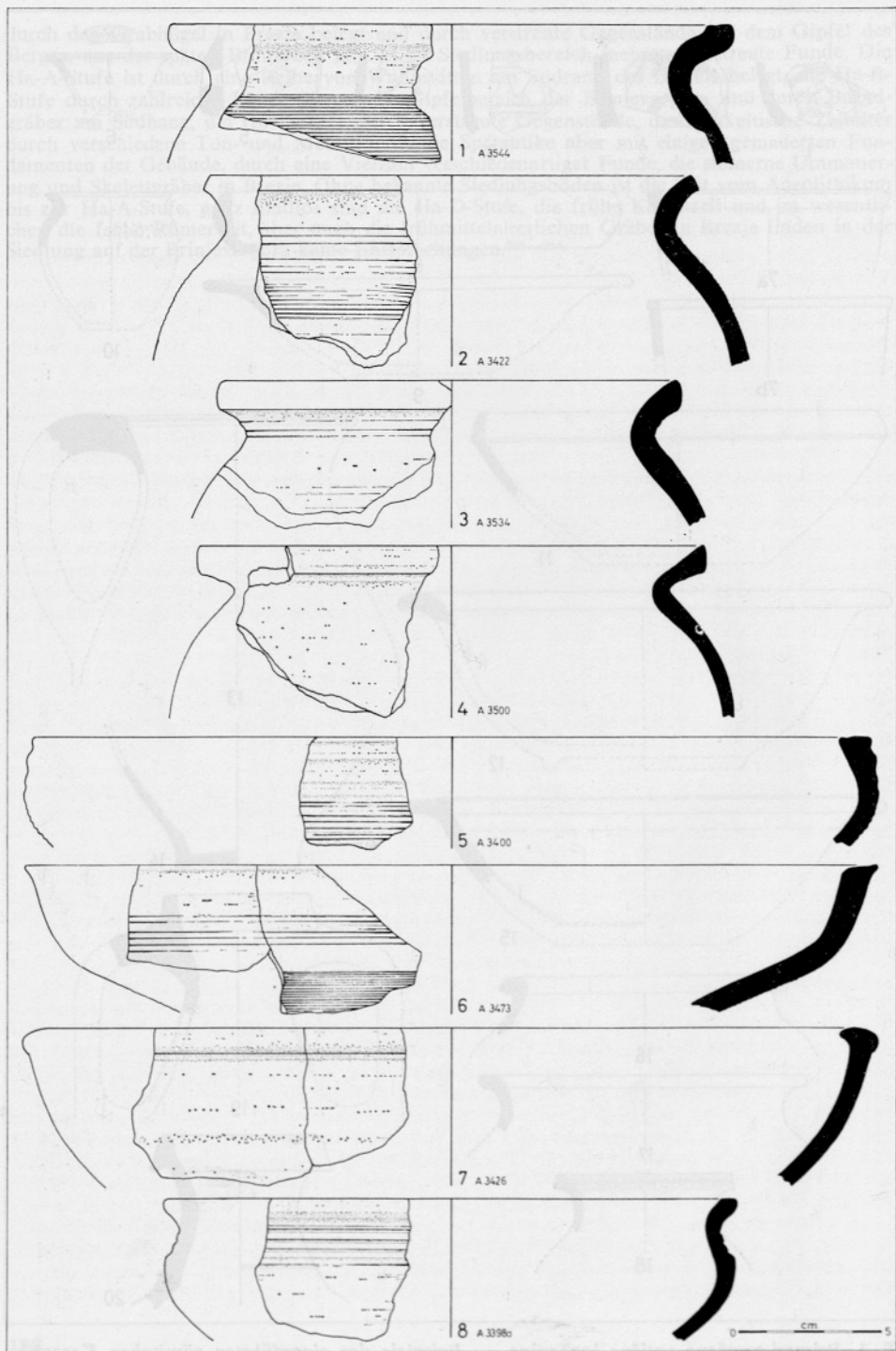
Für die Ha-A-Stufe sind die großen Amphoren mit trichterförmigem, zylindrischem und konischem Hals und einem häufig innen facettierten Mundrand charakteristisch (T. 2: 2, T. 10: 2, T. 15: 23 u. a.),^{191—193} Henkel mit dreieckigem Querschnitt an verschiedenen Gefäßen (Abb. 30),^{194—195} die andernorts beschriebenen großen Töpfe (T. 2: 1, 4), Schalen mit nach auswärts gebogenem Rand (T. 5: 3—4), ein Topf mit Henkel (Abb. 29: 3), Schale mit dreieckig profiliertem Rand (T. 15: 1), ein kleines Gefäß mit konkaver Wand (T. 12: 5), die großen groben Töpfe mit den durch Finger gefurchten Wänden, Gefäße mit getupftem Mundrand (T. 7: 2; 12: 1), die jetzt häufigsten konischen Schüsseln mit durchbohrten aufrechten Griffen (T. 8: 9, 12), unter dem Schmuck aber hornatige Buckel auf den Schultern (T. 1: 14, 17), schraffierte Dreiecke mit eingekerbten Umrandung (T. 3: 16) und Gürtel aus schraffierten gekreuzten Dreiecken (T. 15: 9).^{196—207} Für solche Funde gibt es in Slowenien wenig Vergleichbares, nicht einmal auf dem Gräberfeld von Dobova (Beilage 3).²⁰⁸

Die Brinjeva gora war demnach, wenn noch die Grabfunde vom Abhang berücksichtigt werden, vom Äneolithikum bis zur Spätantike (und dem Frühmittelalter?) — mit Unterbrechungen — besiedelt. Wohnstätten des Äneolithikums sind am Westhang in Brezje bekannt, für die frühe Bronzezeit sprechen einige Scherben der Litzenkeramik, die mittlere Bronzezeit ist

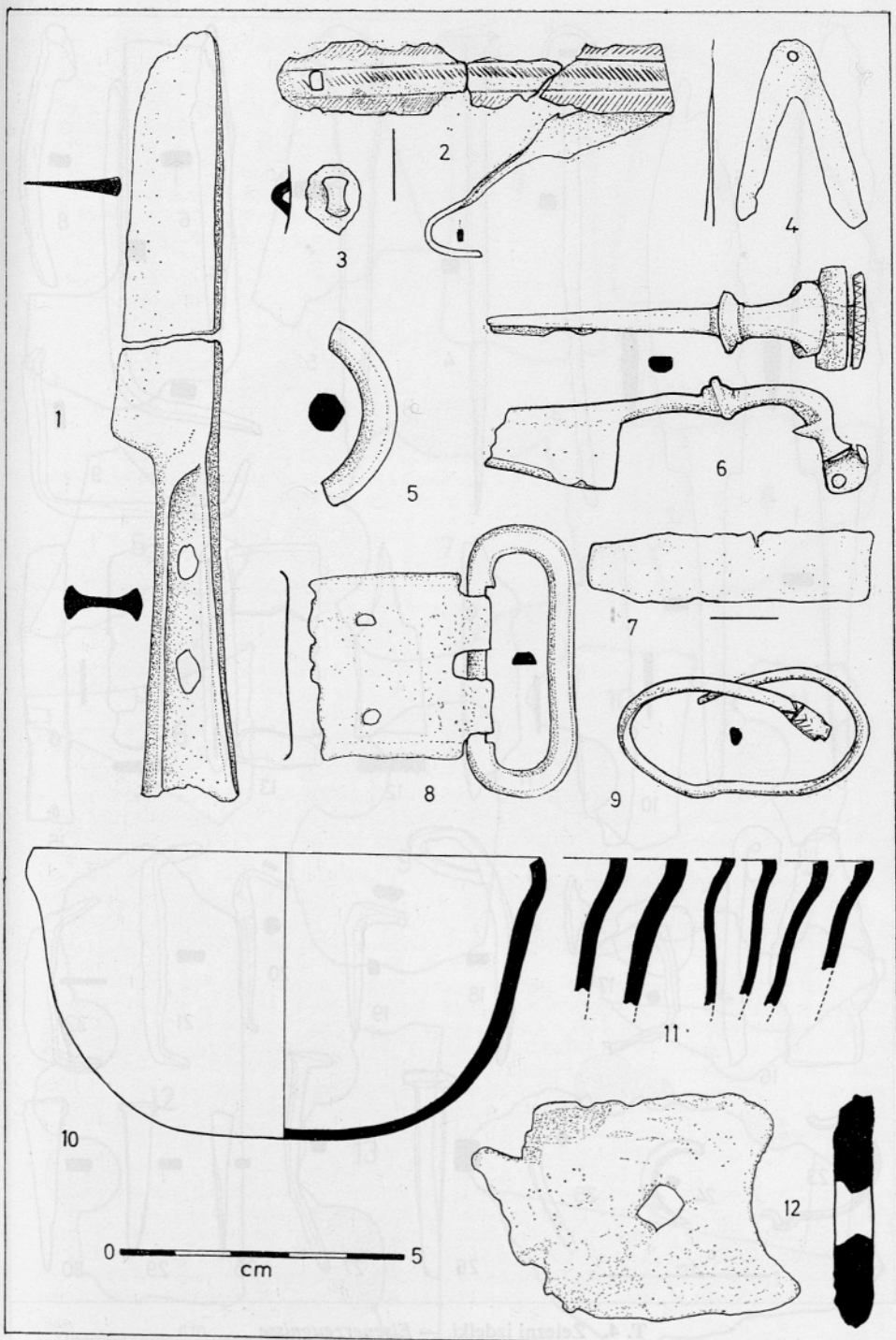
durch den Grabhügel in Brezje belegt und durch verstreute Gegenstände auf dem Gipfel des Berges, aus der späten Bronzezeit gibt es im Siedlungsbereich mehrere verstreute Funde. Die Ha-A-Stufe ist durch eine Reihe von Wohnstätten am Südrand des Gipfels belegt, die Ha-B-Stufe durch zahlreiche Funde überall im Gipfelbereich der Brinjeva gora und durch Brandgräber am Südhang, die Ha-C-Stufe durch verstreute Gegenstände, das späteltische Zeitalter durch verschiedene Ton- und Metallfunde, die Spätantike aber mit einigen gemauerten Fundamenten der Gebäude, durch eine Vielzahl verschiedenartiger Funde, die steinerne Ummauerung und Skelettgräber in Brezje. Ohne bekannte Siedlungsböden ist die Zeit vom Aneolithikum bis zur Ha-A-Stufe, ganz fundlos sind die Ha-D-Stufe, die frühe Keltenzeit und im wesentlichen die frühe Römerzeit, aber auch die frühmittelalterlichen Gräber in Brezje finden in der Siedlung auf der Brinjeva gora keine Entsprechungen.^{209—214}

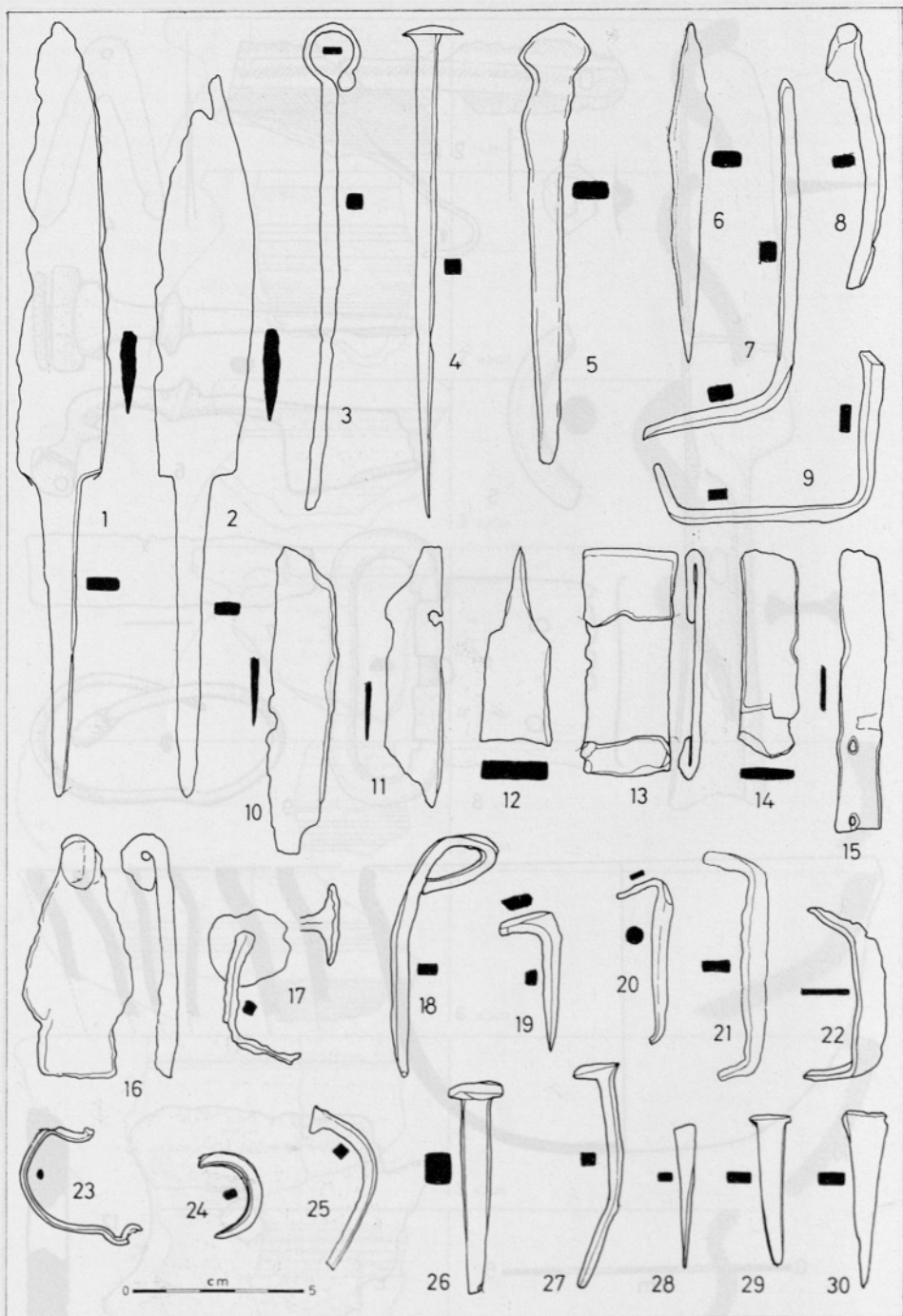
T. 1. Primeri uvožene antične lončenine. — Beispiele der eingeführten römischen Keramik.
 Vse — Alles 1 : 4

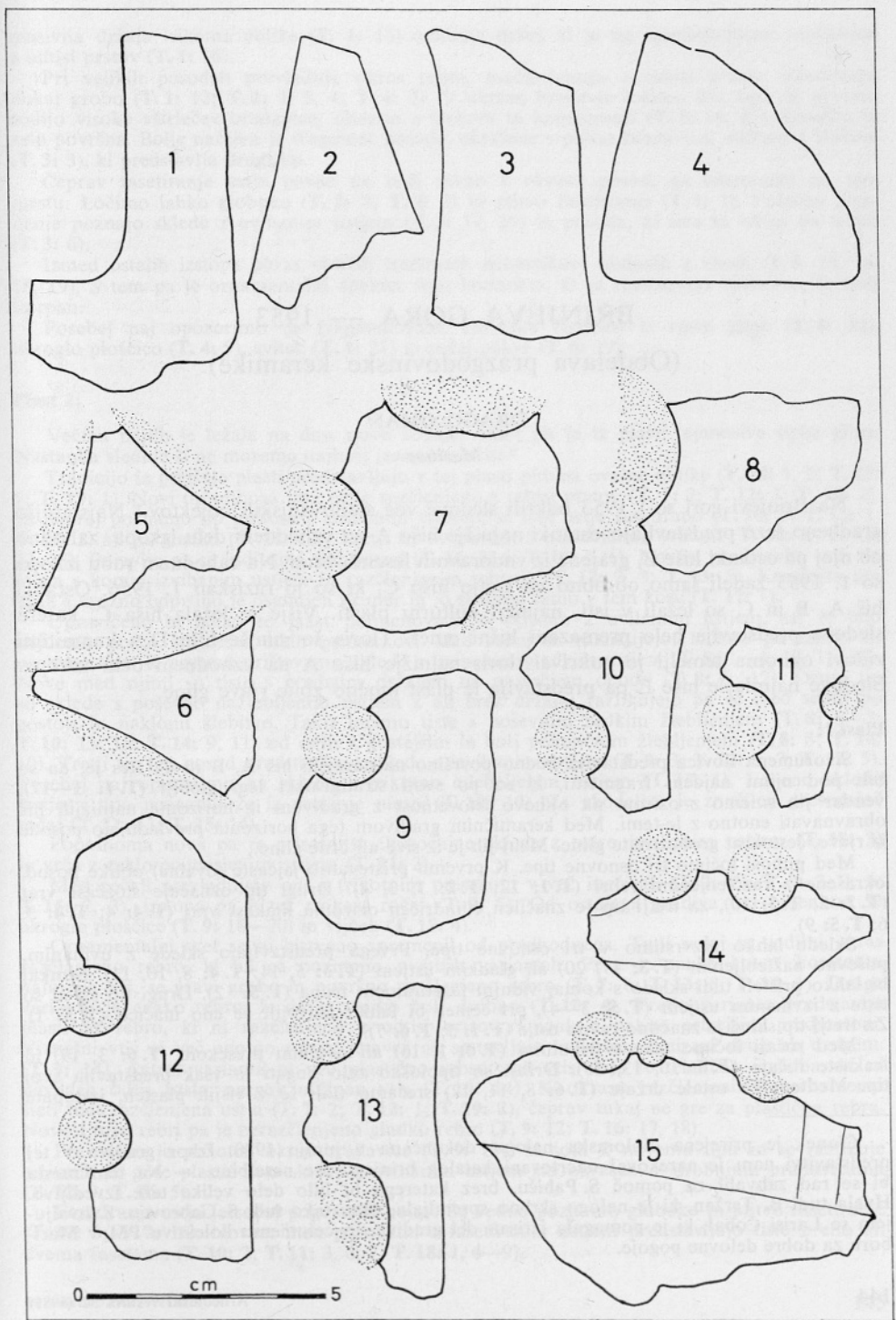
T. 2. Primeri grobe hišne lončenine. — *Beispiele der groben Hauskeramik*

T. 3. Bronasti, stekleni in svinčeni predmeti. — *Bronze-, Glas- und Bleigegegenstände*

T. 4. Železni izdelki. — Eisenerzeugnisse

T. 5. Oblike glinastega premaza sten. — *Formen der Hüttenlehmstücke*